

Onsdagen den 2 juni

Kl. 19.30

*Arbetsrättsreform
m. m.*

Förhandlingarna leddes till en början av herr förste vice talmannen.

§ 1 Arbetsrättsreform m. m. (forts.)

Fortsattes överläggningen om inrikesutskottets betänkande 1975/76:45.

Herr FÄLLDIN (c):

Herr talman! Den enskildes rätt till arbete, arbete under trygga och säkra förhållanden och möjlighet att själv påverka och utveckla sin arbetsmiljö, måste vara grundläggande för det politiska arbetet. Reformverksamheten i detta avseende måste vara inriktad så att den främjar en sådan utveckling.

Inom politiska partier och fackliga organisationer har det förts en mycket bred debatt kring arbetslivsfrågorna och inflytandefrågorna under de senaste 10–15 åren.

I vår partimotion år 1962 om miljöfrågorna tog vi också upp frågorna om den enskildes trivsel och engagemang i arbetslivet liksom nödvändigheten av att anpassa arbetsplatserna till människans psykiska och fysiska förutsättningar. Senare under 1960-talet tog vi upp frågan om en utbyggd företagsdemokrati genom konkreta förslag om de anställdas rätt till representation i företagets styrelser. Vi har hela tiden framhållit att detta varit steg på vägen och att man genom försöksverksamhet måste hitta former för att öka möjligheterna för de anställda att påverka sin egen situation på arbetsplatsen.

Jag har, herr talman, vid olika tillfällen påmint om att fram till ett gott produktionsresultat finns det ett gemensamt intresse för alla berörda inom varje företag och att man lättast når ett bra resultat just genom samverkan. Jag vill påminna socialdemokraterna om detta. Det lagförslag som vi nu diskuterar och snart går att besluta om bygger ju just på att det skall öppnas möjligheter för en utbyggd samverkan. Ni socialdemokrater försöker ofta framställa de här frågorna som områden där det går en skarp skiljelinje mellan er å ena sidan och centerpartiet å andra sidan. Det mesta av lagstiftningen på detta område har ändå kommit till stånd under den period när socialdemokraterna *inte* haft egen majoritet här i riksdagen. Det gäller arbetsmiljölagstiftningen, det gäller rätt till ledighet för studier, lagen om facklig förtroendemans ställning, lagen om anställningstrygghet samt lagen om anställningsfrämjande åtgärder, och det gäller nu medbestämmandelagen och lagen om offentlig

Onsdagen den
2 juni 1976

*Arbetsrättsreform
m. m.*

anställning.

Statsministerns egen uppräknig av lagstiftningen på detta område gäller de uteslutande frågor som riksdagen beslutat om när socialdemokraterna *inte* har haft egen majoritet här i riksdagen.

Riksdagen kan givetvis själv aldrig förändra arbetslivet, men riksdagen kan ge förutsättningar för nödvändiga förändringar. Den lagstiftning vi nu går att besluta om bygger på att de anställda och företagsledning just genom samverkan skall nå bättre resultat totalt sett än tidigare. Hur detta arbete i praktiken skall genomföras ankommer det på parterna att efter hand utforma, och det ankommer också på parterna att låta detta komma till uttryck i kollektivavtal.

Företagsdemokrati är decentraliserat beslutsfattande ute i företagen. Det är få områden där man så klart kan se decentraliseringens direkta fördelar som just när det gäller att ge anställda en direkt möjlighet att påverka sin situation i arbetslivet och därmed också låta sitt kunnande och sin erfarenhet till fullo komma till sin rätt för att förbättra produktionsresultatet och därmed också öka det som finns att dela på i löneförhandlingar.

Det är inget tvivel om att många arbetsgivare ser den utbyggda arbetsrättslagstiftningen som ett byråkratiskt gissel som kan förhindra och försvåra ett effektivt arbete i företaget. Det finns i det här fallet många överdrifter i det avscendet. Men det är också klart att lagstiftningen till viss del har sådana effekter, och därför är det en skyldighet för oss politiker att följa upp de lagar vi stiftar och förutsättningslöst ta itu med sådana problem för att göra det möjligt att på ett praktiskt och ändamålsenligt sätt tillämpa lagstiftningen så som vi vill att den skall verka.

Arbetsrättslagstiftningen får inte bli ett hinder för företagsamheten och produktionen. Det är min övertygelse att den icke behöver bli det. Tvärtom skall den utformas så att den blir en tillgång som befrämjar arbetstagarnas trivsel och samtidigt också befrämjar företagets effektivitet. Det finns inget motsatsförhållande i detta avseende. En utbyggd demokrati i arbetslivet är en tillgång för såväl de anställda som för arbetsgivarna.

Från vår principiella utgångspunkt är det därför självklart att vi medverkar till att ytterligare utveckla demokratin i arbetslivet. Man kan sammanfatta medbestämmandelagens regler till att gälla rätt att förhandla före viktigare beslut, rätt att påkalla förhandlingar om alla förhållanden i företaget, rätt till information om det som är nödvändigt för förhandlingarnas genomförande – och för förhandlingarnas genomförande på likvärdiga grunder –, rätt att teckna kollektivavtal om medbestämmande samt rätt för de anställda att tolka avtalens innebörd i händelse av tvist till dess arbetsdomstolens utslag kommer. Detta är, herr talman, en allmän uppläggning av denna lagstiftning som har vårt stöd.

Från centerpartiets sida har vi när det gäller den privata sidan tre huvudinvändningar, med det är invändningar som inte rubbar den grundläggande principen för medbestämmandelagen. Våra invändningar gäller att den primära förhandlingsskyldigheten i de fall där fackklubb eller

facklig förtroendeman saknas alltid skall inledas direkt med de anställda i företaget, att informationsskyldigheten inte får inkräkta på den personliga integriteten och att medbestämmandelagens regler inte kan tillåtas att utan vidare sätta aktiebolagslagen och annan associationsrättslig lagstiftning ur spel.

Det är vår mening att propositionen i dessa avseenden har sådana brister att den skulle få helt oacceptabla konsekvenser. Då skulle lagen inte bli en tillgång i företagen utan ett byråkratiskt gissel. Särskilt utmärkande är detta när det gäller de mycket små företagen, de företag som saknar egna administrativa resurser.

Herr talman! Det strider mot min uppfattning om vad som kan vara rätt och rimligt att om företagare och anställda i ett litet företag gemensamt diskuterat sig fram till en lösning av en fråga – det kan gälla vilken maskin man skall köpa, hur man skall möta en besvärlig konjunktursituation, hur man skall bygga ut företaget eller hur man skall lösa en längre tids vakans inom företaget – så skulle de inte få besluta. Om företagare och anställda är ense i sådana frågor måste det rimligtvis vara demokratiskt och principiellt riktigt att de också får besluta och verkställa besluten. Detta är det decentralistiska sättet att arbeta och besluta. Det borde vara självklart att i sådana situationer – alltså när företagare och anställda inom företaget är överens – skall ingen skyldighet föreligga att föra denna förhandling vidare. Det borde vara lika självklart som att de anställda – om de så önskar – skall kunna begära sin avdelnings hjälp med förhandlingen. Det är också från våra utgångspunkter fullständigt självklart.

Vi föreslår att detta förfarande skall komma till uttryck i lagtext. Att gå den vägen är att förhindra en byråkratisk ordning som, såvitt jag vet, ingen av de berörda parterna har bett om.

Att framställa detta som ett försök att försätta de anställda i små företag i en sämre situation än anställda i större företag är, herr talman, att vända upp och ner på verkligheten. Det är också att förvanska verkligheten att hävda att fackets möjligheter på detta sätt skulle minska. I varje läge kan de anställda enligt vårt förslag ta sin fackliga organisation till hjälp. I varje läge kan med vår konstruktion en fråga som man inte når överenskommelse om på det lokala planet naturligtvis föras upp till central förhandling. Det vi anser vara den stora vinsten med en sådan här tilläggsregel är att i de fall då det icke finns någon klubb eller facklig förtroendeman skall överläggningarna eller förhandlingarna alltid inledas direkt med de anställda. Därvidlag faller jag tillbaka på en synpunkt som arbetsmarknadsministern framhöll vara riktig, nämligen att de direkt berörda – de i vardagsarbetet berörda – också vet bäst vilka förändringar som gagnar dem bäst. Det är för att direkt ge de anställda i företaget denna möjlighet som vi har velat ta med denna kompletterande regel.

När det gäller informationen har vi velat slå fast de regler som finns med i propositionens motivuttalanden, nämligen om jäv, skydd för den

Onsdagen den
2 juni 1976

Arbetsrättsreform
m. m.

personliga integriteten, gängse principer för anbudsgivning under konkurrens, hemligt utvecklingsarbete osv. Jag tycker inte att det borde finnas några motsatsförhållanden i detta avseende, men det är angeläget att lyfta fram dessa ställningstaganden ordentligt så att företagare och anställda vet vad som gäller. Det är alldeles självklart att medbestämmandet inte kan gå in på privata förhållanden. Lika självklart är att i vissa situationer måste partsförhållandet upprätthållas. När det gäller frågor av hemlig natur måste man kunna hålla dessa inom en liten krets.

Medbestämmandelagens anknytning till aktiebolagslagen är enligt min mening en slarvig del i propositionen. Här noterar man problematiken, noterar vad lagrådet framfört, men säger sedan att ingenting behöver göras nu. Det är enligt min mening alldeles nödvändigt att rättsläget fastställs av riksdagen i detta avseende. Vi har i vår motion följt propositionens huvudlinje att speciallag går före medbestämmandelagen. Det innebär att avtal som ändrar aktiebolagslagens regler om t. ex. ansvarighet och beslutsordning är ogiltigt tills dessa regler ändrats. Det är därför viktigt att arbetet med att klarlägga de områden som kan beröras av dessa båda lagstiftningar slutförs så snart som möjligt.

Oberoende av i vilken uppgift en individ verkar i ett företag har han ett intresse av att företaget kan fortbestå och utvecklas. Ägare och anställda har ett gemensamt intresse och ett gemensamt ansvar i detta avseende. En lag om medbestämmande måste vara uppbyggd så att samarbete och samförstånd i alla företag främjas genom förhandlingar och överläggningar inom företagen med de anställda eller deras representanter. Våra förslag bygger på att detta krav skall tillgodoses och att samtidigt kraven på effektivitet och smidighet i beslutsfattandet tillgodoses också i de små företagen.

Den grundläggande uppfattningen om nödvändigheten av att den anställde kan påverka sin arbetsmiljö och arbetssituation och att det är en tillgång för arbetsgivaren att före beslut ha tillgång till de anställdas kunskaper och erfarenheter måste självfallet gälla också för de offentliga arbetsgivarna. Men här sätter den politiska demokratin sin gräns. Om detta är alla som accepterar demokratin som arbetsform ense.

Den lagstiftningstradition vi har bjuder att formerna för demokratin arbetssätt fastlägges i grundlag och i vanlig lag. Enligt min mening är det direkt olämpligt att i detta sammanhang frångå denna princip som vi är nogga med att följa i övrigt. Vi föreslår av den anledningen en lagregel som innebär att den politiska demokratin beslutsområde inte görs beroende av arbetsmarknadsparternas styrka. LO sammanfattade detta i sitt remissvar över utredningen på ett enligt min mening utmärkt sätt: "Landsorganisationen delar utredningens principiella syn på att avtalsfriheten måste vika för grundläggande demokratiska principer. Den politiska demokratin kan inte vara förhandlingsbar." Jag vill tillägga att lika litet som det finns anledning ifrågasätta arbetstagarorganisationernas vilja att slå vakt om den politiska demokratin – och jag tror inte att det finns anledning till detta – finns det anledning att formellt göra

den politiska demokratin avtalsbar. Det är mot denna bakgrund som vår inställning till denna fråga skall ses.

Det har under senaste tiden blossat upp en diskussion om denna arbetsrättslagstiftning och dess inverkan på strejkvapnet. Jag vill i det sammanhanget säga att arbetsmarknadsminister Ingemund Bengtsson i sitt huvudanförande gjorde värdefulla deklarationer därvidlag som jag gärna vill instämma i. Grundinställningen måste vara att alla ansträngningar skall göras för att parterna skall ta itu med konfliktningar för att på detta sätt ta bort risken för vilda strejker. Men om det visar sig att missnöjet riktar sig mot gällande avtal som upprättats genom förhandlingar mellan arbetstagare och företaget eller genom kollektivavtal, då måste också i fortsättningen gälla att ingångna avtal skall hållas. Det är mycket viktigt att denna värdefulla grund inte får rivas upp. Att riva upp denna grund i ett skede när vi väntar oss kollektivavtal på fler områden än i dag, att riva upp denna grund i ett skede när de anställda och deras organisationer skall ges ökade möjligheter till inflytande och ansvar – det vore helt ohållbart. Det är, herr talman, ganska avslöjande för vänsterpartiet kommunisterna och dess inställning till samhällsarbetet när de vill arbeta för att riva upp denna grund.

Herr talman! Det vi nu har att ta ställning till är en ramlagstiftning. Den skall gälla intill dess parterna på arbetsmarknaden ingått avtal på områden som faller inom denna lagstiftnings ram. I många fall har verksamheten i olika företag i praktiken utvecklats så att lagen inte innebär någon egentlig skärpning. Om vi vill främja en utveckling i lagens anda skall vi inte frammana ett motpolsförhållande på arbetsplatserna. Jag upprepar att fram till ett gott produktionsresultat tjänar alla på samverkan. När det gäller fördelningen av detta produktionsresultat är partsförhållandet uppenbart och ostridigt. För att lösa dessa frågor finns sedan länge ett väl utvecklat och väl fungerande system som denna lagstiftning inte berör.

Herr BOHMAN (m):

Herr talman! Sveriges förvandling från en fattig jordbrukarstat till en rikt utvecklad industrination och övergången från klassamhälle till en öppen demokrati har skett utan hårda slitningar. Vårt sociala trygghetssystem har utformats steg för steg under allmän anslutning. Reformsträvandena har – som Per Albin Hansson en gång uttryckte det – byggt på att det "finns grupper och partier som i alla fall vilja detsamma, nämligen att göra det bästa för landet, men divergera i fråga om metoderna att åstadkomma detta". De samlande lösningarna har krävt – och jag citerar åter – "borgerlig framsynthet och socialdemokratisk moderation".

Gemenskapsanda och kompromissvilja har också kännetecknat den svenska arbetsmarknaden. 1928 års lagstiftning om kollektivavtal och arbetsdomstol möttes visserligen vid sin tillkomst av protester och demonstrationer från arbetarrörelsens sida. Den nya arbetsrättslagstiftningen var – sades det – ett hot mot arbetarrörelsens strävan att förbättra

sina villkor och att hävda sina intressen. Men redan efter några år – och inte minst till följd av den vidsynta praxis som utformades av arbetsdomstolens förste ordförande – visade sig de nya lagarna kunna utgöra en grundval för en utveckling i arbetsfred och samförstånd mellan parterna på arbetsmarknaden. 1930-talets förenings- och förhandlingsrättslagstiftning och 1938 års Saltsjöbadsavtal förstärkte samförståndskänslan. Genom avtal och rekommendationer skapades en anda av ömsesidig respekt och hänsynstagande. Den arbetsfred som därmed grundlades och respekten för ingångna avtal utgjorde en starkt bidragande orsak till den välfärdsutveckling som sedan dess kännetecknat vårt land. Den "svenska modellen" blev ett honnörsord. Det som detta begrepp innefattade togs som förebild på många håll utomlands.

Jag måste säga, herr talman, att mot den här bakgrunden var det ett understatement Olof Palme gjorde sig skyldig till eller en grovt orättvis skildring han lämnade när han före middagsuppehållet gjorde gällande att vi nu, efter nära 45 års socialdemokratisk regeringsutövning, skulle befinna oss "i begynnelsen av en social omdaning och demokratisering av det svenska arbetslivet". Det var verkligen inte en sann skildring som statsministern gav.

Mot slutet av 1960-talet har den bild jag tecknat börjat förändras. I allt högre grad har löntagarorganisationerna begärt statsmakternas ingripande för att genom politiska beslut snabbt få sådana krav tillgodosedda som tidigare kunnat förverkligas genom fria förhandlingar utan statsmakternas inblandning. Den framflyttning av löntagarnas positioner som har ägt rum under de senaste åren har lett till betydelsefulla resultat. Löntagarnas ställning på arbetsplatserna har förstärkts, insynsmöjligheterna fördjupats och arbetsmiljön och arbetarskyddet väsentligen förbättrats. Reformverksamheten har genomförts under stor politisk enighet. I de fall då avvikande meningar har gjort sig gällande – bl. a. från moderat håll – har dessa inte rört grunddragen i reformarbetet. Det har mera varit fråga om praktiskt och ekonomiskt betingade justeringar för undvikande av byråkratisering, en alltför stor kostnadsbelastning, försvagad konkurrenskraft eller för att förstärka de enskilda individernas integritet och trygghetssträvanden.

Den arbetsreform som riksdagen i dag går att besluta om ligger i stort sett i linje med utvecklingen sedan 1928. Arbetsrätten skall alltså utformas på grundval av förhandlingar och kollektiva avtal. Därmed anknyter vi till traditioner som medfört betydelsefulla positiva resultat för hela det svenska samhället.

Den allmänna motivering och den argumentation för den nya arbetsrättslagstiftningen som statsministern anför i den av honom undertecknade propositionen är i långa stycken helt invändningsfri. Vi moderater har emellertid inte kunnat acceptera lagförslaget i dess helhet, bl. a. därför att det i viktiga hänseenden enligt vår mening står i strid just med de tankegångar som statsministern själv utvecklat.

Svensk industri kännetecknas av hög teknisk nivå, förmåga till för-

nyelse och skicklig företagsledning. Våra sociala ambitioner får icke sträckas längre än vad som i varje skede är ekonomiskt möjligt. Industrins slagkraft och utveckling har berott på den lugna och stabila samhällsutveckling som ställt Sverige i främsta ledet. Därför bör hittills vunna erfarenheter ligga till grund för våra ansträngningar att komma till rätta med den industriella utvecklingens problem. Vi bör angripa de problem som människorna upplever i ett praktiskt, steg för steg genomfört reformarbete. Därmed kan vi förena en fortsatt industriell utveckling med de ökade krav människorna ställer.

Alla de bedömningar som jag nu föredragit är hämtade ur statsministerns eget uttalande i propositionen. Men lagförslaget speglar inte till alla delar den försiktiga reformistiska grundsyn som statsministern talar om. I själva verket innebär de nya lagreglerna en genomgripande och snabb omgestaltning av de förhållanden på våra svenska arbetsplatser som växt fram i takt med samhällsutvecklingen och med människornas ökande krav på medinflytande och medansvar. I vissa hänseenden står förslaget i strid med behovet av "snabbhet och effektivitet i beslutsfattandet" som statsministern själv underströk som "nödvändigt för att bibehålla konkurrenskraft och utvecklingsduglighet". Och regeringsförslaget står på viktiga punkter också i strid med de riktlinjer för en ny arbetsrättsreform som utarbetades av arbetsrättskommittén under ordförandeskap av före vice LO-ordföranden, sedermera landshövdingen Kurt Nordgren.

Kommitténs förslag – vilket som bekant godtogs även av de socialdemokratiska ledamöterna – kan i allt väsentligt anses motsvara just kraven på ett praktiskt "steg för steg genomfört reformarbete". Det innebär en betydelsefull förstärkning av löntagarnas ställning utan att för den skull radikalt bryta mot det mönster som läggs fram i vårt näringsliv. I förhållande till kommitténs förslag företer propositionen betydande skärpningar, vilka inte har remissbehandlats och inte varit föremål för noggrann praktisk och ekonomisk analys.

Den kritik som Olof Palme för en stund sedan riktade mot oss bör alltså i första hand riktas mot arbetsrättskommittén, inte mot oss. Angreppen träffar inte sitt mål. Den moderata kritiken, sade Olof Palme, speglar moderaternas intresseförankring hos kapitalägare och arbetsgivare och är ett ideologiskt försvar för kapitalismen som system. När herr Palme säger sådant tycker jag att arbetsrättskommitténs ledamöter indignerat borde gå upp i replik mot herr Palme, eftersom vårt förslag så helt överensstämmer med arbetsrättskommitténs.

Så enkelt är det faktiskt inte heller att det parti jag företräder skulle representera en liten klick av kapitalister och arbetsgivare. Majoriteten av våra väljare och sympatisörer är faktiskt löntagare. Om damerna och herrarna inte vet det, kan jag tala om det från denna talarstol.

Att löntagarnas krav på medinflytande och möjlighet att påverka arbetsprocessen inom företaget tillgodoses och att förmågan till initiativ och viljan till ansvar hos alla anställda tas till vara är enligt min mening

en given förutsättning för en väl fungerande företagsamhet inom ramen för ett modernt folkstyre. Och en lika självklar strävan måste det vara att tillgodogöra sig den yrkesskicklighet och de allmänna kunskaper och erfarenheter som finns på alla nivåer i företagen. Effektiva, handlingskraftiga och anpassningsbara företag utgör ett villkor för att Sverige skall kunna hävda sig i den växande internationella arbetsfördelningens allt hårdare konkurrens. Detta utgör också en grundläggande förutsättning för de anställdas trygghet och sysselsättning och även för det svenska folkhushållets ekonomi.

Jag tycker uppriktigt sagt att det är ett fattigdomsbevis när socialdemokratiska talare gång på gång och från talarstol till talarstol tillskriver mig ett uttalande om att en metallarbetare skulle sova illa om natten om han fick mera att säga till om på sin arbetsplats. Detta har jag naturligtvis aldrig någonsin sagt! Har man en stark sak att tala för – och det har man i det här fallet, menar jag – blir den saken inte starkare om man måste stärka den med falskeitat.

En arbetsrättslagstiftning som inte i tillräcklig grad bygger på balans och samspel mellan de olika för företagandets bestånd och utvecklingsmöjligheter avgörande faktorerna kan befaras motverka de intressen som den nya lagstiftningen ytterst söker tillgodose. Enligt min mening har propositionen så starkt skjutit kraven på de anställdas – eller rättare sagt på de anställdas organisationers – formella medinflytande och medbestämmande i förgrunden att företagens möjligheter att fatta snabba beslut och att anpassa sin verksamhet efter växlingar i konjunkturer och konkurrensförutsättningar *kan* komma att hämmas. I och för sig berättigade krav på insyn, på information och på redovisning av olika data balanseras inte i lagförslaget av motsvarande förpliktelser i fråga om tystnadsplikt. Även jag förutsätter – liksom flertalet andra talare – att de fackliga organisationerna kommer att vara medvetna om sitt ansvar och sin solidaritet gentemot de företag vilkas anställda de företräder. Men riskerna för uppkomsten av ett tungrott och fördröjande förhandlingsmaskineri samt för en byråkratisering av beslutsprocessen kan inte uteslutas, och inte minst inom de mindre företagen är den risken påtaglig. Den naturliga arbetsgemenskap som där växt fram kan komma att förstöras. Det är ju för att förstärka – inte för att försvaga – demokrati och samhälle som vi har begärt ökat direkt inflytande för de anställda själva på de mindre arbetsplatserna.

Svårigheter och osäkerhet uppkommer, särskilt om förhandlingarna inte bara skall baseras på lagens regler om primär förhandlingsskyldighet utan därtill gälla tvister om den rätta innebörden av avtal om medbestämmanderätt också i utpräglade företagsledningsfrågor.

Det hade, herr talman, enligt min mening varit klokare och riktigare om man i dag nöjt sig med att ta det i och för sig stora steg som arbetsrättskommitténs förslag innebär och avvakta några års erfarenheter av den förnyelseprocess som det förslaget öppnar vägen för, för att sedan, om det visar sig motiverat, gå vidare på vägen mot en ännu mera för-

djupad samverkan.

De farhågor som vi hyser har förstärkts av den debatt om den nya lagstiftningen som har förts under de senaste åren. Däri har begrepp som "makten över företagen" spelat en stor roll. Det gäller – har det hetat – att flytta över makten från kapitalet, från ett fåtal ägare till de många som arbetar i företagen. Ytterst är det, har man sagt, fråga om en genomgripande förändring av vår samhällsstruktur. "Folket skall bestämma över produktionen" men inte som konsumenter och medborgare generellt sett, utan som löntagare.

I praktiken förhåller det sig faktiskt inte på det sättet att några få "profithungliga kapitalister" sitter ute i företagsledningarna och ensamma styr och ställer. I vår alltmera komplicerade värld är företagen – i varje fall de större – i stor utsträckning självständiga organismer, vilkas funktionsförmåga bestäms av den marknad vars varierande behov och efterfrågan det är varje enskilt företags strävan, och även livsvillkor, att tillmötesgå. Konsumenternas behov och efterfrågan – och till konsumenter räknar jag inte bara vanliga enskilda medborgare utan också alla avnämare och distributionskanaler av olika slag – bestämmer ytterst produktionens inriktning och även företagets möjligheter att få avsättning för de produkter som tillverkas. Sverige är helt beroende av omvärlden. Vår ekonomi står och faller med våra exportmöjligheter. Importinnehållet är stort i vårt handelsutbyte. Och det är ett komplicerat och integrerat samspel mellan miljoner olika enheter som avgör arbetsbetingelserna för våra företag och deras möjligheter att hävda sig och att ge trygghet och sysselsättning åt människor.

Ägarkapitalets uppgift är att bidra till en anpassning inom lagstiftningens och den ekonomiska politikens ramar till en marknad, styrd av enskilda medborgares fria val, och att därmed medverka till att vårt lands tillgångar utnyttjas på det bästa sättet för helheten, för hela landet. Ägarfunktionens speciella roll ligger i att den påverkar tillgången på riskvilligt kapital – och sådant behöver vi som bekant – och människors intresse att ta nya initiativ, att vidareutveckla idéer och att skapa någonting nytt, och det behöver vi också. Äganderätten och de därmed förenade möjligheterna och förpliktelserna utgör en omistlig beståndsdel i den fria ekonomi som i sin tur är nödvändig för ett fritt samhälle.

Vi moderater ställer oss bakom alla strävanden att vidga de enskilda löntagarnas möjligheter att påverka den egna arbetsmiljön och den egna arbetsplatsen samt att tillvarata den fond av kunskaper, erfarenheter och vilja att ta ansvar som är rikt företrädd bland de anställda i våra svenska företag – att åstadkomma gemenskap inom företagen, att bryta ner föråldrade, hierarkiska beslutsprocesser. Under de senaste åren har – som jag nyss sade – betydande resultat uppnåtts i dessa hänseenden. Tidigare centraliserade beslutsprocesser har brutits ner och decentraliserats. Allt större grupper av anställda har gjorts delaktiga i beslutsordningen och medverkar aktivt – på olika nivåer – inte bara i produktionsprocessen utan också då det gäller processens inriktning och innehåll. Men vi anser

Onsdagen den
2 juni 1976

*Arbetsrättsreform
m. m.*

oss ha anledning att hysa oro för de konsekvenser som kan – men naturligtvis inte behöver – uppkomma vid ett förverkligande av propositionens långtgående krav på formella förhandlingar mellan fack och företagsledning i varje fråga, stor eller liten, som kan aktualiseras i våra hundratusentals företag. Låt mig – för att det skall vara fullt klart för var och en – stryka under att även enligt vår mening arbetsgivare skall vara skyldig att på eget initiativ ta upp förhandlingar innan han fattar beslut om viktigare förändring av verksamheten. Det gäller även för frågor av företagsledningskaraktär. Vi har föreslagit att dessa förhandlingar skall föras lokalt, alltså nära dem som är direkt berörda. Vi har något mjukat upp den undantagsregel som ger arbetsgivaren rätt att fatta beslut innan förhandlingarna avslutats. För oss väger behovet av att lagen skall fungera smidigt tyngre än ideologiskt motiverade krav på att lagen skall vara kategorisk och i stort sett utan undantag. Vi vill bevara och förbättra vår fria ekonomi, och i det syftet vill vi – precis som arbetsrättskommittén – ge de anställda möjlighet till medbestämmande också i frågor om arbetets ledning och fördelning.

Vi har däremot motsatt oss den utvidgning av arbetsrättskommitténs förslag som regeringen gjort och som innebär att frågor gällande investeringar, produktval och marknadsföring – kort sagt företagsledningsfrågor – skall innefattas i den nya lagens 32 §. Att införa medinflytande gällande arbetets ledning och fördelning utgör redan det ett stort steg. Men att utan utredning gå längre och ta med även företagsledningsfrågorna är att ta ett stort, principiellt och sakligt viktigt steg ut i det okända. Detta har inte utretts. Konsekvenserna har inte klarlagts. Och frågan har inte remissbehandlats. Av utskottets betänkande framgår att frågan inte heller prövats särskilt ingående av utskottet. Utskottet säger härom endast följande: "Att dra en skarp gräns mellan arbetslednings- och företagsledningsfrågor är i praktiken omöjligt och redan detta talar för att avtal bör kunna träffas över hela fältet. Härtill kommer att för att det skall bli möjligt att få till stånd avtal i rena arbetsledningsfrågor det kan vara betydelsefullt att få inflytande på vissa områden som rör företagsledningen." Det är en föga principiell och verkligen inte särskilt tungt vägande motivering. Men med den viftar utskottet alltså undan arbetsrättskommitténs mycket noga genomtänkta förslag och synpunkter.

Författarna till propositionen har varit medvetna om att vissa risker kan uppkomma för långdragna och omständliga förhandlingar. De undantagsregler som föreslagits och som gör det möjligt för företagsledningen att i särskilt allvarliga fall, då speciella motiv kan åberopas, fatta beslut utan att avvakta förhandlingar eller resultat av pågående förhandlingar, utgör ett uttryck för dessa farhågor. Men risken även med sådan konstruktion är naturligtvis påtaglig. Företagsledningen måste alltid räkna med att de motiv för underlåten förhandling eller för uppskov med förhandling, som vederbörande själv finner övertygande, vid ett rättsligt förfarande kan komma att underkännas och att företaget i sådant fall måste räkna med ekonomiska sanktioner i en eller annan form. Redan

Onsdagen den
2 juni 1976

Arbetsrättsreform
m. m.

vetskapen om detta – och det obehag som över huvud taget följer med en fällande dom – måste göra företagen starkt benägna att bara i alldeles exceptionella situationer åberopa undantagsbestämmelserna. Hellre än att riskera efterräkningar kan man finna det naturligt att ta vissa ekonomiska risker eller att underlåta att fatta beslut om produktions- eller försäljningsåtgärder som kanske är nödvändiga för att en för företaget angelägen transaktion skall kunna genomföras och ge lönsamhet och trygghet åt företaget. För alla som något har sysslat med företagsamhet är det väl alldeles uppenbart att det är just i sådana hänseenden som den föreslagna obligatoriska, även till central instans utvidgade, förhandlingsskyldigheten kan få sina mest allvarliga konsekvenser – för företaget, för de anställda, för deras trygghet och sysselsättning.

Låt mig, herr talman, sammanfatta.

1. Den nya lagstiftningen har stora förtjänster. Det är väldigt bra att den utgår från den utveckling som sedan 1928 pågått på den svenska arbetsmarknaden och att den söker bygga vidare på den intressegemenskap som parterna på arbetsmarknaden i fria förhandlingar har lyckats skapa.

2. De nya lagreglerna har emellertid också stora svagheter och inger betydande farhågor. Det är inte bra att propositionen kommit att inriktas så totalt på att skjuta kollektiva maktfrågor i förgrunden och de enskilda arbetstagarnas eget personliga och direkta inflytande och ansvar i bakgrunden. Det är inte heller bra att balansen mellan krav och skyldigheter, mellan inflytande och ansvar inte upprätthålls genomgående.

3. En avgörande förutsättning för att den nya arbetsrättslagstiftningen skall fungera är att löntagarna, och främst deras organisationer, skall visa omdöme, förnuft och ansvarsmedvetande vid utnyttjandet av de vidgade möjligheter till inflytande som nu har öppnats. Men lagreglerna har inte utformats så att de risker som alltid är förenade med mänsklig verksamhet av det här slaget kan elimineras; de finns kvar.

4. Det är inte fråga om bara *en* parts intresse av medbestämmande och medinflytande. Att våra svenska företag är handlingskraftiga, effektiva och lönsamma angår alla som är verksamma i ett företag. Det angår också hela svenska folket, som är förenat i en självklar intressegemenskap kring fortsatt företagsdemokrati och en öppen och fri näringspolitik samt konkurrensstarka företag.

5. Ingen grupp i vårt samhälle har någonting att vinna på att den svenska modellen – byggd inte på motsättningar utan på samverkan – försvagas eller urholkas.

6. Vi befarar att det kan bli följden. Jag har sagt att det inte behöver vara så – men vi befarar det. Det är den osäkerhet som råder i detta hänseende som har utgjort det avgörande motivet för oss moderater till att inte vilja sträcka oss lika långt som regeringen då det gällt att genomgripande förändra förhållandena på arbetsmarknaden. Det omfattande utredningsarbete som arbetsrättskommittén utfört, och de slutsatser som kommittén dragit, borde ha lagts till grund för den nya lagstiftningen

Onsdagen den
2 juni 1976

*Arbetsrättsreform
m. m.*

– jag sade det för en stund sedan. Och vår motion och våra yrkanden ansluter därför mycket nära just till arbetsrättskommitténs förslag.

Herr AHLMARK (fp):

Herr talman! Den nya arbetsrätt som riksdagen i dag skall besluta om kan ses både som en bekräftelse på en utveckling som varit och ett löfte om något nytt. Den slår fast något som börjar bli alltmer självklart: att de anställda har rätt till medbestämmande i arbetslivet.

Den rätten har inte alltid betraktats som självklar. Jag minns när Folkpartiets ungdomsförbund för 15 år sedan föreslog att arbetare och tjänstemän skulle få sätta in representanter i företagets styrelser. Det blev ett fasligt liv. LO och SAF tävlade om att fördöma våra tankar. Men sedan togs de upp av folkpartiet i mitten av 1960-talet. Och på 1970-talet blev de verklighet.

När man i dag reser omkring i landet och ställer frågor till företagsledning, tjänstemannaklubbar och fackföreningar finner man snabbt hur väl den reformen slagit ut.

På motsvarande sätt fick folkpartiet under hela 1960-talet ensamt kämpa för att ge de anställda lagskydd mot obefogade uppsägningar och därmed avskaffa en viktig del av § 32. 1973 kunde riksdagen besluta om ett sådant lagskydd.

Från folkpartiet känner vi därför en särskild glädje över att kraven på medbestämmande slagit igenom med sådan kraft under senare år och att vi i dag kan ta ytterligare ett stort steg framåt. Jag återkommer till den skeva historieskrivning som statsministern före middagspausen uppbyggde oss med.

Arbetsdemokratin bygger på en gammal liberal insikt: när människor får vara med och bestämma frigör man energi, idealitet och ansvar. Därför kommer inte kraven på att fördjupa demokratin på arbetsplatserna och i samhället i övrigt att mattas. Tvärtom kommer rätten för de många människorna att vara med och bestämma om sin dagliga omgivning att steg för steg förvandla mycket i vårt samhälle.

På många håll pågår alltså redan en utveckling där de anställda, praktiskt och konkret, tar allt viktigare del i besluten. De lagar som riksdagen tidigare beslutat om, t. ex. om arbetsmiljö och skyddsombudens ställning, har varit led i den utvecklingen.

Men de nya arbetsrättslagarna ger också nya förutsättningar. Arbetsagarparten får en mer likvärdig ställning. Tillsammans med bl. a. lagen om styrelserepresentation bör det leda till en viktig demokratisering av arbetslivet i Sverige. Och det är något som påverkar *hela* samhällsutvecklingen. Hur arbetet organiseras och vilket inflytande människor har på sina arbetsplatser avgör ju i hög grad hur man trivs över huvud taget.

Vi vill se de nya lagarna som den definitiva bekräftelsen på tanken att arbetslivets organisation inte ensidigt skall kunna bestämmas av en part. Vi vill också se dem som en utmaning till att förändra arbetslivets villkor, till att humanisera arbetet, ta större hänsyn till de enskilda män-

niskornas anspråk och inte låta ett snävt produktivitetstänkande dominera.

Karl Erik Eriksson har redan citerat ur Bertil Gardells intressanta rapport till LO-kongressen om arbetsinnehåll och livskvalitet. Gardell säger där: "Hur skall man kunna förankra det kollektiva inflytandet hos de stora arbetstagargrupperna på ett sådant sätt att människor också påtagligt, i sin arbetsvardag, ser förbättringar av detta ökade arbetstagarinflytande? Hur skall man göra människor medvetna, på ett konkret och påtagligt sätt, om sambanden mellan vad de gör och under vilka villkor de arbetar och de mera övergripande planerings- och beslutsprocesserna i företaget?" I detta ser Gardell något av arbetsdemokratins ödesfråga. Han säger: "Lyckas inte denna sammankoppling är det risk för att de arbetsrättsliga reformerna så småningom kommer att framstå som pappersreformer utan verklig innebörd för de många människorna i arbetslivet."

Gardells uttalanden stöds av både hans egna och andras iakttagelser och forskningsarbeten. De uttrycker en obestriddlig sanning. Det är fel att försöka spela ut inflytandet över den egna nära arbetssituationen mot kraven på de anställdas medbestämmande över företagets verksamhet i stort. De båda sakerna har ett mycket nära samband.

Ur medbestämmande över den egna arbetssituationen föds intresset och engagemanget för de övergripande besluten. Och omvänt: Delaktighet i de större besluten är ofta en förutsättning för reformer också på andra nivåer inom företagen. Därför är det så viktigt att den arbetsrätt som nu skall antas av riksdagen ger förutsättningar för ett medbestämmande på alla nivåer i arbetslivet och att den samtidigt stöds av en lag om de anställdas styrelserepresentation.

Det är beklagligt att man från arbetsgivarsidan så pass länge intagit en avvisande hållning till ökat medbestämmande. Jag vet att denna officiella attityd långt ifrån alltid har sin motsvarighet i verkligheten. Jag vet att det finns många företag, stora och små, som i praktiken sökt sig fram till nya vägar för att låta fler vara med och säga sitt. En gammal befälsordning har på många håll ersatts av samverkan och medbestämmande. Anställda och företagsledning tar gemensamt itu med viktiga arbetsuppgifter.

Men den officiella förhandlingsattityden tycks ändå vara att medbestämmande är något som kan ha skadliga inverkningar på företagens effektivitet, att det är ett hot mera än ett löfte.

Nu tror jag att detta ofta är en felsyn. Ett medbestämmande som leder till större trivsel i arbetet och till ökad delaktighet i de beslut som rör företagets verksamhet kan många gånger också ge ett bättre arbetsresultat.

Detta är egentligen inte en särskilt märklig iakttagelse: den stöds av vår vardagliga erfarenhet. Vi gör alla ett bättre jobb om vi upplever det vi gör som meningsfullt, om vi kan vara med och besluta om arbetets organisation och om vi ser sambanden mellan våra egna uppgifter och andras. Därför tycker jag att företagsledning och arbetsgivare mindre

borde fastna i de svårigheter som kan finnas, mera se de väldiga möjligheter som ligger i att fler blir delaktiga i besluten.

Det här är också det enda hållbara alternativet till socialism och planhushållning: de anställda – inte sekreterare från kanslihuset – skall vara med och bestämma i företag som arbetar i konkurrens på en fri marknad. Företagen är inte bara företagsledningarna utan lika mycket de anställda. Att stärka deras möjligheter att påverka sina arbetsvillkor och deras engagemang i arbetet är också att på sikt stärka det svenska näringslivet.

Den nya arbetsrätten är en ramlagstiftning, som får sin betydelse först när parterna träffar överenskommelser om kollektivavtal. Ramarna är utformade så att man stärker löntagarnas ställning utan att genom detaljbestämmelser i onödan låsa praxis och tillämpning. Det ligger i linje med våra traditioner på arbetsrättens område. Det bygger på ett stort och motiverat förtroende för arbetsmarknadens organisationer. Från folkpartiet är vi övertygade om att organisationerna kommer att motsvara detta förtroende.

De nya beslutsformerna måste växa fram genom avtal, där man smidigt kan anpassa verksamheten efter skiftande lokala förutsättningar. Att genom detaljerade direktiv i lagstiftningen söka styra organisationerna skapar en onödig byråkratisering.

Den grundinställningen måste också gälla den omdiskuterade frågan om förhandlingsordningen i små företag. Vår uppfattning är klar och entydig: människor har rätt till inflytande i *alla* företag. Det är de anställda som bör förhandla om frågor som berör dem själva.

Lika klart är att de skall göra det som medlemmar i och företrädare för sin fackliga organisation. Försök att konstruera onödiga motsättningar mellan de anställda och deras fackliga organisationer måste avvisas. I juridisk mening måste det också vara klart mot vem arbetsgivaren är förhandlingsskyldig och vem som har rätt att påyrka förhandlingar.

Den skrivning som utskottsmajoriteten enats om tillgodoser våra önskemål, vilket Anders Jonsson har visat. Där sägs klart ut att man utgår ifrån att organisationerna anpassar sin interna organisation så att de enskilda arbetstagarna på arbetsplatserna får inflytande och insyn i de frågor som angår dem. Där förutsätts vidare att man i kollektivavtal kommer överens om att förhandlingsskyldigheten kan fullgöras med arbetstagaren direkt i vissa frågor på mindre arbetsplatser. Det ligger helt i linje med den ordning som sedan länge tillämpats.

Det bör självfallet normalt inte bli så att en handlare med tre anställda som vill utvidga sin butik skall förhandla med en ombudsman 20 mil bort om det.

Vi litar på att parterna löser sådana organisationsproblem praktiskt efter de klara skrivningar om att undvika byråkrati och krångel som folkpartiet fått socialdemokraterna med på i inrikesutskottet. Det är en bättre metod än att via lagstiftning försöka reglera förhållanden som är olika i olika företag och dessutom naturligen måste klaras av de direkt berörda. Också centern och moderaterna medger ju i sina reservationer

att lösningarna måste växla från arbetsplats till arbetsplats.

Det har diskuterats åtskilligt om den nya arbetsrätten, och de möjligheter den skapar kan komma i konflikt med den politiska demokratin. Ingen av oss bestrider att det här finns svåra avvägningsproblem. Enligt vår mening har de på ett i stort sett tillfredsställande sätt lösts i det utskottsbetänkande som föreligger.

Jag måste säga att en hel del av det som har påståtts om riskerna för den politiska demokratin ter sig överdrivet och utan kontakt med verkligheten.

Låt oss konstatera: Över en miljon människor arbetar i dag i den offentliga sektorn. Det kommer sannolikt att bli fler i takt med att den sociala omsorgen måste byggas ut. Industrisamhället håller delvis på att förändras till ett tjänstesamhälle, och en betydande del av tjänsterna sköts av stat, landsting och kommuner.

Det kan ju inte, som Bernt Ekinge har slagit fast för vår del, komma på tal att man skulle undanta de här människorna från rätten till ett ökat medbestämmande i arbetslivet. Vi skall också vara fullt på det klara med att löntagarnas inflytande inom stat, landsting och kommuner i dag ofta är betydligt mindre än vad det kan vara i varje fall inom mera progressiva företag.

Det är också så, att många människor som arbetar inom t. ex. offentlig service upplever att de är fångade i en ganska byråkratisk och hierarkisk arbetsorganisation. Det är alltför långt upp till dem som fattar besluten. Jag är övertygad om att ett ökat medbestämmande för de anställda inom den offentliga sektorn inte bara är en självklar fördel för de anställda utan också kan leda till att verksamheten fungerar bättre. De som arbetar med problemen känner oftast bäst till hur de skall lösas.

Den här inställningen innebär naturligtvis inte att man gör avkall på den politiska demokratis principer. Det är de politiskt valda organen som har det yttersta ansvaret för verksamhetens mål, inriktning, omfattning och kvalitet. På samma sätt som vi nu anser det naturligt att de anställda inom statlig och kommunal tjänst skall kunna förhandla om sina löner skall de också kunna förhandla om sin arbetsorganisation. Att här i lagstiftning exakt ange var gränserna skall gå skulle återigen skapa en onödig byråkratisk organisation. Det skulle också från konstitutionella utgångspunkter vara en tvivelaktig ordning att låta en domstol fastställa vad som hör till politikernas ansvarighetsområde.

Jag förnekar då inte ett ögonblick att det här är avvägningar som är svåra, inte minst för oss liberaler.

Vi slår självfallet vakt om den politiska demokratin, om rätten för de representanter folket utser i val och kan avsätta i val att styra samhällsutvecklingen.

Vi vill lika självklart utveckla arbetsdemokratin, se till att de anställda inte bara betraktas som "insatt arbetskraft" utan får rätt och möjlighet att påverka sin vardag i arbetslivet.

Här finns då en zon av frågor och beslut, där den politiska demokratin

Onsdagen den
2 juni 1976

*Arbetsrättsreform
m. m.*

och arbetsdemokratin i värsta fall *kan* kollidera och där det inte är på förhand givet vad som är den rimliga avvägningen.

Den avvägning som folkpartiet och socialdemokraterna enats om ger ett gott skydd åt den politiska demokratin. Vi slår klart fast – och det utvecklas i motivskrivningarna – att de politiskt valda har det yttersta ansvaret för verksamhetens mål, inriktning, omfattning och kvalitet. En rådgivande nämnd med majoritet av politiskt förtroendevalda skall bedöma hur gränserna dras i praktiken. Och riksdagen skall varje år få en rapport från nämnden som ger underlag för motioner, prövning i konstitutionsutskottet, riksdagsdebatt och riksdagsbeslut.

Arbetsmarknadens organisationer står nu inför det mödosamma arbetet att fylla den nya arbetsrätten med ett meningsfullt innehåll. Det kommer att ta tid, och det kommer säkert inte att gå smärtfritt. Alla förändringar av existerande maktförhållanden tar emot. Det kommer att ställas stora krav på de anställdas organisationer; vad det gäller är ju att skapa en i grunden decentraliserad form för medbestämmandet. Det gäller också att sätta de många medlemmarna i spel så att inte arbetsdemokratin blir en fråga för ett fåtal förtroendemän och ombudsmän.

Decentraliseringskraven måste också gälla arbetsgivarsidan, och inte minst då den statliga. De centrala ramavtalen måste ge förutsättningar för lokala avtalslösningar. Bara på det sättet kan den framväxande arbetsdemokratin bli levande och meningsfull för de många människorna.

För mitt i allt det tal vi haft i dag om primär förhandlingsskyldighet, tolkningsföretråden och centrala nämnder handlar det ändå till sist om människors vardag. Det är i arbetet vi vinner eller förlorar mycket av självrespekt och mening med tillvaron. Arbetet är ju inte ett nödvändigt ont. Det skall utformas så att det kan engagera människor som en central och positiv del av deras liv.

Det målet får vi aldrig förlora. Men skall det bli inte bara ett fjärran mål utan en nära verklighet för många människor måste förlegade traditioner, som fortfarande finns kvar, ersättas av ett arbetsliv där chefer och medarbetare på olika nivåer möts på samma grund i gemensamma arbetsuppgifter. Det ser vi liberaler inte som ett hot utan tvärtom som ett löfte om ett mänskligare samhälle.

Herr talman! Statsrådet Feldt uttryckte tidigare i dag bekymmer över att folkpartiet ofta var ensamt i kraven på fördjupad arbetsdemokrati. Också statsministern undrade oroligt hur folkpartiet i fortsättningen skulle kunna få fortsatt genomslag för sitt engagemang för att ge arbetare och tjänstemän mer att säga till om i företagen.

Det är sant att folkpartiet ofta fått kämpa ensamt, eller under motstånd från flera andra partier, för att försöka öka medbestämmandet för de anställda. Ofta har det motståndet kommit från socialdemokraterna.

Så var det med rätten till styrelserepresentation för de anställda. När folkpartiet reste det kravet förklarade den dåvarande socialdemokratiske partiordföranden att det skulle leda "till en minskning av både tjänstemännens och arbetarnas möjligheter".

Och vi gjorde hela tiden klart, tvärt emot vad Olof Palme nu påstår, att rätten för de anställda att sitta med i företagens styrelser bara var ett av leden i ett medbestämmande som måste omfatta alla nivåer, sträcka sig från verkstads- och kontorsgolven. Den som kanske främst drev den frågan i vår politiska debatt var Sven Gustafson, då vice ordförande i folkpartiet.

Så var det med lagskyddet mot obefogade uppsägningar. Redan på 1950-talet väckte man motioner om det från folkpartihåll i riksdagen. Det får inte vara arbetsgivarens ensak att på vilka grunder som helst avskeda folk. Den tanken drev Cecilia Nettelbrandt och folkpartiet under hela 1960-talet utan att få ert stöd. Först 1973 kunde riksdagen besluta om ett sådant lagskydd och därmed avskaffa en viktig del av innehållet i § 32.

Så var det med rätten också för de anställda i stat och kommun att fritt förhandla om sina löner. Som enda parti reste folkpartiet tidigt det kravet och skrev in det i sitt partiprogram.

Så var det med de anställdas inflytande över arbetsmiljö och företagshälsovård. År efter år motionerade vi om att de anställda här skulle få ett verkligt medbestämmande över frågor som gäller deras liv och hälsa. Först nu har vi kommit dithän.

Så är det fortfarande med rätten för de anställda att överklaga datainspektionens beslut om personregister i företagen. Om datainspektionen går företagsledningen emot får ju företagsledningen besvara sig till regeringen. Men om datainspektionen går de anställda emot har de fackliga organisationerna ingen rätt att överklaga. Inget annat parti följde oss, när vi för några veckor sedan här i riksdagen begärde att datalagen skulle ändras så att de anställda får samma rätt som företagsledningarna redan har.

Det är alltså riktigt att vi ofta varit ensamma i kraven på ökat medbestämmande för de anställda. Men det har sannerligen inte hindrat oss från att lägga förslag som vi ansett riktiga och viktiga för att fördjupa demokratin och förmänskliga arbetslivet. Gång efter gång, i fråga efter fråga, har andra senare anslutit sig – och inte minst socialdemokraterna.

Så har vi då kunnat nå viktiga framsteg. Inte genom att vi i folkpartiet förskräckts av vår ensamhet i starten. Men genom att vi bildat opinion för vårt program och då ofta kunnat göra det i samklang med krav som vuxit fram inom löntagarorganisationerna.

Det är också sant att folkpartiet och socialdemokraterna nu kunnat enas om det väsentliga i den nya arbetsrätten och att här finns skillnader mellan oss och de båda andra icke-socialistiska partierna. Vi skäms inte över en enighet som säkrar en viktig reform. Vi döljer inte skillnaderna, som vi känner sedan gammalt.

Men samtidigt som vi vill fördjupa arbetsdemokratin vill vi också att det skall finnas mycket för de anställda att ha inflytande över i företagen. Därför motsätter vi oss planhushållning och förstatligande. Om investeringarna skall beslutas och styras centralt tar man ju bort mycket av

de anställdas medbestämmande. Om läkemedelsindustrin och andra branscher skall förstatligas, även mot de anställdas protester, blir ju inte medbestämmandet mycket värt. Socialdemokraternas godtagande av blandekonomin är en ömtålig planta som trivs bäst i hägnet av ett vitalt liberalt parti.

Vad Olof Palme därför i själva verket visar är att folkpartiet är en självständig kraft i svensk politik. Mot konservativa skiljer vi oss genom vår klara anslutning till och vårt heta engagemang för kraven på de anställdas medbestämmande. Gränsen till socialister är att vi är *emot* förstatligande och planhushållning, att vi är *för* många självständiga företag med eget beslutsutrymme i ett ekonomiskt system med konkurrens och marknadsekonomi. Det är föreningen av dessa båda värderingar som gör den sociala liberalismen omistlig.

Herr WERNER i Tyresö (vpk):

Herr talman! Herr Palme säger att vänsterpartiet kommunisterna alltid intagit en negativ hållning till förändringarna inom arbetslivet. Det beror på i vilken riktning de går. Om det, när man genomför förbättringar, samtidigt föreslås direkta försämringar på konkreta punkter, är vi självfallet negativa till dem.

Vårt parti var länge ensamt om att kräva slopande av § 32 – ja, så länge sedan att den då hette § 23. Också när den s. k. Saltsjöbadsandan hade sin högkonjunktur under 1940–1950-talen var vi kommunister i stort sett ensamma om att tala om klasskamp, klassamhälle och storfinans. I dag står dessa begrepp i centrum för den politiska debatten, därför att klasskampen har förts upp till ytan. Klassamhället har avslöjats som orsak till ökade inkomst- och förmögenhetssklyftor, alltmer omänskliga arbetsförhållanden i form av utslagning och stress osv. När löntagarna kämpar för att bibehålla sin reallön eller motsätter sig försämringar på arbetsplatsen, stöter man direkt på arbetsköparnas makt. Man stöter på den i form av § 32 och dess verkningar, man stöter på den i form av kollektivavtalslagen och arbetsdomstolen, som förklarar alla försök från arbetarnas sida som olagliga, när man försöker ta upp kampen när det gäller både försämringar av löner och andra frågor på arbetsplatsen.

Det var denna makt och dessa klasslagar som man mötte gruvarbetarna med, som hamnarbetarna, elektrikerna, skogsarbetarna, städerskorna och andra grupper fick erfaras när de tog upp kampen för sina intressen. Man fick erfaras att strejkrätten, arbetarnas främsta försvarsvapen i den fackliga kampen, praktiskt taget hade avskaffats. Konflikterna ställde i blyxtbelysning alla de hinder i form av klasslagar som arbetsköparna tillsammans med sin makt i kraft av ägandeförhållandena kan resa, när arbetarna tvingas ut i aktiv kamp för sina intressen.

Det är genom ägandet av produktionsmedlen som kapitalägarna utövar den avgörande makten både i företagen och i samhället. Denna makt har befästs av klasslagar och av att § 32 i SAF:s stadgar genom prejudicerande domar i arbetsdomstolen har upphöjts till lag. Därför måste

utgångspunkten när det gäller verklig ekonomisk demokrati och företagsdemokrati enligt vår uppfattning vara att man skall avskaffa kapitalägarnas äganderätt. Varje diskussion om arbetarmakt och arbetarstyrda företag, som inte har detta som utgångspunkt utan som i stället bygger på samverkan mellan kapital och arbete, är illusionsmakeri.

Detta är den grundläggande skillnaden mellan vår syn och regeringens och de borgerliga partiernas syn på frågan om medbestämmanderätt i arbetslivet. Vi vill ha demokratiska rättigheter på arbetsplatsen som ett led i kampen för att bryta kapitalägarnas makt över produktionsmedlen. Regeringen lägger fram en ramlag, vars främsta syfte är att öppna vägen för nya samarbetsavtal om arbetets ledning och fördelning och om företagsledningsfrågor.

Frågan om samarbete mellan arbetare och arbetsköpare på grundval av påståendet om båda parter nödvändighet, som innebär att man förutsätter att det kapitalistiska produktionssystemet är evigt och oföränderligt, gavs av socialdemokratin en programmatisk utformning under slutet av 1930-talet och början av 1940-talet. Det var vid samma tillfälle man hävdade att "den sociala revolutionen hade fullbordats" och sade: "Arbete och kapital betingar varandra i den moderna produktionsordningen." Dessa båda satser utgör ett koncentrat av den uppfattning om det kapitalistiska samhället och lönarbetarnas ställning till detsamma som sedan dess legat till grund för den socialdemokratiska uppfattningen.

LO-kongressen 1941 utgör på sitt sätt en milstolpe i den svenska fackföreningsrörelsens utveckling i och med att man där programmatiskt försökte utveckla tanken att fackföreningsrörelsen skall inordnas under regeringspolitiken och ta ansvar för den samhällsekonomiska balansen.

Mot denna politik ställde vi då, liksom vi gör nu, kravet på att samförståndsideologin skall ersättas med en kampfront mot arbetsköparna, baserad på lönarbetarnas klassintressen och socialistiska målsättning. Först då kan lönarbetarnas och fackföreningsrörelsens samlade kraft maximalt utnyttjas. En enig och stridbar fackföreningsrörelse är förutsättningen för att hävda lönarbetarnas intressen. Därför måste fackföreningsrörelsen ges sådana befogenheter som hindrar beslut som är negativa för de anställda. De måste ha rätt att vidta stridsåtgärder, om de inte kommer någonstans i förhandlingar med en oresonlig motpart.

När den nuvarande kollektivavtalslagen genomdrevs 1928 av en härsklysten borgerlighet gentemot den samlade arbetarrörelsen var det med det klart uttalade syftet att förhindra strejk. Den gången uttalade också en enhällig arbetarpress att syftet var att förlama de fackliga organisationernas aktionskraft. Den dåvarande socialdemokratin och fackföreningsrörelsen var helt enig i den bedömningen. Dåvarande LO-ordföranden Arvid Thorberg betecknade lagen som en slavlag, men över 40 år senare när man talar om att genomföra den "största reformen sedan allmänna rösträtten infördes" finner man en utskottsmajoritet av socialdemokrater och borgerliga representanter i alla väsentliga punkter vara

Onsdagen den
2 juni 1976

*Arbetsrättsreform
m. m.*

överens om samma grundläggande uppfattningar som låg bakom 1928 års beslut och som socialdemokrater den gången energiskt och konsekvent bekämpade. Detta är ett uttryck för socialdemokratins samförstånds-ideologi och förvaltarpolitik inom ramen för den heliga blandekonomin.

Vänsterpartiet kommunisterna har konsekvent bekämpat 1928 års klass-lagar och det från mitten av 1960-talet alltmer utvecklade samarbetet mellan kapital och arbete. Partiet har aktivt deltagit i opinionen och kampen mot § 32 och kräver demokratiska rättigheter innanför fabriks-portarna, som underlättar lönarbetarnas kamp för att förbättra sina arbetsvillkor.

Regeringens förslag har tagit viss hänsyn till denna opinion, och det är positivt. Det är också en framgång att man från socialdemokratiskt håll i dag inte anser sig kunna skriva på det sätt man gjorde bara för fem sex år sedan i ett utskottsbetänkande när de här frågorna diskuterades. Det var då man skrev ihop sig med samtliga borgerliga partier med formuleringen: "Den i § 32 angivna principen att arbetsgivaren själv äger bestämma över sitt företag och avgöra vem som skall vara anställd där ger uttryck för en av grundsatserna för den rättsliga regleringen mellan arbetsgivare och arbetstagare." Eller när man uttryckte sig på följande sätt vid samma tillfälle: "Bestämmanderätten kan härledas ur äganderätten. Den som är ägare till ett produktionsmedel får också bestämma hur det skall användas. På denna bas vilar näringslivets uppbyggnad." Man hävdade vidare alltifrån moderater till socialdemokrater att bestämmelsen om § 32 i SAF:s stadgar som i princip ålägger medlemmar i organisationen att i kollektivavtal ta in en regel av denna typ kan "sägas ge uttryck för en allmän rättsgrundsats inom arbetsrätten".

Man avrundade det hela med att säga: "I och för sig är det angeläget att de anställda tillerkänns ökat inflytande och medbestämmanderätt på olika nivåer inom företagen." Så sade man 1970 i ett enigt utskotts-betänkande. Så säger man inte i dag – det är inte opportunt efter all den diskussion som har varit under de senaste åren och där man från socialdemokratiskt håll sagt att man tänker vidta avgörande förändringar på arbetsrättens område. Man uttrycker sig inte på samma sätt som då, men man tänker uppenbarligen på samma sätt. Man försöker ge sken av att det på den svenska arbetsmarknaden finns en jämställdhet i form av två likvärdiga parter som har att förhandla om olika frågor på lika villkor. Det är där vårt partis uppfattning skiljer sig från socialdemokraternas och de borgerliga partiernas, som de har gett uttryck för både här i dag och i det utskottsbetänkande från 1970 som jag nyss citerade.

Någon jämställdhet i dessa frågor existerar inte, eftersom arbetsköparen i kraft av ägandeförhållandet leder och fördelar arbetet, anställer och avskedar. Det är ett uttryck för de rådande klassförhållandena, och det går inte att ställa lagar ovanför olika klassintressen.

När vi förordar lagstiftning på detta område är vi på det klara med att en sådan inte löser alla problem inom arbetslivet. Men vi menar samtidigt att en lag som ger konkreta demokratiska rättigheter på ar-

betsplatserna är ett starkt stöd i kampen mot den avgörande makt kapitalägarna besitter genom sin äganderätt till produktionsmedlen.

Regeringens förslag tar en viss hänsyn till den starka opinion som utvecklats under de senaste årens spontana kamp ute på arbetsplatserna. Det innehåller en begränsad utökning av de fackliga rättigheterna. Dit räknar vi främst utökad förhandlingsrätt – som i princip skall vara lika för privat och offentligt anställda – utökad informationsskyldighet för arbetsgivarna och en begränsning av deras företräde att tolka avtal samt en viss facklig vetorätt i entreprenadfrågor.

Vi anser det vidare riktigt att regeringen inte gått med på att skriva in frågan om partssammansatta organ i lagen. Till det positiva räknar vi också att regeringen avvisat arbetsrättskommitténs förslag om förbud mot politiska strejker och hårdare restriktioner när det gäller fackliga solidaritetsaktioner.

Samtidigt som vi noterar dessa framsteg jämfört med gällande lagar och med arbetsrättskommitténs förslag noterar vi också att fredsplikten skärps i den överflyttade kollektivavtalslagen. Lagförslaget knyts öppet ihop med anvisningarna i den s. k. trygghetslagen att strejkande arbetare under vissa förhållanden kan avskedas. Regeringen nonchalerar den tilltagande svartlistningen av fackligt och politiskt aktiva arbetare som är misshagliga för företagen. Vi menar att detta är det mest anmärkningsvärda i regeringens förslag, att man trots alla erfarenheter av strejkvapnets avgörande betydelse skärper fredsplikten och ger arbetsköparna ökade möjligheter att utöva repressalier mot strejkande. De fackliga organisationerna görs mer ansvariga än hittills för att fredsplikten upprätthålls. Man går t. o. m. så långt att en strejk som inte överensstämmer med förbundens stadgar görs olaglig och kan dras inför arbetsdomstolen.

Jag är förvånad över att regeringen och utskottsmajoriteten inte har klart för sig vad som efter alla konflikter – från gruvarbetarstrejken fram till konflikterna under senare år – blivit uppenbart för många människor, nämligen att det som ligger i botten för den nuvarande och föreslagna lagstiftningen inte har förankring i det allmänna rättsmedvetandet och att det är arbetsköparsidan som ensidigt gynnas av fredsplikten.

Om de anställda under avtalstiden märker att förutsättningarna förändras under avtalsperioden, t. ex. genom hård rationalisering, ändring av arbetsprocessen, omflyttningar, permitteringar, omläggningar av lönesystem eller tolkning av tvistig bestämmelse i avtalet, har de två vägar att gå: antingen att underdånigt finna sig i orättvisorna – kanske i flera år eftersom vi under de senaste åren haft flerårsavtal – eller att tillgripa strejkvapnet och därmed bryta mot lagen.

För företagen är förhållandena annorlunda. De kan genom ägandeförhållandena och de rättigheter som dessa för med sig genomdriva sina åtgärder eller sin tolkning av en tvistig bestämmelse. Den avgörande kritik som vi riktar mot regeringens förslag till lag om medbestämmande i arbetslivet är att den inte innehåller sådana konkreta rättigheter som ger fackföreningarna makt att förändra arbetslivets villkor.

I stället för en lag med konkreta demokratiska rättigheter, som skulle underlätta självständig facklig kamp mot den avgörande makt som kapitalägarna har i företagen och samhället, öppnar lagen främst vägen för nya samarbetsavtal. Med skärpt fredsplikt binds fackföreningarna att ta ansvar för företagens och myndigheternas rationaliseringar och personalpolitik. Det som därutöver omedelbart slår igenom är lagförslagets brist på för lönarbetarna gripbara sociala målsättningar, som skall uppnås med reformen.

Lagen kan sägas vila på fyra hörnstenar.

1. En vidgad förhandlingsrätt, en begränsning av arbetsköparnas företräde att tolka avtal, en utvidgning av arbetsköparnas informations-skyldighet och en facklig vetorätt i entreprenadfrågor. Men detta ger ju inte fackföreningarna någon reell makt. När man har förhandlat färdigt bestämmer arbetsköparna.

2. Utan rätt att vidta stridsåtgärder eller att inlägga veto mot företagens beslut, som är negativa för de anställda, binds fackföreningarna vid ett ansvar för att effektivisera det privata näringslivet.

3. Detta ansvar för fackföreningarna blir så mycket allvarigare då det hängs upp på en skärpt fredsplikt. Vi har haft kollektivavtalslagens fredsplikt i snart 50 år. Men först under senare år, då man tagit upp en intensiv debatt om att fackföreningarna utan maktbefogenheter skall ta ett huvudansvar för effektivisering av näringslivet, skriver man in anvisningar i lagen att strejkande skall kunna avskedas. Varför kopplas dessa metoder, som fackföreningarna fått kämpa mot sedan sitt bildande, till att fackföreningarna utan verkliga maktbefogenheter skall ta detta ansvar? Det blir i själva verket ett slag mot fackföreningarnas självständighet.

4. I stället för en lag med konkreta demokratiska rättigheter, som skulle underlätta självständig facklig kamp och avskaffa de prejudicerande domarna om § 32, föreslår regeringen en ramlag som öppnar vägen för nya samarbetsavtal och som innebär att arbetsdomstolen skall fortsätta att skapa nya lagar genom prejudikat.

Jag skall inte uppehålla mig vid andra anmärkningsvärda detaljer i regeringens förslag, eftersom andra ledamöter från vårt parti redan gjort det.

Jag vill rikta två konkreta frågor till statsministern:

1. Varför vägrar ni att lyssna till Valter Korpi och andra? Korpi har i en artikelserie i LO-tidningen klart redogjort för strejkernas orsaker och vederlagt alla de argument som förs fram i debatten om strejkerna. Varför vidhåller ni att strejkande skall kunna avskedas? Hur kan ni skriva in fackförbundens stadgar i lagen?

2. Varför kopplas förhandlingarna om s. k. medbestämmandeavtal till löneförhandlingarna trots att både LO och än mer bestämt TCO avstyrkte en sådan koppling. Varför har ni gett den skärpta fredsplikten en särskild udd mot lönekampen, som alltid varit fackföreningarnas viktigaste uppgift och varför gör ni detta i en tid då den ekonomiska försvarskampen både här i Sverige och andra länder träder i förgrunden på ett mera mar-

kant sätt än på länge på grund av den starkare inflationen?

Herr talman! Mot regeringens förslag lägger vänsterpartiet kommunisterna fram ett helhetsalternativ. I stället för en ramlag kräver vpk en lag med omfattande demokratiska rättigheter på arbetsplatserna.

Arbetsplatskampen liksom klasskampen på andra avsnitt är alltid konkret. De rättigheter som vpk kräver och skapar opinion för skall underlätta självständig facklig kamp för trygghet i anställningen, ett meningsfullt arbete, en riskfri arbetsmiljö med mänsklig arbetsmiljö, för radikal minskning av sjukskrivningar och förtidspensioneringar, för en omfördelning av produktionens vinster mellan kapital och arbete och för en utformning av arbetsplatserna, som motsvarar lönarbetarnas sociala och kulturella behov.

Vi menar att grunden för detta måste vara förbud mot svartlistning och avsked av strejkande, bort med 1928 års antistrejklag i stället för skärpning av den och omfattande demokratiska rättigheter på arbetsplatserna för att underlätta självständig facklig kamp. Detta är viktiga utgångspunkter för våra förslag som vi ställt i det här sammanhanget.

Herr statsministern PALME:

Herr talman! Jag vill först uttrycka ett beklagande över att jag till följd av att jag befunnit mig på Arlanda flygplats för att ta emot presidenten från Guinea-Bissau som är här på officiellt besök inte har kunnat åhöra partiledarinläggen i denna debatt. Jag har emellertid fått dem refererade för mig, och jag vill ta upp några synpunkter.

Till herr Werner i Tyresö vill jag först säga att det givetvis inte är så att LO och TCO som helt stöder denna reform skulle vilja påtvinga sina medlemmar något slags skenreform. Genom en långvarig praktisk erfarenhet vet de ju att medbestämmandelagen kommer att ge arbetare och tjänstemän en ökad makt, tryggare arbetsvillkor, slagkraftigare fackliga organisationer och mera meningsfyllda jobb. Bakom talet om en helt fri strejkrätt döljer sig ofta sekternas drömmar som ytterst bara gagnar arbetsgivarna, men vad löntagarna vill ha är klara och entydiga avtal där varje part rakryggad står för sina åtaganden och där ett handslag är ett handslag som man kan lita på. Det är ju detta som är innebörden av fredsplikten – en strejk skall utlysas i stadgeenlig ordning, och man skall respektera ingångna avtal. Möjligheterna att avskeda arbetare har redan nu klart inskränkts genom i första hand trygghetslagarna, och detta kommer att förstärkas genom de lagar vi nu diskuterar. Ett avskedande kan nu endast genomföras efter dom i arbetsdomstolen.

Herr Fälldin har varit inne på att man skall komplettera medbestämmandelagen. Det finns en beklaglig tendens hos centern att tro sig begripa dessa frågor bättre än de fackliga organisationerna och spela deras roll åt dem. Men frågan om avtalsförbud har ju både LO och TCO entydigt gått emot. De vill inte ha ett avtalsförbud, utan de stöder helhjärtat den konstruktion som vi kommit överens med dem om. Detta är belagt, och då kan inte centern komma och påstå att man vet bättre vad dessa

Nr 146

Onsdagen den
2 juni 1976

*Arbetsrättsreform
m. m.*

Onsdagen den
2 juni 1976

*Arbetsrättsreform
m. m.*

organisationer egentligen tycker.

När det gäller frågan om småföretagen vill jag citera tidningen Metallarbetaren: "Centern har lagt ett förslag som innebär att de anställdas fackliga organisation inte får rätt att gå in i reella förhandlingar på en liten arbetsplats och det är ett klart antifackligt förslag." Så långt Metallarbetaren.

Varför tror centern egentligen att arbetarna och tjänstemännen sluter sig samman i fackliga organisationer? Jo, därför att de endast med gemensam kraft kan hävda sina intressen mot arbetsgivaren. På väldigt många arbetsplatser finns det inte någon facklig klubb och inte något ombud utsett. Det råder olika förhållanden inom olika branscher och fack. Det är de fackliga organisationerna själva som väljer hur de finner det bäst att låta sig representeras på arbetsplatsen. Centerns förslag innebär att förhandlingsformerna skulle lagregleras. Men det behövs inga sådana pekpinar åt de fackliga organisationerna.

Värre är ju att denna centerns linje skulle direkt försvåra inflytandet för de anställda på många arbetsplatser. Man säger att det på små arbetsplatser finns en gemenskap. Säkert är det så på många håll, och där kommer man inte att ha några bekymmer. Men de små arbetsplatserna är inte så bra på alla håll som man litet romantiskt tycks tro.

Lyssna på de regionala skyddsombuden, t. ex.! Jag har lyssnat till sådana. Jag har läst deras redogörelser. Det finns alltför många exempel på hur de regionala skyddsombuden, som har att se till de små arbetsplatserna, direkt hindras i sin verksamhet, hotas med att bli utkastade om de vågar föra fram kritik av arbetsmiljön. Inte sällan kan regionala skyddsombud få telefonsamtal från anställda som ber dem att komma på besök för att hjälpa till med att rätta till svåra arbetsmiljöproblem. Man ber skyddsombuden att inte berätta vem som har ringt – man är rädd om jobbet. Läs fackförbundstidningarna, tala med skyddsombuden! Jag generaliserar inte alls när det gäller småföretagen, men sådana exempel finns. Enskilda medlemmar av fackföreningen skulle alltså kunna vara utlämnade till godtycke om de inte kunde känna stödet av den samlade fackliga organisationen när det behövs. De som skulle drabbas skulle vara de anställda vid de arbetsplatser där de sämsta förutsättningarna finns för dem att förhandla på egen hand, där de är mest utsatta och kanske har en hård arbetsgivare. Det är där som centern i dag skulle kunna ställa facket utanför. Det är det Metallarbetaren menar med antifacklig lagstiftning.

Till herr Bohman hinner jag bara säga en sak i detta inlägg. Jag skall återkomma sedan. Han återkom till svetsaren som skulle sova dåligt om natten. Jag tar upp det, eftersom det är ett betydande principiellt intresse inblandat. Så här sade herr Bohman i en mycket berömd intervju i Aftonbladet:

"Jag tror inte man vinner mycket på att låta en svetsare t. ex. delta i beslut som gäller företagets långsiktiga investeringsplaner. Han är inte skolad för så svåra uppgifter. Jag tror att han skulle sova illa om natten

om han gjordes medansvarig för företagets allmänna produktionsplanering.”

Så småningom återkom herr Bohman i tidningen Dagen och sade följande:

”Jag har vid ett tillfälle sagt att en svetsare skulle sova dåligt om natten om han – i egenskap av svetsare – skulle behöva fatta långsiktiga beslut, som gäller företagets långsiktiga investeringsverksamhet. Jag står fast vid detta. Han är inte utbildad för att fatta sådana beslut. Beslut skall ytterst vila på kunskaper och erfarenheter. – – – Jag menar alltså att de människor som har kunskaperna och bär ansvaret för framtiden skall fatta de viktiga och avgörande besluten.”

Låt oss titta litet grand på vad det innebär. Vi har ett mycket konkret fall, nämligen Eriksberg, där det just var svetsarna – metallarbetarna – som gick fram och tog ansvaret, som belyste missförhållandena och som gjorde en fantastisk insats. – Vem har då kunskapen och erfarenheten?

Om man kommer färsk, nyutexaminerad från en handelsskola, har man då den erfarenheten att man kan vara med och fatta de långsiktiga besluten? Och, vilket är ett vanligare fall: om man ärver någon miljon eller två, har man då genom någon egendomlig försyn just fått de kunskaper som behövs för att fatta de långsiktiga produktionsbesluten? Det är precis så som vårt ekonomiska system har fungerat. Har man ärvt en stor summa pengar som man satt in i ett företag, har man haft makten att fatta de långsiktiga besluten, och då har man genom denna egendomliga definition automatiskt också fått kunskaperna. Men om man jobbar på ett företag och har kamraternas förtroende och en långvarig praktisk erfarenhet, skulle man alltså inte ha tillräckliga kunskaper och erfarenheter – då skulle man icke kunna bära ansvaret för framtiden.

Det är detta som är principiellt intressant, för det speglar en avgörande skiljelinje i vår syn på människors möjligheter och ansvar. Vi tror på svetsarna, teknikerna, ingenjörerna och de andra tjänstemännen och vi tror att svenskt näringsliv blir väldigt mycket bättre, om man utnyttjar just deras kunskap och erfarenhet i de närliggande tingen men också i den långsiktiga planeringen, och där går skiljelinjen mot moderaterna.

Herr FÄLLDIN (c) kort genmäle:

Herr talman! Statsministern är naturligtvis ursäktad för att han inte kunnat delta här i kammaren medan han skött andra officiella plikter. Statsministern är också ursäktad för att det kan ha sina bekymmer att diskutera på grundval av andrahandskunskaper om vad som är sagt. Där- emot tycker jag inte att statsministern är ursäktad, om han på grundval av omdömen i fackförbundsskrifter eller andra skrifter argumenterar mot vad vi har sagt och yrkat här i riksdagen. Det materialet finns ändå att läsa.

Statsministern påstår att vi med de förslag som vi har lagt fram direkt skulle försvåra för de anställda i små företag. Låt mig då upprepa vad

jag sade i mitt huvudanförande, nämligen att det enligt min mening är självklart att de anställda och företagarna skall kunna fatta beslut, om de är ense. Det är lika självklart som att de anställda i varje situation skall kunna ta sin fackliga organisation till hjälp i de förhandlingar det gäller. Båda dessa rättigheter borde vara lika självklara.

Hur statsministern och andra på denna grund kan säga att centerns förslag ställer facket utanför är obegripligt. Vi har ju i alla sammanhang pekat på det nödvändiga och självklara i att de anställda alltid kan ta facket till sin hjälp för att bedriva förhandlingarna. Klarar man inte detta på den lokala nivån, har man naturligtvis rätt att föra upp dem till centrala förhandlingar. Det kommer icke att vara möjligt att åstadkomma någon mytbildning på detta område. Det gäller helt enkelt i dessa förhandlingar att utnyttja det som arbetsmarknadsministern framhöll som viktigt, nämligen den kunskap och den erfarenhet som de direkt berörda på arbetsgolvet har, och det skall göras i inledningsskedet. Det är den kompletteringen som vi har velat göra.

Nu säger statsministern att vi vill lagreglera förhandlingsskyldigheten. Ja, fram till dess att kollektivavtal är träffade på dessa områden gäller ramlagstiftningen om arbetsgivarnas primära förhandlingsskyldighet. Vad vi då säger är att i de företag där det icke finns klubb och där det icke finns lokalt ombud är det rimligt och självklart att förhandlingarna tas upp direkt med de anställda. Men återigen: Om de anställda vill koppla in sin fackliga organisation skall de givetvis ha rätt att göra det.

Jag utfärdar ingen sanktion för alla småföretag. Det är klart att det finns småföretagare som icke ser värdet av att ta till vara de anställdas erfarenheter och kunskaper och låta dem påverka framtidsplaneringen i företaget, men det är väl något av en vrångbild när statsministern försöker göra gällande att det skulle råda sådana förhållanden att den anställde i ett företag icke vågade kalla på sin organisation för att få hjälp med att råda bot på missförhållandena. Nog vill det till andra argument än sådana för att bevisa att vår inställning är felaktig.

Sedan till avtalsförbud – det gäller de offentliganställda. Eftersom socialdemokrater och folkpartister är ense om detta vill jag ta fasta på vad Per Ahlmark sade i denna fråga: Vi slår klart fast, och det utvecklas i motivskrivningar, att de politiskt valda har det yttersta ansvaret för verksamhetens mål, inriktning, omfattning och kvalitet. Detta föreställer jag mig att vi alla är ense om och att det också gäller för socialdemokratin. Jag säger att det väl vore värdefullt att låta det komma till uttryck i lagtexten, men då svarar man att det skulle vara att visa misstroende mot de fackliga organisationerna. Då frågar jag: Är det misstro mot de politiska partierna när vi i grundlag och i andra sammanhang lägger fast regler för vad som är politiskt möjligt? Det är väl i stället så att vi uppfattar det som något värdefullt att ha dessa regler att tillgå för vårt politiska handlande i en infekterad situation! Att i den infekterade situationen hålla på med att fastställa dessa regler är ju vad vi vill komma bort ifrån genom att ge ett ökat skydd åt de mänskliga fri- och rättigheterna.

Jag tycker det finns en klar parallell i grundsynen därvidlag, som gärna kunde få komma till uttryck också i det här sammanhanget.

Herr BOHMAN (m) kort genmäle:

Herr talman! Det var faktiskt första gången som Olof Palme citerade mig rätt när han talade om den där metallarbetaren. Jag vet inte hur många gånger jag under det senaste året har läst eller hört uttalanden av Olof Palme, där det varje gång har hetat: Gösta Bohman har sagt att en metallarbetare skulle sova dåligt om natten om han fick mer att säga till om på sin arbetsplats.

Jag tycker det är utomordentligt svagt, herr statsminister, att när man apostroferar en motståndare så många gånger som Olof Palme gör och återger citatet så många gånger som han här gjort inte orka – eller inte kunna kosta på sig – att ta reda på vad motståndaren faktiskt har sagt och sedan polemisera mot vederbörande för det faktiskt sagda. Det gjorde herr Palme nu, och det var bra, men det är första gången som jag har hört herr Palme över huvud taget återge det här citatet riktigt. Tidigare har det varenda gång – för att använda herr Palmes eget älsklingsuttryck – varit fråga om en vrågbild av vad jag har stått för.

Sedan till citatet! Uttalandet föllades i samband med en diskussion om kunskapernas betydelse i företagen. Att utnyttja människors kunskaper och erfarenheter är ett av de syften som jag själv anser vara väsentliga då det gäller att bygga upp en gemenskapsanda på företagen, att ge medinflytande för de anställda och medverkan i företagsprocessen. Man kan kalla det för företagsdemokrati, men man kan också kalla det för en strävan att skapa solidaritet, att förstärka företaget, att låta arbetets ära och arbetets kunskaper verkligen komma till sin rätt på olika nivåer i företaget. Det är det man skall sikta på. Och när jag gjorde mitt uttalande syftade jag på att det för en svetsare måste vara mycket besvärligt att just i den egenskapen och med den bakgrunden fatta beslut om och ta ansvar för den långsiktiga investeringsverksamheten. Jag vet inte om herr Palme har klart för sig hur besvärligt och komplicerat det är att planera för ett företag och vad det kan kräva av insikter och vetande.

Självfallet kan svetsaren som representant för sina kamrater på verkstadsgolvet sättas in i styrelsen för företaget och företräda kamraterna som människa – en klok karl med gott omdöme – men kunskaperna om investeringsverksamhet saknas i hans egenskap just av svetsare och med den utbildning han har fått för den uppgiften.

Jag skulle själv sova illa om natten om jag skulle gå ner på verkstadsgolvet och svetsa. Jag kan uträtta åtskilligt med mina händer, men svetsning – det skall jag gärna erkänna – klarar jag inte.

Drar man ut konsekvenserna av herr Palmes anförande innebär det att man skulle kunna låta enbart folk med sådan här yrkesutbildning ta ansvar för ett företags långsiktiga investeringsverksamhet. Så handlar ingen. Man utnyttjar kunskaper för olika, speciella uppgifter där kunskaperna bäst kommer till sin rätt.

Nr 146

Onsdagen den
2 juni 1976

Arbetsrättsreform
m. m.

Onsdagen den
2 juni 1976

Arbetsrättsreform
m. m.

Sedan drog Olof Palme plötsligt in ärvda pengar i bilden. Vad i all sin dar har det med det här att göra? Om någon har arvt pengar och sätter in dem i ett företag så utgår jag ifrån att vederbörande är så förnuftig att han ser till att ha folk som kan sitt jobb på olika befattningar och olika nivåer inom företaget – att han litar på tekniker när det gäller tekniska frågor, litar på svetsare när det gäller svetsning och söker folk som kan investeringsproblem när det gäller att göra de långsiktiga investeringarna.

Ytterst är det en fråga om kunskaper – och det är ingenting att flina åt, herr statsminister. Kunskaper är väsentliga inte bara på det politiska området utan också – inte minst – ute i företagen.

För en stund sedan ringde det en damfrisörskan hit till mig. Hon hade hört och sett herr Palme i Rapport och var djupt bekymrad: "Har herr Palme ingen som helst förståelse för hur vi småföretag har det? Begriper inte landets statsminister", sade hon, "att vi är lika mycket beroende av de anställda som de anställda är beroende av oss i den typ av företag som jag driver – ett litet företag med ett antal hårfrisörskor?" Om inte hennes medarbetare sköter sina jobb så går hennes företag omkull. "Jag är djupt oroad", sade hon, "över att landets statsminister inte förstår vad det betyder att sköta ett småföretag. Jag fick en känsla av" – jag citerar henne nu, men hon kan ha missförstått herr Palme – "att herr Palme ansåg att vi småföretagare egentligen inte har något existensberättigande i det här samhället." Hon var djupt bekymrad.

Vad det är fråga om när det gäller de små företagen är att utnyttja den gemenskaps- och samarbetsanda som verkligen har utbildats i dessa företag, där det föreligger ett ömsesidigt beroende mellan de människor som där arbetar. I den mån de behöver facket stöd skall de självfallet få facket stöd, men i den mån dessa medarbetare – tre, fyra eller fem – har god kontakt och gott samarbete med sin arbetsgivare skall man inte nödvändigtvis tvinga på dem representanter från facket.

Facket behövs för att stärka den enskildes ställning, men när den enskilde anser att hans ställning är tillräckligt stark skall man inte tvinga på honom fackets företrädare. Detta kan få rakt motsatta effekter mot dem man eftersträvar och störa samarbets- och gemenskapsandan i småföretagen. Jag tror att det var detta som den här hårfrisörskan syftade på i sin kritik av herr Palme.

Herr AHLMARK (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag har ingen replik beträffande vad statsministern sade alldeles nyss men däremot rörande en fråga som herr Palme *inte* tog upp.

Regeringens förslag handlar ju också om föreningsrätten. Sverigete har som bekant en lagfäst föreningsrätt. Ändå är det inte ovanligt med övergrepp mot den rätten. Den som är syndikalist kan stängas ute från många byggjobb. Den som inte vill gå med i Handels får inte jobb i en Konsumaffär.

En avgörande svaghet i det förslag som regeringen har lagt fram är att s. k. organisationsklausuler fortfarande blir tillåtna. Socialdemokraterna vill inte ens gå med på att utreda hur man här skall stärka föreningsfriheten.

Organisationsklausuler med olika utformning finns i en del kollektivavtal och s. k. hängavtal. I några föreskrivs att arbetsgivarna bara får anställa medlemmar i en viss facklig organisation eller att alla anställda hos arbetsgivaren skall tillhöra denna organisation. I andra stadgas en viss tidsfrist – exempelvis två veckor från anställningsdagen – inom vilken nyanställda skall ha anslutit sig till en viss bestämd facklig organisation. I en tredje typ av klausuler förpliktas arbetsgivaren att vid nyanställning lämna företräde åt medlemmar av en viss facklig organisation.

LO uppskattar antalet arbetare som omfattas av organisationsklausul till omkring 80 000. Organisationsklausulerna har kommit till som ett vapen mot konkurrerande fackliga organisationer. Risken är kanske att detta vapen med den nya lagen kan komma att användas flitigare än hittills.

Folkpartiet är för starka fackliga organisationer. Men styrkan skall inte vinnas på bekostnad av grundläggande rättigheter. Att förvägra enskilda människor anställning enbart på grund av att de valt en viss facklig tillhörighet är ett övergrepp som vi inte bör acceptera. Håller statsministern med om den bedömningen?

Herr WERNER i Tyresö (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Herr Palme talade om att avtal skall hållas, och visst skall avtal respekteras. Jag tycker att hela den här debatten om respekten för ingångna avtal är något snedvriden. Självfallet skall man så långt som möjligt respektera ingångna avtal. Så skedde ju också före 1928, innan den nuvarande kollektivavtalslagen drevs igenom av borgerlig regering och riksdagsmajoritet.

Men nu är det så att det inte är lönarbetarna och fackföreningarna som har makten i företagen. Det är ju kapitalägarna som har den avgörande makten. De kan förändra förutsättningarna för ingångna avtal, och de gör det ofta också. Ju längre avtalsperioden är, desto mer ändras ofta förutsättningarna för de ingångna avtalen till de anställdas nackdel. Det är arbetsköparna som provocerar fram strejkerna. Strejken är arbetarnas yttersta medel, som de använder först när andra medel som de har för att försvara sina intressen inte hjälper. Arbetarna strejkar, menar jag, aldrig av okynne.

Jag hävdar att regeringens förslag är anmärkningsvärt genom att man skärper fredsplikten och ger företagarna möjligheter att vidta sanktion mot strejkande, eftersom regeringen i dagens proposition direkt tar ställning för skrivningen i propositionen om anställningsskydd av 1973, enligt vilken strejkande i kvalificerade fall omedelbart kan avskedas. Man säger där att om olovlig arbetskonflikt blir långvarig till följd av att de deltagande arbetstagarna inte kan förmås att vika från klart avtalsstridiga

Onsdagen den
2 juni 1976

*Arbetsrättsreform
m. m.*

krav och återgå till arbetet, så är det grund för avskedande – eller när någon arbetstagare driver fram en strejk i syfte att störa den ordinarie fackliga verksamheten på arbetsplatsen. Ja, vilka strejker kan f. ö. inte anklagas för att störa den ordinarie fackliga verksamheten? Vi behöver bara nämna gruvkonflikten, skogsstrejken och hamnstrejken liksom städerskestrejkerne – strejker som alla hade ett mycket brett solidaritetsstöd bland övriga lönarbetare. Nu nöjer man sig alltså inte med det ekonomiska skadeståndet på 200 kr. utan lägger därtill i vissa fall avskedanden.

Sedan några ord till om vårt förslag om demokratiska rättigheter. Kravet på demokratiska rättigheter på arbetsplatserna är ju ingenting abstrakt. Det skall vara till för att ge de anställda maktbefogenheter och underlätta facklig kamp för att uppnå bestämda sociala mål och förändra arbetslivets villkor till förmån för den anställde. Det, menar vi, kan man aldrig göra genom samarbete med kapitalägarna.

Efter att ha läst propositionen och utskottsbetänkandet och lyssnat till debatten måste man säga att det är helt klart att både regeringen och de borgerliga partierna ser reformen främst som ett medel att effektivisera det privata näringslivet. Vi sätter upp andra mål och kräver reformer som underlättar den fackliga kampen mot dåliga fysiska arbetsmiljöer och mot den allt värre arbetshets som de flesta upplever i arbetslivet, oavsett om de jobbar i privata eller statliga företag eller i kommuner och landsting. Vi är för att fackföreningarna förhandlar om avtal som gör det möjligt för dem att påverka såväl arbetets ledning som arbetets fördelning, företagsledningsfrågor, produktionens inriktning osv.

Men vad vi opponerar oss emot är att fackföreningarna inte får någon verklig maktposition. Vi kräver inte bara strejkrätt, även om den är grundläggande och viktig. Vi kräver också att fackföreningarna skall ha rätt att inlägga veto mot beslut som är negativa för de anställda. Vi kräver att lagen skall ge fackföreningarna rätt att bestämma löneform. Det var ett av de mera framträdande kraven i arbetsplatsremissen, och det är en rätt som de anställda i allt fler branscher kräver för att möta alla nya utstuderade prestationslönesystem. Vi kräver att fackföreningarna skall ha rätt att genomföra fackföreningsmöten på betald arbetstid utan inblandning från arbetsköparna. Och detta är väl om något krav som skulle underlätta en självständig facklig kamp. Vi kräver att de anställda skall ha rätt att bedriva politisk verksamhet under sin lediga tid på arbetsplatserna.

I stället för konkreta rättigheter i lagen, som stöder de här kraven, överlåter regeringen en rad viktiga frågor till nya utredningar eller förhandlingar med Arbetsgivarföreningen.

Ta t. ex. rätten till politisk verksamhet på arbetsplatserna! Det har man ju alltid kunnat förhandla med Arbetsgivarföreningen om. Hur länge tänker regeringen tillåta att landets statsminister, som skedde i förra valrörelsen, förbjuds att tala på lunchrasten till dem som arbetar i ett företag eller att arbetsmarknadsministern vägras diskutera politiska frågor

med löntagarna på en annan arbetsplats, som skedde nyligen?

Jag menar att den frågan är mycket berättigad mot bakgrund av att Arbetsgivareföreningen gått ut till sina medlemsföretag med rekommendationer om totalförbud mot politisk verksamhet på arbetsplatserna inför årets val. Och inför den utmaningen från Arbetsgivareföreningen, som bara hjälper de borgerliga partierna, tiger regeringen och gör frågan om rätt till politisk verksamhet på arbetsplatserna – denna mycket grundläggande demokratiska fråga – till en fråga om förhandlingar med Arbetsgivareföreningen.

Under detta anförande övertog herr andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr statsministern PALME:

Herr talman! Ja, det här sista kan jag väl bära. Jag har stått på en båt i Sävcan och talat till jobbarna på SKF, och det var ett bra möte. Jag fick inte komma in en gång. Men det klarar nog de fackliga organisationerna av, för nu kan inte arbetsgivaren ensam bestämma längre.

Till herr Fälldin vill jag bara säga att det är ju ändå en väsentlig skillnad mellan våra ståndpunkter, för i centerns motion nr 2430 står det:

”Enligt vår mening måste klart slås fast att även om arbetstagarna på goda grunder vill ha medbestämmande i en fråga, måste deras intresse alltid stå tillbaka, om man kommer i konflikt med den politiska beslutsordningen. Det är otänkbart att genom medbestämmandeavtal ge arbetstagarna direkt inflytande i frågor som ytterst påverkar t. ex. behovet att beskatta medborgarna. Beslut om bemanningsplaner, personaltäthet och liknande måste därför reservationslöst ankomma på det politiska beslutsområdet.”

Det ligger alltså en mycket klar principskillnad i synsätt här – en oerhörd snävhets mot de fackliga organisationerna som vi inte godtar.

Herr Bohman kanske jag skall tycka synd om. Jag förmodar att hans minuter på något sätt är dyrbara, för han har få – och då ägnar han en mycket stor del av tiden åt att redovisa ett telefonsamtal med en säkerligen mycket förträfflig damfrisörskan! Nu har jag kontrollerat att i inslaget med mitt anförande i Rapport och Dagens eko fanns inte ett ord om småföretagarna, så det kan inte vara det.

Då frågar jag mig: Varför gjorde herr Bohman detta långa referat av ett samtal? Var det för att han tycker så? Vad jag har sagt är att en demokratisering av arbetslivet är ett positivt intresse även för de mindre företagen. Det är så vi skall tala. Men herr Bohman gör på två sätt. Det ena är att han säger: Vi är med på alla lagar. Det andra är att han sedan reser ut till sina anhängare ute i landet och säger: Här håller något förskräckligt på att hända.

Sedan har vi haft denna företagaraktion, där en stor mängd moderata riksdagsmän var med och där man dirckt sade att nu skall förslaget om medbestämmanderätt omarbetas och en översyn göras av Åman-

Onsdagen den
2 juni 1976

*Arbetsrättsreform
m. m.*

lagarna osv. Spetsen i hela den propagandan var med andra ord riktad mot denna demokratisering av arbetslivet. Jag har läst flera artiklar där herr Bohman spelade med, men här i riksdagen är han mera försiktig och för inte ens fram synpunkterna själv utan säger i stället att det är en hårfrisörska som har ringt och sagt att hon är orolig. Men säg då till henne, herr Bohman, vad som är riktigt, nämligen att dessa lagar kommer inte att innebära några svårigheter för henne. De kan bara innebära att man får bättre gemenskap på hennes arbetsplats. I stället för att springa här som skickebud kunde herr Bohman ha gjort en insats för demokratin! Men icke så.

Och så detta med metallarbetaren. Det är oerhört avslöjande. Därför tar jag upp den saken. Jag har beslutat mig för att citera herr Bohman rätt, för det är mera slagkraftigt att citera herr Bohman ord för ord, som jag gjorde i eftermiddags och som jag har gjort i ett tidigare tal i Folkets hus. Då blir det nämligen bara värre; jag skulle knappast kunna hitta på så bra exempel på herr Bohmans uppfattning som de han själv redovisat. Och så kommer denna fantastiska och så avslöjande fråga: Vad har ärvda pengar med detta att göra? Jo, hela det problem vi i dag diskuterar är ju detta, att hittills har det varit äganderätten till kapital som har varit bestämmande för företagens långsiktiga planering. Kapitalägarna har säkert skaffat sig kloka experter. Det måste alla göra. Men de har haft den yttersta bestämmanderätten. Nu för vi fram förslaget att även de som satsar sitt arbete skall ha bestämmanderätt, att arbetet skall ge rätt till bestämmande. Men då börjar plötsligt herr Bohman bli orolig och säga, att då kommer svetsarna att sova dåligt om natten. Men herr Bohman har aldrig stått här i kammaren och sagt att nu sover kapitalägarna dåligt om natten därför att de har ansvar för företagens planering. Det har nämligen legat i själva det kapitalistiska systemet.

Här är det alltså en avgrund som öppnar sig, när det visar sig att herr Bohman inte har förstått vad det egentligen är fråga om, nämligen en utjämning mellan arbete och kapital till en ökad demokrati – och även, för all del, en maktförskjutning till arbetets förmån. Men det trodde jag att vi var i rimlig grad överens om. Och här visar nu herr Bohman att han inte vet vad det har varit fråga om över huvud taget.

Så en sak till, och den tar jag som ett nödtvunget renhållningsjobb. Herr Bohman har nu och tidigare fört Kurt Nordgrens namn på tal och även nämnt socialdemokraterna i arbetsrättskommittén, men de tycker som vi. Och herr Bohman hängde på Kurt Nordgren alla vackra epitet som brukar ges socialdemokrater som inte finns bland oss längre. Han var ärlig och hederlig och allt möjligt – som, eo ipso, vi tveksamlingen är. Jag upprörs över sådant. Kurt Nordgren var min vän. Vi reste mycket tillsammans. Jag samarbetade med honom och vet hur han tänkte. Han jobbade oerhört hårt i arbetsrättskommittén och prövade var möjligheterna till enighet fanns. Han dukade under i en svår sjukdom innan det arbetet var färdigt.

Förslaget har sedan ändrats därför att löntagarorganisationerna och

många andra under remissen kom med ändringsförslag, så som alltid händer under en frågas utveckling. Men dessutom finns det ju sådana väsentliga skiljelinjer också i detta arbetsrättskommitténs förslag. De drömde aldrig om att fortfarande låta § 32 gälla för företag med mindre än tio anställda. De drömde inte om att snäva in den allmänna rätten till information, de ville inte begränsa rätten till kollektivavtal till arbetsledningsfrågor utan ville ha med företagsledningsfrågor. Följde man moderaternas nuvarande linje, skulle § 32 råda som förut på ungefär hälften av landets arbetsplatser, dvs. på arbetsplatser med mindre än tio anställda. Och på alla andra skulle man inte få lägga sig i företagsledningsfrågor.

Så säger man: Vi tycker ju precis som Kurt Nordgren. För Kurt Nordgren finns inte bland oss längre och kan inte försvara sig. Men vi som kände honom vet för det första att det är sakligt fel, och för det andra vet vi att han tillhörde dem som inför 1971 års mycket avgörande LO-kongress drev demokratifrågorna allra hårdast, som satsade helhjärtat på denna förändring av blandeekonomin, i maktrelationerna i det svenska samhället. Därför berörde det mig så illa att herr Bohman inte kan stå på egna ben, utan skjuter en annan människa framför sig, som under hela sitt liv har kämpat mot den samhällsuppfattning som herr Bohman företräder och som aldrig skulle ha talat om några svetsare eller andra som skulle sova illa om natten utan vars hela ambition var att föra fram de svenska lönarbetarna till ett ökat ansvar och ett ökat bestämmande i det svenska samhället. Jag reagerar starkt känslomässigt mot den typen av argumentation, av användningen av människor som inte finns bland oss längre, och jag har funnit det angeläget att med skärpa redovisa denna inställning.

Herr FÄLLDIN (c) kort genmäle:

Herr talman! Vad vi slår fast när det gäller den offentligrättsliga delen i vår partimotion och i reservationen är att verksamhetens mål, inriktning, omfattning och kvalitet skall avgöras genom politiska beslut. Det är vår uppfattning att det är klokt att nu sätta dessa gränser och låta det komma till uttryck i lagtext och inte vänta med den avgränsningen tills vi kanske hamnat i en infekterad situation.

Det är värt att notera att statsministern nu inte återkommer till påståendet att de anställda i de små företagen genom centerns förslag skulle komma i en sämre ställning än de som är anställda i de större företagen, och det är värt att lägga märke till att statsministern inte heller återkommer till påståendet att centerns förslag skulle betyda att de fackliga organisationerna skulle ställas åt sidan.

Det är alltså värt att konstatera att den mytbildning i det här avseendet som man försökt sig på inte kan fortsätta. Och det är ett bra resultat av denna debatt.

Det är också bra, herr talman, att huvudlinjerna i denna lagstiftning antas under stor enighet. Att vänsterpartiet kommunisterna avviker från

Onsdagen den
2 juni 1976

Arbetsrättsreform
m. m.

enigheten här i riksdagen i grundläggande avseenden är enligt min mening inte överraskande.

Herr BOHMAN (m) kort genmäle:

Herr talman! Först några ord beträffande telefonsamtalet. Jag har av förklarliga skäl inte sett statsministern i Rapport, men jag skall ge statsministern telefonnumret till den här damen, så får herr Palme ringa till henne själv. Herr Palme trodde tydligen inte på min uppgift om telefonsamtalet.

Herr Palme säger att jag står här i kammaren och deklarerar *en* uppfattning i de företagsdemokratiska frågorna och då det gäller arbetsrättskommittén, men att jag sedan far runt om i landet och säger helt andra saker. Och så fick jag plötsligt ansvaret för det som sagts på småföretagarmötet i Jönköping. Jag tycker det vore bättre om herr Palme försökte – jag säger det än en gång – återge vad jag sagt och anklaga mig för vad jag gjort än att beskylla mig för saker jag inte gjort. Det skulle hedra statsministern om han övergick till att syssla med sådant.

Jag tycker att det på något sätt är otäckt när Sveriges statsminister står i talarstolen och moraliserar i ogjort väder på det sätt statsministern är specialist på att göra. Jag har inte sagt något enda förklenande ord om Kurt Nordgren, som jag hade den allra största respekt för även om jag tyvärr inte kan skryta med att jag var hans vän. Vad jag sagt är att Kurt Nordgren var ordförande i arbetsrättskommittén, att arbetsrättskommittén intog en ståndpunkt i de här frågorna som stöddes av de socialdemokratiska ledamöterna och att vi i vår motion till 90 % har stött oss på arbetsrättskommitténs förslag. Jag kan inte finna att det kan läggas mig till last att jag påminde om ett sådant obestriddligt faktum. Och att jag hänvisat till arbetsrättskommitténs förslag beror på att statsministern i debatt efter debatt brukar anklaga oss för att ha en reaktionär grundsyn i arbetsrättsfrågorna. Om vi är reaktionära, då var också arbetsrättskommitténs majoritet reaktionär, och det menar jag att den inte var. Tvärtom. Det var ett klokt och balanserat förslag som arbetsrättskommittén utarbetade, och det står jag för. Därför faller herr Palmes anklagelser platt till marken.

När man moraliserar på det sätt som statsministern gjort finns det anledning att påminna om att så sent som i går åberopades i den här kammaren en annan person, som inte längre finns i livet, nämligen Gösta Bagge. Det var en av statsrådets egna kollegor som gjorde detta. Men då man åberopade Bagge var det inte för att berömma honom eller för att redovisa fakta, utan för att förklara honom och för att åstadkomma ett negativt intryck. I mitt fall var det tvärtom; jag uttalade mig i berömmande syfte. Jag tycker att det var ett klokt förslag arbetsrättskommittén kom med. Det var så klokt att vi till 90 % kunde ansluta oss till det.

Herr Palmes tolkning vad vårt förslag innebär och i vilka punkter det skulle avvika från arbetsrättskommitténs förslag var i allt väsentligt felaktig.

Herr WERNER i Tyresö (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Nej, herr Fälldin, det är säkert lika litet överraskande att vpk inte stöder det här förslaget som att centern i de grundläggande frågorna är helt överens med regeringen. På den punkten var det inga överraskningar.

Vi tycker att regeringens förslag i många stycken är mycket motsägelsefullt. Å ena sidan föreslås t. ex. att arbetsköparna inte skall kunna tillgripa disciplinära åtgärder mot de anställda utan att detta regleras i kollektivavtal. Å andra sidan ger regeringen direkt stöd för den hårdaste av alla sanktioner, nämligen avsked av strejkande.

Till sist några ord om strejkernas orsaker. Från borgerligt håll och även från socialdemokratiskt håll söker man göra gällande att det är strejkerna som förorsakar samhälleliga störningar och förluster, men det är ändå att vända upp och ner på verkligheten. Valter Korpi påvisar i sin artikelserie i LO-tidningen att de senaste årens strejker i Sverige förorsakat ett bortfall av 100 000 produktionsdagar, medan under samma tid 90 miljoner arbetsdagar gått förlorade på grund av olycksfall i arbetet och på grund av sjukdom, som ofta beror på dåliga arbetsförhållanden, inte minst den allt värre arbetshetsen. Det är för att bekämpa dessa för lönarbetarna negativa förhållanden, som är inbyggda i det ekonomiska system vi lever i, som fackföreningarna behöver inte bara strejkrätten utan också en rad andra demokratiska rättigheter på arbetsplatserna.

Korpi avslutar sin utförliga artikelserie i LO-tidningen med att framhålla att strejkerna är både en väckarklocka och en säkerhetsventil, och han skriver så här: "Men strejkerna kan inte ses som protester mot den solidariska lönepolitiken eller mot fackföreningsrörelsens arbete. Strejkerna är också snarare orsakade av den snabba inflationstakten än inflationens grundläggande orsak. De sociala motsättningarna lever i vardagen, för att tala med socialdemokraternas manifest, och ingen strejkar för sitt nöjes skull. Arbetarrörelsens linje måste nu som tidigare vara att angripa strejkernas orsaker, inte de strejkande medlemmarna."

Varför lyssnar inte regeringen till partivännen Valter Korpi, som har gjort en seriös vetenskaplig utredning om den nya strejkbilden, en vetenskaplig undersökning som utgår från den sociala verkligheten och som återigen slår fast att det är kapitalägarna som provocerar fram de s. k. vilda strejkerna.

Herr statsministern PALME:

Herr talman! Thorbjörn Fälldin lever möjligen under illusionen att om jag i mina korta repliker inte hinner ta upp en av hans synpunkter så är därmed hans synpunkt riktig. Jag tvingas, med beklagande möjligen, att ta honom ur den villfarelsen.

Jag vidhåller vad jag tidigare sagt om småföretagen. På varje arbetsplats sker dagligen kontakter mellan arbetsgivaren och de anställda. Finns det fackklubb eller utsett fackligt ombud så sker kontakten oftast den vägen, men naturliga kontakter äger rum också med övriga anställda.

Nr 146

Onsdagen den
2 juni 1976

Arbetsrättsreform
m. m.

Onsdagen den
2 juni 1976

Arbetsrättsreform
m. m.

På arbetsplatser där utsett ombud saknas eller där fackklubb inte finns kan kontakten tas via den avdelning i vilken de anställda är medlemmar. Förhandlingar i samband med viktigare förändringar skall enligt lagförslaget upptas med den lokala fackliga organisationen. Hur detta sker lägger vi oss inte i – det kan vara med fackklubben, det kan vara med en avdelningsrepresentant, det kan vara med ett på arbetsplatsen utsett ombud och det kan vara direkt med medlemmarna på arbetsplatsen.

Vi vill inte lagreglera sådana saker, utan det är fråga om praktiskt arbete, om utformade arbetsregler, om uppbyggda förhandlingssystem. Men centern vill lagreglera detta, och det är allvarligt. Det innebär att man drar upp en klyfta mellan hur medlemmarna i en organisation valt att hantera det här arbetet och vad lagstiftaren tycker. Det har ingen kommit på tanken att göra när det gäller de förhandlingar som regelmässigt äger rum om löner och allmänna anställningsvillkor, och det borde inte förekomma på det här området heller. Här är det fråga om respekten för den fackliga organisationen.

Dessutom – och det var därför jag drog upp de erfarenheter vi har av regionala skyddsombud – vill vi inte komma i den situationen, som dess värre kan inträffa – ta nu inte det här som något generellt fördömande av landets småföretagare – att arbetsgivaren säger till fackets representant: Du har inget här att göra. Jag har lagen på min sida. Mina anställda är överens med mig.

Men att man blivit överens beror kanske på att de anställda är rädda och inte vågar annat. Tyvärr förekommer sådant ännu i dagens Sverige, men jag hoppas att det inte skall göra det länge till.

Det är på bl. a. två punkter som centern och socialdemokraterna har skilda uppfattningar. Vi värnar om respekten för de fackliga organisationerna att organisera sitt arbete som de vill och inte reglera det med lagar, som centern vill. Den andra punkten gäller den sociala verkligheten, där de mest utsatta människorna kanske allra bäst behöver fackets stöd. Jag vill inte att någon mytbildning skall kvarstå om att vi på denna punkt inte har en från centern helt avvikande ståndpunkt.

Om herr Bohman vill veta vad socialdemokraterna i arbetsrättskommittén tycker så kan han läsa deras särskilda yttrande. Kommitténs uppfattning är helt i linje med löntagarnas.

Herr Bohman sade att allt det jag anförde om var arbetsrättskommittén står och var moderaterna står var felaktigt. Visserligen var det en tid sedan jag läste utlåtandet, men jag kan inte erinra mig att det någonstans står att kommittén har föreslagit att alla företag med mindre än tio anställda skall undantas. Om riksdagen följde moderaternas förslag skulle det betyda att de anställda vid hälften av landets arbetsplatser fick leva kvar under § 32. Jag kan inte finna att arbetsrättskommittén har föreslagit det. Om herr Bohman beskyller mig för att inte tala sanning, så kanske han – om han inte har någon replik kvar – i något annat sammanhang kan klarlägga att arbetsrättskommittén har skrivit det han påstår.

Om Kurt Nordgren har sagt det jag behöver säga. Det är möjligt

att någon av mina kolleger har yttrat sig kritiskt om Gösta Bagge eller citerat honom, och det är väl inget fel med det. Det vore rent av bättre om också moderaterna gjorde på det sättet. Efter att genom åren ha hört alla dessa citat skulle jag vilja göra en travestering av vad generalen Custer vid Little Big Horn sade: De enda goda socialdemokraterna tycks vara de som inte längre finns bland oss. Det vore skönt om herr Bohman slutade med den trafiken.

Jag vill avslutningsvis säga att det känns betryggande att en stor majoritet av ledamöterna kommer att ställa sig bakom detta förslag om en reformering av arbetslivet, även om herr Werner i Tyresö försöker framställa det som något negativt för löntagarna. Det är ju inte så att det blir en skärpt fredsplikt, minskad strejkrätt och allt annat han talar om. Jag tror det är riktigt att säga att Sverige icke mer kommer att bli detsamma fr. o. m. den dag då denna lag har trätt i kraft. Det kommer att bli ett bättre land för arbetarna och tjänstemännen, men reformen kommer också att bli till fördel för den långsiktiga utvecklingen i samhället och näringslivet. Det är detta bättre samhälle som vi i dag kan göra en betydelsefull insats för att skapa.

Herr andre vice talmannen anmälde att herrar Fälldin och Bohman anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

Herr GUSTAFSSON i Stockholm (s):

Herr talman! När vi i dag behandlar regeringens förslag om demokratin på arbetsplatsen läggs inte slutstenen i det arbetsrättsliga bygge som pågått sedan en tid tillbaka. Men den mest betydelsefulla och den mest omfattande delen av arbetsrätten blir med det lagverk som vi i dag skall anta färdig.

Denna lagstiftning skall ses tillsammans med hela den rad av övriga lagar på arbetsmarknaden som under de senaste åren tillkommit. Trygghetslagarna, lagarna om studieledighet för de anställda, styrelserepresentation för de anställda, den kommande arbetsmiljölagen – allt detta sammantaget kommer att avgöra innehållet i arbetslivet i morgon och ge arbetstagarna ett medbestämmande som de fackliga organisationerna krävt.

Det är egentligen inte så anmärkningsvärt att arbetsgivarna och de borgerliga partierna inte är med på noterna när det socialdemokratiska partiet tillsammans med de fackliga organisationerna vill genomföra denna demokratiseringsprocess. Man skall ha klart för sig att det här handlar om reella och – framför allt när det gäller arbetsgivarsidan – naturligen starka motsättningar. Det var också något som upplevdes mycket starkt i arbetsrättskommittén och som hela utredningsarbetet präglades av. – Detta sagt med anledning av den diskussion som nyss förevarit här. Någon enighet i de principiella frågorna förelåg aldrig i kommittén. Detta stod hela tiden klart för löntagarrepresentanterna och socialdemokraterna

Onsdagen den
2 juni 1976

Arbetsrättsreform
m. m.

i kommittén. Dessa hade en helt annan uppfattning om räckvidden av § 32-reformen än arbetsgivarna och de borgerliga företrädarna. Att påstå något annat är fel.

Ett ökat inflytande för de anställda över deras egna arbetsvillkor kan inte uppnås med mindre än att den andra partens inflytande begränsas. Att man på arbetsgivarsidan inte gillar denna begränsning är ganska självklart. Det är även helt som man kunde vänta sig att också moderaterna och centern faller in i den kören. När det t. ex. gäller moderaternas partimotion är likheterna med Svenska arbetsgivareföreningens remissyttande alltför påfallande för att vara en tillfällighet.

Denna reformering av arbetslivet, den demokratisering av detta som den nya lagen innebär, träffar ju själva hjärtpunkten i Arbetsgivareföreningens ideologi – makten över de resurser som vi alla tillsammans skapat.

Debatten om arbetslivets villkor har under större delen av 1960-talet och hela 1970-talet varit den stora frågan för de fackliga organisationerna. Den proposition som vi i dag diskuterar bärs upp av starka fackliga krav. Inom LO och TCO formulerade man i början på 1970-talet de krav som nu förverkligas. Det är en stark löntagaropinion bakom kraven på förändringarna i arbetslivet. Det är krav som har diskuterats på förbunds-kongresser, på LO:s kongresser, på TCO:s kongresser och som diskuterats ute på arbetsplatserna. Bara i de rådslag som föregick arbetet med propositionen deltog i runda tal 200 000 löntagare organiserade i LO och TCO. Propositionen präglas också i stora stycken av de synpunkter som framfördes vid dessa rådslag – synpunkter som både LO och TCO står bakom. Det kan finnas skäl att här betona den fackliga enigheten i de här frågorna.

Av de många ändringsförslag som de borgerliga partierna har beträffande den föreslagna lagstiftningen vill jag här bara ta upp en enda fråga, nämligen den s. k. 200-kronorsregeln. Departementschefen föreslår att denna regel skall kvarstå i lagstiftningen. De borgerliga partierna har enats om att yrka avslag på propositionen i denna del och föreslagit att regeln avskaffas helt. Detta innebär att det tak, den högsta gräns för det personliga skadeståndet, som i dag finns försvinner. Det borgerliga förslaget innebär att arbetsdomstolen skall ha frihet att själv bestämma skadeståndets storlek. Inte ens lagrådet, som har yttrat sig över propositionen, ville gå så långt. Lagrådet ville införa ett högre maximum, nämligen 600 kr. Låt mig först konstatera att de stora löntagarorganisationerna har tillstyrkt regeringens förslag om ett bibehållande av 200-kronorsregeln. Det var också ett starkt krav från rådslagsgrupperna. Detta har man gjort därför att man inte tror att höga skadestånd är den rätta lösningen på problemet med de vilda strejkerna. Det gäller i stället, som det också framhålls i den socialdemokratiska reservationen, att undanröja orsakerna till konflikten. Låt mig sedan konstatera att de borgerliga partierna här går längre än vad riksdagen gjorde när den antog kollektivavtalslagen 1928. Inte ens den borgerliga majoriteten i 1928 års riksdag,

Onsdagen den
2 juni 1976

*Arbetsrättsreform
m. m.*

som förvisso inte på det här området kännetecknades av någon progressiv inställning, ville införa ett obegränsat skadestånd vid kollektivavtalsbrott utan begränsade detta till 200 kr. Sveriges löntagare har all anledning att lägga de borgerligas agerande i denna fråga på minnet.

I debatten som förts kring propositionen har också från vänsterpartiet kommunisterna och andra vänsterpartiers sidor påståtts att arbetsgivaren får det lättare att avskeda arbetstagare som deltar i s. k. vilda strejker. Men det är lögn. Det kan varje intresserad övertyga sig om genom att slå upp de aktuella sidorna i propositionen.

Det är några saker som man måste hålla i minnet när man diskuterar dessa frågor. Innan vi fick lagstiftningen om anställningsskydd för några år sedan hade arbetsgivaren en i princip fri uppsägningsrätt vilket innebar att det inte fanns något hinder mot avskedande vid vilda strejker. Vi vet inte i vilken utsträckning avskedande förekom vid vilda strejker innan vi fick anställningsskyddslagen, vi vet bara *att* det förekom. Anställningsskyddslagen inskränkte betydligt arbetsgivarens rätt när det gällde att säga upp och avskeda sin arbetskraft. I det lagförslag som vi nu diskuterar har departementschefen ytterligare inskränkt möjligheten för arbetsgivaren att använda sig av avsked eller uppsägning vid arbetstagares deltagande i olovlig konflikt. Det kan alltså konstateras att medbestämmandelagens regler om avskedande eller uppsägning vid en vild strejk är bättre ur arbetstags synpunkt än de regler som gäller i dag.

När det gäller frågan om sympatiåtgärder till förmån för konflikter med utländsk bakgrund har jag tillsammans med ett antal socialdemokratiska riksdagsledamöter i en motion yrkat att riksdagen skall uttala att medbestämmandelagen inte är avsedd att hindra sådana sympatiåtgärder.

Bakgrunden till motionen är åtgärder som riktar sig mot fartyg med bekvämlighetsflagg eller mot multinationella företag. Det får antas att sympatiåtgärder i konflikter med utländsk bakgrund kommer att bli mera vanliga i framtiden. Detta har sin grund inte minst i det förhållandet att de fackliga organisationerna på senare tid alltmera energiskt börjat försöka komma till rätta med de problem som den snabba tillväxten av multinationella företag har medfört. Det är inte ovanligt att ett multinationellt företag som har en konflikt i ett visst land flyttar över större delen eller kanske hela produktionen från det landet till ett annat land och på så sätt gör konflikten i ursprungslandet verkningslös. Rättsläget i fråga om sådana sympatiaktioner är i vårt land oklart. Vår motion syftar till att åstadkomma klarhet på detta område.

Lagtexten i lagen om medbestämmande i arbetslivet berör inte särskilt arbetskonflikter som har sin bakgrund i förhållandena i i andra länder. Departementschefen framhåller följande i motiven till lagen:

”Jag finner helt naturligt att svenska arbetstagarorganisationer inte skall vara förhindrade att delta i internationellt organiserade sympatiåtgärder till stöd för broderorganisationer utomlands eller för att uttrycka solidaritet med dem som utsätts för politiskt förtryck eller eljest är i

behov av internationellt stöd. Begär i sådana sammanhang en facklig international att dess svenska medlemsorganisation skall ansluta sig till en internationell aktion kan det inte vara rimligt att resa rättsliga hinder häremot."

Lagrådet uttalade vid sin granskning av lagen att sympatiåtgärd till stöd för utländsk part skulle i princip vara "tillåten endast under förutsättning att den i utlandet vidtagna primära stridsåtgärden är lovlig". Man kunde dock bortse från "sådana förbud mot stridsåtgärder i den främmande staten som står i uppenbar strid emot grunderna för rättsordningen i vårt land".

När det gäller fackliga sympatiåtgärder som rör multinationella företag är det mycket viktigt att de svenska organisationernas handlingsmöjligheter inte blir beskurna. Det är i många fall olämpligt att lovligheten av en sympatiåtgärd i Sverige görs beroende av lovligheten av en primäråtgärd i utlandet. Det är ofta svårt och inte sällan omöjligt att säkert fastställa vad som är lovligt när det gäller en sådan primär åtgärd. Om lagrådets mening fick bli bestämmande skulle svenska fackförbund ofta vara hindrade att vidta sympatiåtgärder till förmån för utländsk part.

I inrikesutskottets skrivning förklaras att det finns handlingsutrymme för de svenska organisationerna när det gäller rätten att delta i sympatiåtgärder till förmån för utländsk konflikt. Utskottet anför: "Utan tvivel ger också medbestämmandelagen ett sådant utrymme."

Utskottets uttalande innebär att lagrådets yttrande om att sympatiåtgärd skulle vara tillåten bara under förutsättning att den i utlandet vidtagna primära stridsåtgärden är lovlig har därmed underkänts. Det är viktigt att i dag klargöra detta för att göra det möjligt för arbetsdomstolen att rätt tolka lagen på denna punkt. Annars skulle svenska fackliga organisationers möjligheter att vidta sympatiåtgärder starkt försväras, kanske omöjliggöras.

Jag vill alltså slå fast att departementschefens och inrikesutskottets uttalanden sammanfaller och innebär att de förfaranden som omnämns i vår motion är klart rättsenliga. Det är viktigt att få det bekräftat på detta sätt.

Herr talman! Jag skulle i det här sammanhanget också vilja ta upp en annan kritisk synpunkt som blivit framförd i de borgerliga partiernas motioner ibland direkt, ibland mera inlindad, nämligen den att en ökad möjlighet för de anställda till medbestämmande i beslut som påverkar arbetsvillkoren måste innebära en ökad byråkratisering och därmed försämrad effektivitet. Det kan över huvud taget ifrågasättas om dagens arbetsorganisation fungerar så obyråkratiskt som man ofta gör gällande.

En arbetsorganisation som bygger på deltagande i beslutsfattandet från både anställda och arbetsgivare och som helt anpassar sig till detta förhållande kan t. o. m. komma att fungera mindre byråkratiskt än dagens arbetsorganisationer.

En av huvudlinjerna i kritiken mot den nya arbetsrätten från arbetsgivarnas och de borgerligas sida är att det ökade inflytandet för de an-

Onsdagen den
2 juni 1976*Arbetsrättsreform-
m. m.*

ställda kommer att hämma effektivitet och produktion. Det nuvarande styrelsesättet för företagen förutsätts vara det överlägset mest produktiva. De anställda skulle genom att skaffa sig inflytande bara försvåra produktionstillväxten. Det gradvis ökande inflytandet för de anställda skulle således åtföljas av en stagnerande eller sjunkande levnadsstandard. Företag skulle förlora sin konkurrenskraft, de skulle få inskränka driften eller t. o. m. upphöra helt och hållet. De anställdas glädje över sitt nyvunna inflytande skulle snart nog förbytas i en förbittring över att ha förlorat sina anställningar. Detta är en nidsbild. Den har inte mer med verkligheten att göra än påståendet före den politiska demokratins genombrott att en lika rösträtt skulle innebära att de egendomslösa medborgarna skulle fatta beslut om att fördela samhällets tillgångar mellan sig varefter ett utarmat samhälle skulle återstå för de medborgare som så grovt missbrukat sina nyvunna politiska rättigheter. Samhället blev inte svagare därför att medborgarna fick rätt att besluta i sina egna angelägenheter.

Det är inte heller meningen att företagen skall bli svagare eller myndigheterna mindre effektiva därför att de anställda får ett större inflytande över de villkor som arbetet bedrivs under. De anställda och deras organisationer har ett klart intresse av starka effektiva företag och av en offentlig verksamhet som på ett ändamålsenligt sätt betjänar medborgarna. De anställda och deras organisationer är inte likgiltiga för om produktionen upprätthålls eller inte och de är också på det klara med att ingen annan väg till en högre levnadsstandard finns än genom upprätthållande av ett näringsliv som kan bereda full sysselsättning.

Med antagande av lagen om medbestämmande i arbetslivet är vägen mot ekonomisk demokrati beträdd. Där ges ingen återvändo så länge vårt land har en politisk och social demokrati. Medbestämmande i kraft av det egna arbetet utgör den ekonomiska demokratins bas. Det är därför ett historiskt steg som i dag tas när riksdagen antar den nya lagstiftningen.

Herr OSKARSON (m) kort genmäle:

Herr talman! Herr Gustafsson i Stockholm säger att det redan från början var stora motsättningar inom arbetsrättskommittén. Jag vill inte kivas med herr Gustafsson om detta, men enligt min upfattning kom inte några större motsättningar fram när vi diskuterade just de principiella frågorna vid överläggningarna i Sollefteå och i Härnösand. Om det fanns motsättningar – och om det kan jag inte vittna här – kom dessa i varje fall inte fram enligt vad jag kan minnas.

Jag begärde emellertid ordet närmast med anledning av arbetsrättskommitténs förslag om slopandet av 200-kronorsregeln. Departementschefen har ju med hänsyn till remissyttrandena föreslagit att denna skall bibehållas. Samtliga borgerliga partier har motionerat om att den skall slopas, och utskottet har också föreslagit detta. Jag vill framhålla vad utskottet i det sammanhanget skriver, nämligen att ett slopande skulle innebära att skadeståndssanktionerna bättre kan anpassas till den allmänna rättsuppfattningen och till penningvärdet. Utskottet vill därvid

Onsdagen den
2 juni 1976

Arbetsrättsreform
m. m.

särskilt understryka att detta inte innebär något förord för att skadeståndsbeloppen generellt skall höjas, utan de bör även i framtiden hållas på en rimlig nivå. Helt i överensstämmelse med arbetsrättskommitténs uppfattning anser man att skadeståndsbeloppen bör bättre anpassas till och ha ett visst samband med den skada som vållas, och man kräver därmed inte på något sätt att beloppen skall utgöra någon ersättning för den verkliga skadan.

Herr GUSTAFSSON i Stockholm (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill inte ifrågasätta herr Oskarsons minnesbilder i samband med arbetsrättskommitténs sammanträden i Sollefteå, Härnösand eller på andra orter. Om man emellertid går tillbaka till LO:s och TCO:s kongresskrifter där de ursprungliga kraven framfördes kan man mycket lätt konstatera att dessa krav gick längre än de förslag som arbetsrättskommittén slutligen stannade för. Det var heller inte möjligt för dem som representerade löntagarorganisationerna att gå på någon annan linje än den som var fastslagen på organisationernas kongresser.

När det gäller 200-kronorsregeln vill jag bara slå fast två saker. Det ena är att arbetsdomstolen ensam får rätt att bestämma skadeståndet även om det finns skrivningar som säger att man skall visa moderation i vissa lägen. Det andra är att inte ens 1928 års riksdag som hade borgerlig majoritet ville gå så långt att man ville införa ett obegränsat skadestånd. Frågan huruvida man skulle ha ett skadestånd som var obegränsat eller ett som var maximerat till ett visst belopp var som herr Oskarson säkert vet en av de stora debattfrågorna vid 1928 års riksdag när man antog kollektivavtalslagen. Ett skadeståndsbelopp på 200 kr. utgjorde därvid faktiskt en kompromiss mellan socialdemokraternas förslag om 50 kr. och de borgerligas förslag om högre belopp.

Herr TRÄFF (m):

Herr talman! Den formella anledning jag skulle kunna åberopa för att ta till orda i debattens slutskede är att jag finns med som motionär på en del av de motioner som väcktes i anslutning till den nu aktuella propositionen. Men ett starkare motiv är, att om man som jag i ett styvt kvartssekel har levt med och nära de frågor som den här lagstiftningen berör känns det angeläget att få tillfälle att ge några kanske mer personliga synpunkter på den här nya och viktiga medbestämmandelagstiftningen.

Jag har som egen företagare haft möjlighet att tala *med* löntagarna, som statsministern sade, och inte bara till och om dem. Inte bara med egna medarbetare på företaget utan också med fackliga företrädare i både lokala och centrala sammanhang.

Det känns därför viktigt att redan inledningsvis få bekräfta att det, trots att många reservationer är fogade till det här betänkandet, råder en mycket stor enighet om syftet med den här reformen – i varje fall så långt det gäller den ram som arbetsrättskommitténs majoritet drog upp.

Onsdagen den
2 juni 1976*Arbetsrättsreform*
m. m.

Jag såg i en artikel i dagens nummer av Dagens Nyheter en beskrivning av en debatt som tydligen hölls i går med deltagande av representanter från både en arbetsgivarorganisation och en facklig organisation. Rubriken över artikeln säger: "Oroande enighet – bråk behövs." Jag gör förmodligen en del av mina meningsmotståndare besvikna om inte jag heller tycker att bråk behövs i det här sammanhanget.

Det är emellertid alldeles klart, herr talman, att den nya medbestämmandelagen medför förändringar i arbetslivets villkor och i beslutsprocesserna inom företagen – hur långtgående kan vi inte avgöra i dag, för det beror i allt väsentligt på hur arbetsmarknadsparterna lyckas över-sätta den här lagen till fungerande avtal.

Om detta sägs i betänkandet – och det har citerats förut i dag – att "det överlämnas åt arbetsmarknadens parter att fylla ramarna med ett innehåll som är förenligt med effektivitet och smidighet i beslutsfattandet hos företag och myndigheter".

Det har också från den här talarstolen av flera uttalats stort förtroende för arbetsmarknadsparternas möjligheter att fylla den här sannerligen an-svarsfyllda uppgiften. Men tillåt mig säga, herr talman, att det här betyder att den lagstiftande församlingen överlåter de verkligt svåra frågorna åt arbetsmarknadens organisationer – och detta utan att sätta andra gränser för deras kompetens än den gräns som sätts av den fackliga styrkan i förhållande till motparten.

Det är emellertid så att verkligheten sätter sina egna, många gånger mycket bestämda gränser för vad som är möjligt att uppnå av allt det som man kan tycka vara önskvärt att åstadkomma. Låt mig bara peka på att vårt näringslivs internationella konkurrenskraft sätter klara gränser för vad vi kan tillåta oss i fråga om produktions- och produktivitets-utveckling gentemot våra handelspartners.

Det är emellertid inte, herr talman, de närmast liggande frågorna, de som berör förhållandena på arbetsplatsen och personalpolitiken, som jag tror kommer att vålla de stora svårigheterna för arbetsmarknadsparterna att avtalskodifiera. Här har man ju i många fall hunnit så pass långt redan nu att lagen väl närmast bekräftar existerande förhållanden. Nej, det är de mera långsiktiga perspektiven som kan väcka en viss oro. Men jag vill inte spekulera över dem nu, även om det i och för sig finns en hel del uttalanden från politiskt och fackligt håll som indikerar, att man på sikt kan ha för avsikt att den här vägen införa ett helt nytt ekonomiskt system.

Jag vill i stället i det här sammanhanget citera en liten passus ur LO:s svar i remissen på arbetsrättskommitténs förslag. Man säger där bl. a.: "Fackföreningsrörelsen har i praktisk handling visat sin vilja till soliditet och ett brett samhällsansvar. --- det finns ingen anledning att tro att den fackliga rörelsen skulle överge det ansvaret till förmån för en hänsynslös facklig intressepolitik som skulle stå i strid med ett vidare samhällsintresse."

Nej, jag vill gärna tillstå att min erfarenhet av 25 års kontakter med

fackföreningsrörelsens företrädare vid förhandlingsborden gör att jag tror att man menar vad man här har skrivit, och jag kan bara hoppas att man också kommer att leva efter detta.

Jag vill alltså, herr talman, oreserverat bekänna mig till tron på en fortsatt konstruktiv samverkan som vägen till allt bättre förhållanden inom arbetslivets alla områden mellan parter, som naturligtvis inte alltid har samma uppfattning om hur frågorna skall lösas men som, hoppas jag, alltid skall ha respekt för varandras ståndpunkter och vilja att finna rimliga kompromisser.

Det är så – och det kanske kan finnas anledning att erinra kamraterna här i riksdagen om det – att det i näringslivet, ute i företagen, inte finns något utrymme för att skilja sig från frågor med hjälp av "välvilliga skrivningar" utan att man där är nödsakad att ta ställning för eller emot. Där äger orden att ditt tal skall vara ja, ja och nej, nej verkligen relevans.

Nu har vi ju en god Saltsjöbadstradition här i landet, en tradition som förpliktar – inte för sin egen skull utan på grund av det faktiska förhållandet att systemet har lett till resultat som omvärlden avundas oss.

Men, herr talman, jag kan se svårigheter på det fackliga området i långt större utsträckning än på arbetsgivarområdet när det gäller att medverka till de smidiga lösningar som utskottet förutsätter att man skall lyckas med. Det måste ju nämligen ibland innebära att man tvingas pruta på vad lagen optimalt ger möjlighet till. Jag har under senare år kunnat bevittna och också förstå de bekymmer det vållar en facklig företrädare när han inför sina uppdragsgivare skall förklara att han i en viss situation tycker att han måste förorda en praktisk lösning av en fråga som innebär en formell eftergift. Av sina medlemmar kan han då få höra – och det kommer väl att bli mera aktuellt efter lagens ikraftträdande: Här har vi nu kämpat oss till lagliga möjligheter att vara med och besluta, och så kommer du och tycker att vi skall avhända oss en del av den rätten. Sådana situationer kommer säkerligen att uppstå och ställa utomordentligt stora krav på både civilkurage och kunskaper hos fackets företrädare.

Ett annat alltid aktuellt problem, herr talman, sammanhänger med att näringslivet också är underkastat förändringens lag. Det sker ständiga förändringar, såväl inom företagen som mellan företagen. Det betyder att man måste kunna acceptera förändringar, vilket kanske inte är så svårt i teorin. Det är inte så märkvärdigt att stå i en talarstol, här eller på andra ställen, och tala om att man har klart för sig att så måste ske. Det går t. o. m. att sitta med i en koncernföretagsnämnd och där medverka i beslut om att en viss produktionsenhet måste läggas ner, eftersom marknaden inte längre vill ta emot de produkter man tillverkar. Men erfarenheterna har ju, bl. a. på senaste tid, visat att det är väsentligt svårare att sedan få kamraterna på den aktuella arbetsplatsen att inse att det är just *den* arbetsplatsen som måste läggas ner och att det är *deras* arbeten som försvinner.

Det är sannerligen inte bara angenäma beslut som väntar de fackliga företrädarna i framtiden, utan även en del ytterst oangenäma. I fortsättningen blir det kanske dessutom något svårare att skylla besvärigheterna på de motsträviga arbetsgivarna.

Herr talman! Jag ser i de reservationer som har fogats till utskottsbetänkandet, och som bär moderata namn, uppriktiga försök att göra den här nya lagen bättre ägnad att redan från början omsättas i praktiska avtal, dvs. att fylla ramarna med ett innehåll som är förenligt med effektivitet och smidighet i beslutsfattandet hos företagen.

Statsministern sade i slutet av sitt anförande att Sverige inte kommer att bli detsamma efter det att riksdagen har fattat beslutet om den nya medbestämmandelagen. Jag är emellertid inte alldeles övertygad om att skillnaden kommer att bli särskilt stor, i varje fall inte till en början. Men jag skulle kanske, herr talman – om jag får lov att ta kammarens tid i anspråk ytterligare någon minut – ändå spontant vilja försöka redovisa hur livet gestaltar sig ute i ett företag i dag. Jag har nämligen en något besvärande känsla av att även här i kammaren mycket som sägs i god avsikt är baserat på en i varje fall inte särskilt stor personlig kunskap om hur det fungerar ute i arbetslivet.

Jag skall inte gå in på den lilla dispyten mellan statsministern och Gösta Bohman om svetsaren som inte sov om natten, men jag kanske kan få berätta följande episod för kammaren som belyser litet av den problematiken.

För ett par år sedan, vid ett tillfälle när det blåste motvind – konjunkturen var dålig och företagets resultat var inte vad man hade hoppats på – redovisade jag detta i vår företagsnämnd. Dagen därpå fick jag veta att en av de kvinnliga ledamöterna inte hade sovit särskilt mycket den natten utan legat och gråtit. Hon hade fått den uppfattningen att nu var det verkligen illa ställt med företaget och att nog både det ena och det andra kunde hända, och hon kände starkt sitt ansvar inför arbetskamraterna. Däremot var hennes förmåga att bedöma konsekvenserna av den lämnade informationen, naturligt nog, inte lika god. Ansvar är alltid krävande.

Jag kan tänka att en del omedelbart skulle vilja replikera: Ja, men inte kommer det väl några tårar ur arbetsgivarnas "emaljögon". Kanske inte, men jag kan försäkra er att det finns fler företagare än jag som haft anledning att inte bara en och annan natt ligga vakna och fundera över hur problemen skall lösas. Jag tror också att vi är många som haft tillfälle att konstatera att oavsett hur mycket man engagerar sina medarbetare i beslutsprocessen – och förhållandet kommer att vara detsamma efter den här lagens ikraftträdande – är det ändå i slutändan någon som måste bestämma och ta personligt ansvar för besluten. Det går inte att fatta kollegiala beslut i någon större utsträckning i ett företag. Och i ett familjeföretag – kan jag försäkra er – är ägaren, om han dessutom är företagsledare, sist på repet i alla de här sammanhangen. Det är också på det sättet att den som har kunskap och kompetens är den som har

Onsdagen den
2 juni 1976

Arbetsrättsreform
m. m.

makt i företaget – om man nu skall tala om makt i sammanhanget.

Jag kan berätta om en annan medarbetare, en man med vanlig folkskoleutbildning – bilmekaniker och fackligt aktiv, verkstadsklubbsordförande. När vi möttes på väg in till det första företagsnämndssammanträdet frågade jag honom vad han trodde när vi nu skulle införa en ny och modern form för samarbete i företaget. Han tittade på mig en stund och så sade han: Ja, hör du du, vi har ju alltid kunnat snacka på det här företaget förut. Jag är inte så säker på att det blir bättre bara för att vi börjar skriva protokoll på det.

Jag tror att man skall ha klart för sig att det inte bara är den ena parten som kan vara bekymrad för byråkratisering och för att det kan bli mer sammanträden än samarbete.

Nu är den person jag här berättat om ordförande i SIF-klubben hemma och har alltså haft anledning att som facklig företrädare redan nu så att säga vara med i beslutprocessen inom företaget. Men jag tror att han håller med mig om att hans inflytande i företaget – genom de beslut som han verkligen är med och fattar och som har avgörande inverkan på företagets förmåga att lösa sina uppgifter – ligger i att han numera fattar dessa beslut i egenskap av servicechef i företaget i kraft av sin kompetens och sitt kunnande.

Herr talman! Jag tillåter mig att sluta med att uttrycka en förhoppning att arbetsmarknadsparterna skall lyckas i sin mycket svåra och grannliga uppgift att klara den intresseavvägning inom arbetslivet som riksdagen uppenbarligen kommer att pålägga dem.

Herr SIVERT ANDERSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Den långa debatten under den här långa dagen har ju behandlat många ting som har mycket stort intresse för dem som representerar fackföreningsrörelsen i vardagslag. Jag tänker inte ta upp alla de argument och synpunkter som anförts om den principiella synen inom fackföreningsrörelsen när det gäller strejkrätten, när det gäller de vilda konflikterna och allt detta som har diskuterats, utan jag vill bara hänvisa till vad kamraterna på den socialdemokratiska kanten har sagt och instämma i detta.

Rättsprincipen bakom § 32 i Svenska arbetsgivareföreningens stadgar är mycket gammal. I själva verket har den sina rötter i den grå forntiden när den förste brukaren av jord anställde någon eller skaffade sig slavar. Genom industrialiseringens genombrott infördes rättsgrunden om arbetsgivarens oinskränkta makt över arbetstagarna. Striden kring det som blev § 23, nu § 32, väcktes tidigt. I själva verket startade denna strid innan Svenska arbetsgivareföreningen bildades. Vid sekelskiftet förekom en rad konflikter, främst avseende rätten att avskeda.

Decemberkompromissen 1906 innebar att LO under lockouthot godtog § 23 mot att SAF accepterade föreningsrätten. Sedan har det under hela 1900-talet rått en livlig debatt om arbetsgivarnas suveräna ställning i arbetsrätten. På flera sätt har arbetstagarna försökt att inskränka denna

arbetsgivarnas särställning. Vid sidan av löneavtalen är huvudavtalet från 1938 och företagsnämndsavtalen från 1946 exempel på dessa försök.

Stundom har betydelsen av reformerna starkt överdrivits. Direkt rörande anser jag ett uttalande i LO:s skriftserie från 1939 vara:

”Att § 23 i sin gamla skepnad nu praktiskt taget gått till historien, lär ingen ha anledning att beklaga sig över. Att detta skett under förhållanden som äro ägnade att inge hopp om en ny tid och en ny anda på arbetsmarknadens område är enbart glädjande.”

Författaren, Valter Åman, har ju senare mycket påtagligt visat hur överdrivna förhoppningarna var 1939.

Företagsnämndsavtalen väckte också vissa förhoppningar om bättre insyn och möjlighet till påverkan. Bristen på påföljdsbestämmelser när det gäller brott mot företagsnämndsavtalen har inneburit att dessa systematiskt har kunnat överträdas av arbetsgivarsidan.

Inflytandet i företagens ledning och fördelning har hittills stött på motstånd dels när det gäller utformningen av inflytandereglerna, dels genom ett vittgående åsidosättande av reglerna.

Det är dessa erfarenheter som har lärt de fackliga organisationerna att kräva lagregler som innebär att det skapas möjligheter att tvinga arbetsgivarna till efterlevnad av arbetsrättsreglerna. Det är därför viktigt att reglerna inte begränsas till vissa företag, till vissa frågor osv.

De förslag om begränsningar i lagförslaget som de borgerliga partierna nu för fram står i god överensstämmelse med arbetsgivarorganisationernas och de enskilda arbetsgivarnas uttalade vilja att inte omfattas av tvingande bestämmelser för de anställdas inflytande. I den riktningen går förslaget att den primära förhandlings- och informationsskyldigheten skall begränsas vid småföretagen så att den skall gälla gentemot de anställda när det inte finns fackliga representanter vid företaget. Skulle dessa överläggningar ge vid handen att arbetstagarna inte avser att aktualisera förhandling, så behöver arbetsgivarna enligt reservationen på denna punkt inte dröja med beslut.

Det märkliga är att de borgerliga partierna vill undanta och begränsa dessa skyldigheter med motivering att det är för de anställdas bästa. På punkt efter punkt återfinns borgerliga reservationer med begränsningar i lagförslaget som drabbar möjligheterna att driva de anställdas rätt. Som jag tidigare framhållit är det av största vikt att arbetsgivarnas inbyggda lust att sätta sig över de anställdas rätt till inflytande stävjas.

De i reservationerna framförda kraven på begränsningar öppnar vida möjligheter för arbetsgivarna att åsidosätta de anställdas intressen. Lagstiftningen måste utformas så att den ger möjlighet att stoppa övergrepp från arbetsgivarna.

I denna kammar har det vid ett flertal tillfällen framhållits att det råder ett utomordentligt gott förhållande mellan parterna i små företag. Även om det är sant att det i många små men även stora företag råder ett fint förhållande, så vill jag med största bestämdhet slå fast att det är i de små företagen som man finner de allra värsta övergreppen mot

de anställda. För att belysa detta vill jag ta ett par exempel från min egen fackförening, Metallettan.

Denna vecka genomförs två förhandlingar med små företag med utgångspunkt i anställningstrygghetslagen. I det ena fallet har arbetsgivaren brutit mot snart sagt varje regel i lagen, vägrat förhandla och hotat våra fackliga företrädare med en omgång stryk. I det andra fallet har en arbetsgivare med omedelbar verkan avskedat en ung arbetare med hänvisning till att han stulit ett verktyg. Att en arbetskamrat påpekat att verktyget varit borta i flera år och innan den unge mannen var anställd påverkar inte arbetsgivaren. När vi kopplas in vägrar arbetsgivaren att förhandla eller ens tala med facket.

Fall av den här typen är inte unika, även om de inte är exempel på hur det vanligen går till. Men jag vill påminna herr Träff om att det finns människor i det här samhället som kanske har svårt att sova på nätterna av andra skäl än att de har fått för stort ansvar för företagets ledning. Den här unge mannen som blivit beskydd för att stjäla verktyg och de som blivit uppsagda i strid mot anställningstrygghetslagens bestämmelser har sannolikt inte särskilt lätt för att somna om kvällarna. Och jag försäkrar att det finns många som är i samma situation.

När vi nu aktualiserar en lagstiftning om medbestämmanderätt måste den täcka in även arbetsgivare av detta avskyvärda slag. Den rabiat arbetarfientliga inställning som de har gör det nödvändigt att ge de fackliga organisationerna en stark ställning. De som arbetar i den här typen av företag vågar inte ens avslöja att de är organiserade, än mindre tala om ifall de har fackliga förtroendeuppdrag, dvs. är kontaktmän. Jag försäkrar: Vi har stora erfarenhetsfonder när det gäller den här typen av problem.

Min undran är nu: Hur skall inflytandet för de anställda kunna fungera i denna typ av företag, om centerns och moderaternas idéer om information och primärförhandling genomförs? Jag konstaterar att vad ni föreslår är inget annat än ett skyddsnät för de värsta typerna inom näringslivet, nämligen de som har skrikit mest högljutt under denna vår.

Intressegemenskapen mellan arbetsgivarna och de borgerliga partierna framträder mycket klart i denna fråga. Och det är erfarenheter av den här typen som gör att fackföreningsrörelsen har mycket klart för sig var motståndet finns och var löntagarna kan finna stöd. Fackföreningsrörelsen ger därför socialdemokratin ett massivt stöd. Det sker fullt öppet, och vi känner stolthet, herr talman, inför denna fackligt-politiska samverkan.

Fröken ENGMAN (s):

Herr talman! Den debatt som vi nu har fört i ett icke föräktligt antal timmar har i mycket hög grad gällt förhållandena på den privata arbetsmarknaden. Vad angår den offentlighetsrättsliga delen har förhållandena för kommun-, landstings- och statsanställda dominerat debatten. Men låt mig trots den sena timmen ändå ta upp de förhållanden som gäller för de anställda inom de allmänna försäkringskassorna, eftersom de har

en annorlunda ställning som offentliganställda. Det är heller ingen annan som har nämnt dem, varför risken att upprepa tidigare inlägg är ganska minimal. Min framställning blir kanske något teknisk, men detta tror jag är oundvikligt eftersom området är tämligen komplicerat.

Tillsammans med några partivänner har jag i motionen 2431 tagit upp frågan om försäkringskassornas ställning i förhållande till den föreslagna lagen om offentlig anställning. Vi kräver i den motionen att försäkringskassorna liksom hittills jämföras med kommuner och landstingskommuner vad gäller de tjänster som är statligt reglerade. Därför yrkar vi att 4–14 kap. i den föreslagna lagen endast skall omfatta de tjänster som är statligt reglerade, eftersom avtal om dessa tjänstemäns löner och anställningsvillkor regleras genom avtal med statens avtalsverk.

I kassorna gäller i dag alltså inte formellt den statliga löneregleringen för ca 98 % av de anställda. Detta är i och för sig helt naturligt, då försäkringskassorna är varken statliga eller kommunala utan självständiga organ. Riksförsäkringsverket, som är kassornas statliga tillsynsmyndighet, säger i sitt remissvar över förslaget bl. a. att det förhållandet att vissa tjänstemän har sina anställningsförhållanden statligt reglerade, medan andra följer reglerna på den privata arbetsmarknaden, har upplevts som en olägenhet. Man menar också att denna kategoriklyvning skulle förstärkas vid ett genomförande av föreliggande kommittéförslag. Som fackligt aktiv under ca åtta år i Försäkringsanställdas förbund, där jag också har deltagit i en rad förhandlingar, vill jag kraftigt understryka att vi på den fackliga sidan inte på något sätt har upplevt detta som en olägenhet, snarare tvärtom.

Riksförsäkringsverket menar vidare att beröringspunkter med kommunal verksamhet nästan helt saknas. Men det är fel att påstå dels att vi följer reglerna på den privata arbetsmarknaden, dels att beröringspunkter med kommunal verksamhet inte finns. Om inte av annat beläggs detta av att vi i mycket stor utsträckning har följt både kommunaltjänstemannalagen och statstjänstemannalagen. När nu de här två lagarna försvinner, är det ganska självklart att det påverkar även våra förhållanden. Jag tror därför att det i detta sammanhang är riktigt att också ta upp frågan om kassornas ställning.

Försäkringskassorna har ju sitt ursprung i de frivilliga sjukkassorna. Men dagens försäkringskassor är självständiga offentliga organ i vilkas styrelser, pensionsdelegationer och försäkringsnämnder de förtroendevalda politiska ledamöterna har beslutanderätten. Kassorna är också på väg att överta stora delar av människors sociala trygghet.

Det är alltså kassorna och deras politiska ledamöter som har att besluta om hur de här reformerna och nya arbetsuppgifterna skall anpassas till kassans övriga verksamhet på ett efter de lokala förhållandena riktigt sätt. Det här innebär en relativt stor självständighet och även en decentralisering av en rad beslut. Jag tror därför att det i det här sammanhanget finns anledning att understryka vad statsrådet säger, nämligen att den nya lagen på intet sätt påverkar kassornas ställning som själv-

ständiga organ. Det är min bestämda uppfattning att det är just tack vare kassornas självständiga ställning som det har varit möjligt att smidigt och snabbt kunna genomföra den långa raden av reformer de senaste åren, som inneburit en överföring av arbetsuppgifter till kassorna.

I lagen talas det genomgående om statligt reglerade tjänster, och man har alltså inte i lagens paragrafer på något sätt gjort klara markeringar om att de även skall omfatta de icke statligt reglerade tjänsterna vid kassorna. Därför finns det kanske anledning att poängtera att utskottet ändå skriver att lagen i dess helhet blir tillämplig för alla anställda. Men detta innebär dock att jämförelsen mellan de statligt reglerade tjänsterna i kommunerna och de statligt reglerade tjänsterna i kassorna upphör, vilket alltså ger de kommunalanställda ett större förhandlingsutrymme genom att de undantas från 4 §–17 §.

Trots att den här lagen är en ramlagstiftning, vill jag litet grand fästa uppmärksamheten på de speciella förhållandena i vad gäller relationen mellan arbetstagare och arbetsgivare.

I utskottets betänkande säger man att vid förhandlingar rörande löner och antälningsvillkor företräds arbetsgivarsidan fortfarande av försäkringskassornas förhandlingsorganisation. De allmänna försäkringskassorna har gemensamt överlämnat förhandlingsrätten till en särskild förhandlingsorganisation. Eftersom den nya lagen innefattar förhandlingsrätt på en rad andra områden än beträffande löne- och anställningsvillkor, är det i dag oklart hur de här förhandlingarna skall tillgå.

Som exempel kan då nämnas medbestämmandelagens regler om exempelvis primärförhandlingsskyldighet, information och facklig vetorätt, som ju också skall gälla på den offentliga sektorn. I utskottets betänkande sägs att förhandlingar som rör 11 § och 12 § skall föras av den myndighet som slutgiltigt får besluta i den fråga förhandlingen avser. Om det gäller frågor som inverkar på förhållandena vid flera myndigheter under en central förvaltningsmyndighet, bör förhandlingen föras av denna. Den centrala myndigheten i vårt fall är riksförsäkringsverket, som hittills inte på något sätt har varit inblandat i de förhandlingar som vi har fört.

Efter en period av centralisering är verksamheten återigen på väg att förstärka de lokala enheterna, och det tror jag är en riktig utveckling, därför att lösningar som gäller personalfrågor, konflikter mellan allmänheten och de anställda, nödvändiga förändringar av arbetsrutiner, förändringar i organisation och arbetssätt m. m. förutsätter just en sådan snabbhet och smidighet i beslutsfattandet som följer av att de självständiga organen kvarstår. Det finns därför anledning att slå vakt om detta. Om man får tolka utskottets skrivning så, att riksförsäkringsverket skulle bli en ny förhandlingspart, tror jag det vore djupt olyckligt om man även där förlorade närheten till problemen.

Den primära förhandlingsskyldigheten innebär ju att arbetsgivaren på eget initiativ skall förhandla med de fackliga organisationerna. Som exempel kan nämnas omplaceringar, arbetsledning och företagsledningsfrågor. Vad som då ytterligare komplicerar tillvaron är att dessa beslut

f. n. ligger på de enskilda kassorna. De har inte heller tidigare förhandlat själva lokalt. Detta skulle alltså innebära att vi plötsligt kunde få två nya förhandlingsmotparter på områden som i dag har ganska oklar gränsdragning. Eftersom kommunaltjänstemannalagen inte fullt ut har kunnat användas har kassorna fått en rad andra förordningar som reglerar många frågor. Lagen om allmän försäkring innehåller t. ex. avsnitt där man tar upp beslutandeprocess både mellan riks-försäkringsverket och kassorna och i kassorna internt. Dessa förordningar står inte i någon som helst överensstämmelse med de lagparagrafer man kan hitta i lagen om offentlig anställning.

Utöver detta finns ytterligare fem förordningar, som reglerar förhållandet på kassorna. Jag skall avstå från att tala om dem. Det är av dessa skäl viktigt att ett klargörande av förhandlingsreglerna för kassorna så snabbt som möjligt kommer till stånd samt att följdändringar i de förordningar som finns och de ändringar i lagen om allmän försäkring som är nödvändiga sker snabbt. Trots den nya lagen kommer det att vara nödvändigt att i särskild ordning reglera vissa frågor, på grund av den speciella ställning som offentligt organ som kassorna har. Jag vill därför ytterligare understryka att det är de allmänna försäkringskassornas nuvarande befogenheter som bör förstärkas.

Trots att jag inledningsvis lovade att inte ta upp frågor som tidigare behandlats kan jag inte låta bli att beröra frågan om gränsdragning mellan den politiska demokratin och det fackliga inflytandet, som berörs i reservationen 55. Jag gör det av den anledningen att jag tycker att debatten hittills inte på något sätt har gett någon klarhet i skillnaden mellan vad som sägs i kammaren och det som skrivs i betänkandet. I centermotionen yrkar man bl. a. att det redan i dag skall uttalas att frågor om bemanningsplaner, personaltäthet och liknande reservationslöst skall tillhöra den politiska demokratis beslutsområden. Man säger dock i reservationen: "De fackliga organisationernas vilja att lämna den politiska demokratin utan inskränkning behöver inte ifrågasättas." Det är naturligtvis ett helt riktigt konstaterande. Ändå får man känslan av att det trots allt av reservanternas uppfattas som inte riktigt att lita till. Den fackliga rörelsen, som under många årtionden kämpade för den politiska demokratin, anses alltså i dag inte ärligen stå för den. Av vilken annan anledning säger man två rader längre ner i reservationen att det är nödvändigt att reglera gränsdragningsfrågorna i lag; dvs. en ytterligare lagreglering än den som redan gjorts vad gäller mål, inriktning och kvalitet.

Vad som däremot är mycket intressant i centerpartiets motion och som styrker min uppfattning att vad centerpartiet egentligen vill är att på avgörande punkter begränsa och kringskära den fackliga förhandlingsrätten och även det nuvarande samrådsförfarandet. På vilket annat sätt skulle man kunna tolka uttalandet från centern i partimotionen? Detta är en mycket intressant fråga, och det är synd att inte fler tagit upp den. Man säger i motionen att det är otänkbart att genom medbestämmandeavtal ge arbetstagarna direkt inflytande i frågor som ytterst påverkar

Onsdagen den
2 juni 1976

*Arbetsrättsreform
m. m.*

t. ex. behovet att beskatta medborgarna.

I sin yttersta konsekvens kan alltså centerpartiets deklaration innebära ett hot mot de offentliganställdas hävdvunna och lagenliga rätt att förhandla om både löner och allmänna anställningsvillkor, eftersom dessa självklart kan leda till ökat behov av skattemedel. I dag är 60 % av kommunernas utgifter resultat av förhandlingar. På väsentliga punkter, där regeringens förslag öppnar förhandlings- och inflytandevägar för de anställda, vill centern tillsammans med moderaterna begränsa eller förhindra arbetstagarnas inflytande.

Men att man förhandlar med de anställda om bl. a. personaltäthet utgör ju ingen fara för att man inte skulle uppnå de mål som politiskt har bestämts för verksamheten.

Intressant är också att de företagsnämndsavtal som i dag reglerar samrådsskyldigheten omfattar just de frågor som regeringen nu föreslår skall göras till föremål för förhandlingar. Parterna har ju i avtal varit överens om att dessa ämnen självklart rör både de anställda och arbetsgivaren. Enligt centerns mening skulle alltså även det samrådsförfarande som äger rum i dag på något sätt innebära inskränkning av den politiska demokratin. Vad det är fråga om är ju att förstärka de anställdas inflytande i just de frågor som enligt vad parterna tidigare har varit överens om kan vara rimliga att tillsammans diskutera och finna lösningar på.

Under detta anförande övertog herr talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr WENNERFORS (m):

Herr talman! När jag som en av de sista talarna i den här debatten nu har fått ordet har onekligen mycket blivit sagt. Således skall jag begränsa mig så mycket som möjligt. Jag har vidare haft tillfälle att påverka utskottsbehandlingen genom min elva sidor långa motion, nr 2500, och jag hoppas att i varje fall utskottets ledamöter, som har bläddrat i motionen och kanske t. o. m. läst vissa avsnitt, har förstått att jag hälsar arbetsrättsreformen med tillfredsställelse.

Men det är en sak att fatta besluten. Det är en sak att votera – om man nu hinner fram i tid till knapparna. Det är en sak att offentligen kungöra att lagen och dess paragrafer träder i kraft. Det är en annan sak att genomföra lagen praktiskt ute på arbetsplatserna. Vi här i riksdagen må vara aldrig så positiva och entusiastiska. Vi vet att reformarbetet kommer att ta lång tid. Vi vet att entusiasmen inte alltid är så stor på arbetsplatserna. Ställ exempelvis de här frågorna till folk på vilken arbetsplats som helst: Vill verkligen alla människor ha information? Vill verkligen alla människor vara med och bestämma och ta ansvar?

De som har ställt sådana frågor till människor ute på det politiska fältet liksom ute på arbetsplatserna vet att många ställer sig skeptiska. Nej, inte vill alla människor vara med och bestämma, säger man. Det är bara en del som vill det.

Andra kan berätta om hur oerhört svårt det är att informera på en arbetsplats så att det verkligen intresserar alla. De flesta springer ju förbi anslagstavlan, och få är de som ordentligt läser personaltidningen. Se bara på de fackliga mötena – inte går den stora majoriteten av medlemmar på fackliga möten!

Jag vill personligen deklarera att jag trots de här pessimistiska ytringarna utgår ideologiskt ifrån att alla människor vill ha information, att alla människor vill vara med och bestämma, vill påverka sin arbets-situation, vare sig det gäller handdukarna i tvättrummet eller valet av maskinutrustning eller en eventuell investering i en ny produkt.

Jag utgår alltså ideologiskt från det här, och därmed menar jag att den enskilda människan föds med behov av att vara informerad och att få påverka sin livssituation. Dess värre händer det som bekant olika ting med alla dessa individer från barnåren och till vuxenlivet på en arbetsplats. Många får inte den goda start här i livet som vi under decennier av reformverksamhet haft förhoppningar om. Är det så konstigt att man struntar i att studera anslagstavlan närmare, när man inte riktigt begriper vad där står? Är det så konstigt att man låter andra bestämma, när man inte riktigt förstår vad besluten egentligen avser?

Jag vill med detta ha sagt att i det väldiga reformarbete som ligger framför oss i svenskt arbetsliv är det viktigt att ideologiskt och principiellt utgå ifrån att alla människor vill ha ett engagerande arbete. Människan är skapt för aktivitet. Hon vill ta initiativ och vill känna tillfredsställelse i ett väl utfört arbete. Hon vill utveckla sig och vill ta ansvar. Det är med min moderata människosyn som jag hävdar varje människas originalitet, skaparförmåga, frihet och oberoende samt det ansvar som följer av detta. I det samspel som varje människa ständigt lever i med sin omgivning utgör självständighet, gemenskap och medansvar viktiga grundpelare. För mig är det naturligt att med denna människouppfattning, både i det politiska arbetet och i mitt s. k. civila arbete, verka för en demokratisk och decentraliserad organisationsform på arbetsplatsen.

Med den här grundsynen och med flera års erfarenheter av ett progressivt demokratiskt utvecklingsarbete i det företag där jag är anställd, ställde jag mig i min motion positiv till att informationsplikten blir lagfäst och till att vi får editionsplikt. Jag ställde mig positiv till den primära förhandlingsskyldigheten och till principen om kollektivavtalsrätt till medbestämmandeavtal.

När det gäller den primära förhandlingsskyldigheten har jag dock framfört betänkligheter beträffande den centrala förhandlingsomgången. Jag har pekat på att den kan bli onödigt tidsödande, men jag har samtidigt sagt och säger nu att det är möjligt att förhandlingshjälp från centralt håll kan fylla en psykologisk och medlande funktion. Därför har jag yrkat på följande tillägg till 14 §: "Vid förhandling enligt andra stycket är arbetsgivaren dock ej skyldig att skjuta upp beslut eller åtgärd, annat än när särskilda skäl föreligger."

Onsdagen den
2 juni 1976

*Arbetsrättsreform
m. m.*

Tyvärr har min lösning på problemet fått ett kortfattat och i någon mån missvisande referat på s. 33 i utskottsbetänkandet Jag skall emellertid inte blåsa till strid om detta nu. En poäng i mitt förslag är ju att jag väljer uttrycket "särskilda skäl" i stället för "synnerliga skäl". Tyvärr minskas värdet av poängen – jag är medveten om det – genom att varken propositionen eller utskottsbehandlingen klarar ut hur orden synnerliga resp. särskilda skäl skall tolkas.

Framför oss, herr talman, ligger alltså ett omfattande reformarbete liksom ett tidsödande utbildningsarbete. Vi kan med tillförsikt avvakta resultaten, även om vi får vara beredda på att reformens genomförande kommer att ta lång tid.

Herr LINDBERG (s):

Herr talman! Jag beklagar att jag känner behov av att ta kammarens tid i anspråk några minuter. Jag hoppas kunna undvika att dra i gång ett replikskifte. Eftersom jag indirekt har blivit återopad i debatten under dagens lopp, känner jag ett behov av att lämna en liten redovisning för de socialdemokratiska ledamöternas ställningstagande i arbetsrättskommittén.

Flera talare, bl. a. herr Bohman, har hävdat att moderaterna har samma inställning som socialdemokraterna i arbetsrättskommittén och att moderaterna till stor del har gått på kommitténs förslag.

Även om herr Bohman inte är här skulle jag vilja rekommendera honom m. fl. att grundligt läsa arbetsrättskommitténs förslag och även läsa det särskilda yttrande som vi socialdemokrater har fogat till förslaget. Som statsministern redogjorde för tidigare här finns det rätt väsentliga skillnader mellan kommitténs förslag och de reservationer som moderaterna avlämnat. Jag skulle kunna lägga till ytterligare argument för dessa skillnader men jag skall avstå från det.

Beträffande kommitténs slutbetänkande vill jag säga att det är alldeles riktigt att de två ledamöterna från vårt parti skrivit sina namn under. Det betyder inte att vi i alla delar är principiellt överens med majoriteten i kommittén. Men som alla känner till arbetade arbetsrättskommittén under en svår tidspress. Vi hade ett vöteringssammanträde den 17 juni 1974. Vid det tillfället reserverade sig TCO:s och LO:s representanter samt vi två socialdemokrater på fem punkter. Detta gällde inte alla kommitténs förslag. Senare diskuterades ytterligare förslag.

Vid det tillfället röstade vi bl. a. om tolkningsföretrådet. Där följde mittenpartierna majoritetens förslag, varför vi kom att hamna i minoritet och därmed på reservationen. När vi kom fram till slutjusteringen i kommitténs arbete hade ytterligare tilläggsförslag kommit, vilka det av tidskäl var svårt att hinna ta ställning till. När vi slutligen skulle rösta om tolkningsföretrådet avvek två av ledamöterna ifrån sitt tidigare ställningstagande och anslöt sig till majoritetens förslag. Detta betydde att vi fick en majoritet för den tidigare reservationen. Då stod vi inför valet att skriva om kommitténs betänkande i väsentliga delar, vilket skulle

ha tagit bortåt ett halvt år. Vi hade då de alternativen att fundera på om vi skulle fortsätta arbetet i kommittén eller försöka hitta vägar ur det hela.

Vi bedömde det så att det bara fanns en väg att gå och det var att även vi bytte fot och rent tekniskt ställde oss på den tidigare majoritetens sida. Därmed skulle vi undvika att få en ny majoritet och försena kommitténs arbete.

När vi gjorde detta ställningstagande visste vi vilka beskyllningar vi skulle bli utsatta för. Men vi resonerade som så att det kan vi leva med. På det sättet bytte vi plats med mittenpartiernas representanter men förhindrade att kommitténs arbete försenades. Därför kan vi i dag diskutera det lagförslag som ligger på riksdagens bord.

Till kommitténs förslag bifogade vi ett särskilt yttrande där vi talade om att många förslag rests under utredningens slutskede om en utvidgning av lagstiftningen som sträcker sig längre än utredningsmajoritetens förslag och att vi rent principiellt ansluter oss till de många förslagen.

När man sedan läser tidningsreferat från t. ex. folkpartistiska möten där framställningen vill ge intryck av att folkpartiet anslutit sig till löntagarna i arbetsrättskommittén medan socialdemokraterna anslöt sig till arbetsgivarsidan, då förstår var och en att håret nästan reser sig på huvudet. Detta är ju egentligen inte sanning. Men nog om det.

Jag ville bara göra den deklarationen att vi rent principiellt är fullständigt överens med arbetstagarna om deras förslag. Jag vill också göra det tillägget att vi helt stöder den proposition som nu ligger på riksdagens bord.

Slutligen skulle jag vilja säga till herr Fransson, som i dag återopade majoriteten i utredningen, att han borde tala med mycket små bokstäver.

Med detta anförande, i vilket fru Hansson (s) instämde, var överläggningen slutad.

Mom. 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 1 av herr Hallgren, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Hallgren begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller inrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 45 mom. 1 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av herr Hallgren.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Hallgren begärde röst-

Onsdagen den
2 juni 1976

*Arbetsrättsreform
m. m.*

räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 296

Nej - 17

Mom. 2 och 3

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 4

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 2 av herr Fagerlund m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Fagerlund begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller inrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 45 mom. 4 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av herr Fagerlund m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades tvekan kunna råda angående resultatet, varför votering med omröstningsapparat verkställdes. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 156

Nej - 156

Då sålunda de avgivna rösterna var lika delade, gavs propositioner på att ärendet skulle dels återförvisas till utskottet, dels avgöras omedelbart, och förklarades den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Herr talmannen nedlade i rösturnan en ja-sedel och en nej-sedel, varefter på herr talmannens anmodan herr Johansson i Holmgården (c) ur urnan upptog den ena av dessa båda sedlar, och befanns denna innehålla ja.

Kammaren hade alltså i enlighet med ja-propositionens innehåll bifallit utskottets hemställan

Mom. 5

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 6

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 3 av herr Fagerlund m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Fagerlund begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller inrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 45 mom. 6 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 3 av herr Fagerlund m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades tvekan kunna råda angående resultatet, varför votering med omröstningsapparat verkställdes. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 156

Nej – 156

Då sålunda de avgivna rösterna var lika delade, gavs propositioner på att ärendet skulle dels återförvisas till utskottet, dels avgöras omedelbart, och förklarades den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Herr talmannen nedlade i rösturnan en ja-sedel och en-nej-sedel, varefter på herr talmannens anmodan herr Schött (m) ur urnan upptog den ena av dessa båda sedlar, och befanns denna innehålla ja.

Kammaren hade alltså i enlighet med ja-propositionens innehåll bifallit utskottets hemställan.

Mom. 7

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 4 av herr Nilsson i Tvärålund m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Nilsson i Tvärålund begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller inrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 45 mom. 7 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 4 av herr Nilsson i Tvärålund m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Nilsson i Tvärålund begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 183

Nej – 129

Mom. 8

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 5 av herrar Nordgren och Oskarson, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Nord-

Onsdagen den
2 juni 1976

*Arbetsrättsreform
m. m.*

gren begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller inrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 45 mom. 8 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 5 av herrar Nordgren och Oskarson.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Nordgren begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 265

Nej - 47

Mom. 9

Propositioner gavs på bifall till 1:o utskottets hemställan, 2:o) reservationen nr 7 av herrar Nordgren och Oskarson, samt 3:o) reservationen nr 6 av herr Hallgren, och förklarades den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då herr Nordgren begärde votering upptogs för bestämmande av kontrapositionen ånyo de båda återstående propositionerna, av vilka den under 2:o) angivna förklarades ha flertalets mening för sig. Sedan herr Hallgren begärt votering beträffande kontrapositionen, upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående inrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 45 mom. 9 antar reservationen nr 7 av herrar Nordgren och Oskarson röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit reservationen nr 6 av herr Hallgren.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Hallgren begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 46

Nej - 18

Avstår - 248

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den som vill att kammaren bifaller inrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 45 mom. 9 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 7 av herrar Nordgren och Oskarson.

Nr 146

Onsdagen den
2 juni 1976

Arbetsrättsreform
m. m.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Nordgren begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 265
Nej - 45
Avstår - 2

Mom. 10

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 8 av herrar Nordgren och Oskarson, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Nordgren begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller inrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 45 mom. 10 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 8 av herrar Nordgren och Oskarson.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Nordgren begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 266
Nej - 45
Avstår - 1

Mom. 11

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 12

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 9 av herr Fagerlund m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Fagerlund begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Onsdagen den
2 juni 1976

*Arbetsrättsreform
m. m.*

Den som vill att kammaren bifaller inrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 45 mom. 12 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 9 av herr Fagerlund m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades tvekan kunna råda angående resultatet, varför votering med omröstningsapparat verkställdes. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 156

Nej - 155

Avstår - 1

Mom. 13

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 14

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 12 av herr Hallgren, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Hallgren begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller inrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 45 mom. 14 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 12 av herr Hallgren.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Hallgren begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 294

Nej - 17

Mom. 15-20

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 21

Propositioner gavs på bifall till 1:o) utskottets hemställan, 2:o) reservationen nr 23 av herr Eriksson i Arvika m. fl. samt 3:o) reservationen nr 24 av herrar Nordgren och Oskarson, och förklarades den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då herr Eriksson i Arvika begärde votering upptogs för bestämmande av kontrapositionen ånyo de båda återstående propositionerna, av vilka den under 2:o) angivna förklarades ha flertalets mening för sig. Sedan herr Nordgren begärt votering beträffande kontrapositionen, upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammarken till kontraposition i huvudvoteringen angående inrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 45 mom. 21 antar reservationen nr 23 av herr Eriksson i Arvika m. fl. röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammarken till kontraposition i nämnda votering antagit reservationen nr 24 av herrar Nordgren och Oskarson.

Nr 146

Onsdagen den
2 juni 1976

*Arbetsrättsreform
m. m.*

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarkens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Nordgren begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 109
Nej – 51
Avstår – 151

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den som vill att kammarken bifaller inrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 45 mom. 21 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammarken bifallit reservationen nr 23 av herr Eriksson i Arvika m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades tvekan kunna råda angående resultatet, varför votering med omröstningsapparat verkställdes. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 156
Nej – 156

Då sålunda de avgivna rösterna var lika delade, gavs propositioner på att ärendet skulle dels återförvisas till utskottet, dels avgöras omedelbart, och förklarades den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Herr talmannen nedlade i rösturnan en ja-sedel och en nej-sedel, varefter på herr talmannens anmodan fröken Pehrsson (c) ur urnan upptog den ena av dessa båda sedlar, och befanns denna innehålla nej.

Kammarken hade alltså i enlighet med nej-propositionens innehåll bifallit reservationen nr 23 av herr Eriksson i Arvika m. fl.

Mom. 22

Utskottets hemställan bifölles.

Mom. 23

Herr TALMANNEN: Propositioner ställs först beträffande utskottets hemställan och därefter i fråga om motiveringen.

Hemställan

Propositioner gavs på bifall till 1:o) utskottets hemställan, 2:o) hemställan i reservationen nr 27 av herrar Nordgren och Oskarson samt 3:o) hemställan i reservationen nr 28 av herr Hallgren, och förklarades den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då herr Oskarson begärde votering upptogs för bestämmande av kontrapositionen ånyo de båda återstående propositionerna, av vilka den under 2:o) angivna förklarades ha flertalets mening för sig. Sedan herr Hallgren begärt votering beträffande kontrapositionen, upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående inrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 45 mom. 23 antas hemställan i reservationen nr 27 av herrar Nordgren och Oskarson röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit hemställan i reservationen nr 28 av herr Hallgren.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Hallgren begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	–	46
Nej	–	18
Avstår	–	248

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den som vill att kammaren bifaller inrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 45 mom. 23 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit hemställan i reservationen nr 27 av herrar Nordgren och Oskarson.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Oskarson begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	–	265
Nej	–	46

Motiveringen

Propositioner gavs på godkännande av dels utskottets motivering, dels utskottets motivering med den ändring däri som föreslagits i reservationen nr 26 av herr Fagerlund m. fl., och förklarades den förra propositionen vara

med övervägande ja besvarad. Sedan herr Fagerlund begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Nr 146

Onsdagen den
2 juni 1976

Arbetsrättsreform
m. m.

Den som vill att kammaren godkänner inrikesutskottets motivering i betänkandet nr 45 beträffande mom. 23 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren godkänt utskottets motivering med den ändring däri som föreslagits i reservationen nr 26 av herr Fagerlund m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades tvekan kunna råda angående resultatet, varför votering med omröstningsapparat verkställdes. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 157

Nej - 155

Mom. 24 och 25

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 26

Propositioner gavs på bifall till 1:o) utskottets hemställan, 2:o) reservationen nr 31 av herrar Nordgren och Oskarson samt 3:o) reservationen nr 32 av herr Hallgren, och förklarades den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då herr Nordgren begärde votering upptogs för bestämmande av kontrapositionen ånyo de båda återstående propositionerna, av vilka den under 2:o) angivna förklarades ha flertalets mening för sig. Sedan herr Hallgren begärt votering beträffande kontrapositionen, upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående inrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 45 mom. 26 antar reservationen nr 31 av herrar Nordgren och Oskarson röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit reservationen nr 32 av herr Hallgren.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Hallgren begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 46

Nej - 18

Avstår - 248

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den som vill att kammarerna bifaller inrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 45 mom. 26 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammarerna bifallit reservationen nr 31 av herrar Nordgren och Oskarson.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarernas ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Nordgren begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 265
Nej - 45
Avstår - 2

Mom. 27

Propositioner gavs på bifall till 1:o utskottets hemställan, 2:o reservationen nr 33 av herrar Nordgren och Oskarson samt 3:o reservationen nr 34 av herr Hallgren, och förklarades den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då herr Nordgren begärde votering upptogs för bestämmande av kontrapositionen ånyo de båda återstående propositionerna, av vilka den under 2:o angivna förklarades ha flertalets mening för sig. Sedan herr Hallgren begärt votering beträffande kontrapositionen, upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammarerna till kontraposition i huvudvoteringen angående inrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 45 mom. 27 anta reservationen nr 33 av herrar Nordgren och Oskarson röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammarerna till kontraposition i nämnda votering antagit reservationen nr 34 av herr Hallgren.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarernas ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Hallgren begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 46
Nej - 18
Avstår - 249

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den som vill att kammarerna bifaller inrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 45 mom. 27 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammarerna bifallit reservationen nr 33 av herrar Nordgren och Oskarson.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Nordgren begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 266

Nej - 46

Nr 146

Onsdagen den
2 juni 1976

Arbetsrättsreform
m. m.

Mom. 28

Propositioner gavs på bifall till 1:o) utskottets hemställan, 2:o) reservationen nr 35 av herrar Nordgren och Oskarson samt 3:o) reservationen nr 36 av herr Hallgren, och förklarades den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då herr Nordgren begärde votering upptogs för bestämmande av kontrapositionen ånyo de båda återstående propositionerna, av vilka den under 2:o) angivna förklarades ha flertalets mening för sig. Sedan herr Hallgren begärt votering beträffande kontrapositionen, upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående inrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 45 mom. 28 anta reservationen nr 35 av herrar Nordgren och Oskarson röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit reservationen nr 36 av herr Hallgren.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Hallgren begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 46

Nej - 18

Avstår - 247

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den som vill att kammaren bifaller inrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 45 mom. 28 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 35 av herrar Nordgren och Oskarson.

I

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Nordgren begärde röst-

Onsdagen den
2 juni 1976

*Arbetsrättsreform
m. m.*

räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 266
Nej - 46

Mom. 29

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 37 av herr Hallgren, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Hallgren begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller inrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 45 mom. 29 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 37 av herr Hallgren.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Hallgren begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 296
Nej - 17

Mom. 30

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 38 av herr Hallgren, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Hallgren begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller inrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 45 mom. 30 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 38 av herr Hallgren.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Hallgren begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 296
Nej - 17

Mom. 31

Propositioner gavs på bifall till 1:o utskottets hemställan, 2:o reservationen nr 40 av herrar Nordgren och Oskarson samt 3:o reservationen nr 39 av herr Hallgren, och förklarades den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då herr Oskarson begärde votering

upptogs för bestämmande av kontrapositionen ånyo de båda återstående propositionerna, av vilka den under 2:o angivna förklarades ha flertalets mening för sig. Sedan herr Hallgren begärt votering beträffande kontrapositionen, upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammarerna till kontraposition i huvudvoteringen angående inrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 45 mom. 31 antar reservationen nr 40 av herrar Nordgren och Oskarson röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammarerna till kontraposition i nämnda votering antagit reservationen nr 39 av herr Hallgren.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarernas ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Hallgren begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 49
Nej - 18
Avstår - 245

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den som vill att kammarerna bifaller inrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 45 mom. 31 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammarerna bifallit reservationen nr 40 av herrar Nordgren och Oskarson.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarernas ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Oskarson begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 266
Nej - 46

Mom. 32

Utskottets hemställan bifölles.

Mom. 33

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 43 av herr Hallgren, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Hallgren begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Nr 146

Onsdagen den
2 juni 1976

*Arbetsrättsreform
m. m.*

Den som vill att kammaren bifaller inrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 45 mom. 33 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 43 av herr Hallgren.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Hallgren begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 296

Nej – 17

Mom. 34

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 44 av herr Fagerlund m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Fagerlund begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller inrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 45 mom. 34 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 44 av herr Fagerlund m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades tvékan kunna råda angående resultatet, varför votering med omröstningsapparat verkställdes. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 156

Nej – 156

Då sålunda de avgivna rösterna var lika delade, gavs propositioner på att ärendet skulle dels återförvisas till utskottet, dels avgöras omedelbart, och förklarades den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Herr talmannen nedlade i rösturnan en ja-sedel och en nej-sedel, varefter på herr talmannens anmodan herr Romanus (fp) ur urnan upptog den ena av dessa båda sedlar, och befanns denna innehålla ja.

Kammaren hade alltså i enlighet med ja-propositionens innehåll bifallit utskottets hemställan.

Mom. 35

Propositioner gavs på bifall till 1:o) utskottets hemställan, 2:o) reservationen nr 46 av herr Fagerlund m. fl. samt 3:o) reservationen nr 47 av herr Hallgren, och förklarades den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då herr Fagerlund begärde votering upptogs för bestämmande av kontrapositionen ånyo de båda återstående propositionerna, av vilka den under 2:o) angivna förklarades ha flertalets

mening för sig. Sedan herr Hallgren begärt votering beträffande kontrapositionen, upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Nr 146

Onsdagen den
2 juni 1976

Den som vill att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående inrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 45 mom. 35 antar reservationen nr 46 av herr Fagerlund m. fl. röstar ja, den det ej vill röstar nej.

*Arbetsrättsreform
m. m.*

Vinner nej har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit reservationen nr 47 av herr Hallgren.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Hallgren begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 141
Nej - 17
Avstår - 155

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den som vill att kammaren bifaller inrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 45 mom. 35 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 46 av herr Fagerlund m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades tvekan kunna råda angående resultatet, varför votering med omröstningsapparat verkställdes. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 156
Nej - 156

Då sålunda de avgivna rösterna var lika delade, gavs propositioner på att ärendet skulle dels återförvisas till utskottet, dels avgöras omedelbart, och förklarades den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Herr talmannen nedlade i rösturnan en ja-sedel och en nej-sedel, varefter på herr talmannens anmodan herr Johansson i Skärstad (c) ur urnan upptog den ena av dessa båda sedlar, och befanns denna innehålla ja.

Kammaren hade alltså i enlighet med ja-propositionens innehåll bifallit utskottets hemställan.

Mom. 36

Utskottets hemställan bifölls.

Onsdagen den
2 juni 1976

Arbetsrättsreform
m. m.

Mom. 37

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels det av herr Hagberg i Borlänge under överläggningen framställda yrkandet, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Hallgren begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammarén bifaller inrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 45 mom. 37 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammarén bifallit det av herr Hagberg i Borlänge under överläggningen framställda yrkandet.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammaréns ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Hallgren begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 296
Nej - 17

Mom. 38

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 50 av herr Fagerlund m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Fagerlund begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammarén bifaller inrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 45 mom. 38 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammarén bifallit reservationen nr 50 av herr Fagerlund m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades tvekan kunna råda angående resultatet, varför votering med omröstningsapparat verkställdes. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 156
Nej - 156

Då sålunda de avgivna rösterna var lika delade, gavs propositioner på att ärendet skulle dels återförvisas till utskottet, dels avgöras omedelbart, och förklarades den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Herr talmannen nedlade i rösturnan en ja-sedel och en nej-sedel, varefter på herr talmannens anmodan herr Danell (m) ur urnan upptog den ena av dessa båda sedlar, och befinns denna innehålla ja.

Kammarén hade alltså i enlighet med ja-propositionens innehåll bifallit utskottets hemställan.

Positioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 53 av herr Hallgren, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Hallgren begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

*Arbetsrättsreform
m. m.*

Den som vill att kammaren bifaller inrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 45 mom. 40 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 53 av herr Hallgren.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Hallgren begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 296
Nej - 17

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Positioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 54 av herr Hallgren, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Hallgren begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller inrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 45 mom. 44 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 54 av herr Hallgren.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Hallgren begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 296
Nej - 17

Positioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 55 av herr Nilsson i Tvärålund m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr

Onsdagen den
2 juni 1976

Arbetsrättsreform
m. m.

Nilsson i Tvärålund begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller inrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 45 mom. 45 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 55 av herr Nilsson i Tvärålund.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Nilsson i Tvärålund begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 183

Nej - 129

Mom. 46 och 47

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 48

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 56 av herrar Nordgren och Oskarson, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru af Ugglas begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller inrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 45 mom. 48 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 56 av herrar Nordgren och Oskarson.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru af Ugglas begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 266

Nej - 46

Mom. 49-53

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 54

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 57 av herrar Nordgren och Oskarson, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru af Ug-

las begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Nr 146

Onsdagen den
2 juni 1976

*Arbetsrättsreform
m. m.*

Den som vill att kammaren bifaller inrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 45 mom. 54 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 57 av herrar Nordgren och Oskarson.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru af Ugglas begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 266

Nej - 46

Mom. 55

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 58 av herr Hallgren, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Hallgren begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller inrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 45 mom. 55 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 58 av herr Hallgren.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Hallgren begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 295

Nej - 17

Mom. 56

Propositioner gavs på bifall till 1:o) utskottets hemställan, 2:o) reservationen nr 59 av herr Fagerlund m. fl. samt 3:o) reservationen nr 60 av herr Hallgren, och förklarades den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då herr Fagerlund begärde votering upptogs för bestämmande av kontrapositionen ånyo de båda återstående propositionerna, av vilka den under 2:o) angivna förklarades ha flertalets mening för sig. Sedan herr Hallgren begärt votering beträffande kontrapositionen upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Nr 146

Onsdagen den
2 juni 1976

*Arbetsrättsreform
m. m.*

Den som vill att kammarerna till kontraposition i huvudvoteringen angående inrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 45 mom. 56 antar reservationen nr 59 av herr Fagerlund m. fl. röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammarerna till kontraposition i nämnda votering antagit reservationen nr 60 av herr Hallgren.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarernas ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Hallgren begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 140
Nej - 17
Avstår - 156

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den som vill att kammarerna bifaller inrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 45 mom. 56 röstar ja, den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammarerna bifallit reservationen nr 59 av herr Fagerlund m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades tvekan kunna råda angående resultatet, varför votering med omröstningsapparat verkställdes. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 156
Nej - 156

Då sålunda de avgivna rösterna var lika delade, gavs propositioner på att ärendet skulle dels återförvisas till utskottet, dels avgöras omedelbart, och förklarades den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Herr talmannen nedlade i rösturnan en ja-sedel och en nej-sedel, varefter på herr talmannens anmodan herr Kindbom (c) ur urnan upptog den ena av dessa båda sedlar, och befanns denna innehålla nej.

Kammarerna hade alltså i enlighet med nej-propositionens innehåll bifallit reservationen nr 59 av herr Fagerlund m. fl.

Mom. 57 och 58

Kammarerna biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

§ 2 Information m. m. rörande medbestämmande i arbetslivet

Nr 146

Onsdagen den
2 juni 1976

Föredrogs inrikesutskottets betänkande 1975/76:46 med anledning av propositionen 1975/76:182 om information, utbildning och forskning rörande medbestämmande i arbetslivet m. m. jämte motioner.

*Information m. m.
rörande medbe-
stämmande i
arbetslivet*

I propositionen 1975/76:182 (arbetsmarknadsdepartementet) hade regeringen efter föredragning av herr arbetsmarknadsministern Bengtsson föreslagit riksdagen

dels att anta i propositionen framlagt förslag till lag om ändring i lagen (1971:282) om arbetarskyddsavgift,

dels att

1. godkänna de allmänna riktlinjer för finansiering och utformning av stöd till information, utbildning och forskning beträffande medbestämmande i arbetslivet och arbetslivsfrågor i övrigt som angetts i propositionen,

2. godkänna de allmänna riktlinjer för finansiering och utformning av stöd till utbildning av styrelserepresentanter för de anställda som framgick av vad föredraganden anförde.

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes följande:

”I propositionen föreslås stöd till information, utbildning och forskning med anledning av samtidigt föreslagen lagstiftning om medbestämmande i arbetslivet och styrelserepresentation för de anställda. För ändamålet föreslås att arbetarskyddsavgiften från och med år 1977 höjs från nuvarande 0,10 till 0,17 % under åren 1977–1979. Avsikten är att avgiften därefter skall utgå med 0,15 %.

Stödet till information och utbildning föreslås utgå till organisationerna på arbetsmarknaden i förhållande till antalet anställda resp. antalet medlemmar. Bidrag till arbetsgivarorganisationerna föreslås utgå endast under år 1977, medan bidrag till de fackliga organisationerna föreslås utgå även därefter. Arbetarskyddsfonden föreslås få vidgade uppgifter genom att utöver stöd till forskning och utbildning rörande arbetsmiljöproblem ges stöd även till forskning om medbestämmande i arbetslivet och arbetslivsfrågor i övrigt. I detta syfte föreslås att ett särskilt forskningsinstitut kallat centrum för arbetslivsfrågor inrättas. Forskningen vid institutet inriktas på arbetsmarknadsparternas behov av praktiskt utrednings- och utvecklingsarbete.”

I detta sammanhang hade behandlats

dels den under allmänna motionstiden vid 1975/76 års riksmöte väckta motionen 1975/76:860 av herr Rask (s),

dels de med anledning av propositionen väckta motionerna

1975/76:2430 av herr Fälldin m. fl. (c), vari såvitt nu var i fråga yrkats

Onsdagen den
2 juni 1976

*Information m. m.
rörande medbe-
stämmande i
arbetslivet*

att riksdagen beslutade

12. att som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts beträffande behovet av samma omfattande utbildningsinsatser för såväl arbetstagare som arbetsgivare,

13. att med avslag på regeringens förslag om höjd arbetarskyddsavgift till nytt anslag Bidrag till arbetarskyddsfonden för budgetåret 1976/77 anvisa ett reservationsanslag om 105 000 000 kr.,

1975/76:2448 av herr Gustafsson i Stockholm m. fl. (s),

1975/76:2483 av herr Ekinge (fp), vari yrkats

1. att riksdagen skulle avslå propositionen 1975/76:182 vad beträffade höjning av arbetarskyddsavgiften,

2. att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna vad i motionen anförts beträffande reglerna för fördelningen av anslagen samt i övrigt vad i motionen anförts,

1975/76:2484 av herr Hermansson m. fl. (vpk), vari yrkats att riksdagen med godkännande av propositionen 1975/76:182 i övrigt men med ändring i regeringens förslag beslutade

1. att ledningen för centrum för arbetslivsfrågor skulle utgöras av en styrelse sammansatt av representanter för de fackliga organisationerna,

2. att verksamheten vid centrum för arbetslivsfrågor i sin helhet skulle finansieras genom statsbidrag,

3. att medel ur arbetarskyddsfonden skulle kunna beviljas fackliga organisationer för forskningsarbete inom fondens verksamhetsområden,

4. att hos regeringen hemställa om förslag till lagstiftning i syfte att garantera de forskare som de arbetande och deras fackliga organisationer önskade engagera för forskningsarbete tillträde till arbetsplatserna,

1975/76:2485 av herr Nordgren m. fl. (m, c, fp), vari yrkats att riksdagen beslutade

1. att Sveriges hantverks- och industriorganisation och Sveriges Köpmannaförbund och med dessa jämställda organisationer fick samma stöd till information och utbildning som de av departementschefen i propositionen nämnda organisationerna,

2. att arbetsgivarorganisationerna även efter 1977-12-31 blev delaktiga av stöd för sin informations- och utbildningsverksamhet,

3. att finansieringen skedde över statsbudgeten, och

1975/76:2486 av herr Siegbahn m. fl. (m), vari yrkats att riksdagen beslutade

1. avslå förslaget till lag om ändring i lagen om arbetarskyddsavgift,

2. ge regeringen till känna vad som i motionen anförts beträffande finansieringen av Centrum för arbetslivsfrågor, av det statliga stödet till utbildning av styrelserepresentanter för de anställda och av information och utbildning beträffande medbestämmande i arbetslivet.

Utskottet hemställde

1. beträffande information och utbildning om arbetsrättsreformen genom studieförbunden i stället för fackliga organisationer m. fl. att riksdagen med bifall till propositionens förslag skulle avslå motionen 1975/76:2486, yrkandet 2 i denna del,

2. beträffande likabehandling av studieförbunden vid utbildning om arbetsrättsreformen att motionen 1975/76:2483, yrkandet 2 i denna del, inte föranledde någon riksdagens åtgärd,

3. beträffande informationsinsatser från branschorganisationer m. fl. att motionen 1975/76:2485, yrkandet 1, inte föranledde någon riksdagens åtgärd,

4. beträffande förbättrad information till företagen om den arbetsrättsliga lagstiftningen att motionen 1975/76:860 inte föranledde någon riksdagens åtgärd,

5. beträffande organisationsform för utbildning av de anställdas styrelserepresentanter att riksdagen med bifall till propositionens förslag skulle avslå motionen 1975/76:2486, yrkandet 2 i denna del,

6. beträffande principfrågan om finansiering av det nya institutet för arbetslivsforskning att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:2486, yrkandet 2 i denna del,

7. beträffande sammansättningen av styrelsen för institutet för arbetslivsforskning, m. m. att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:2484,

8. beträffande rättsvetenskapliga undersökningar vid institutet för arbetslivsfrågor att motionen 1975/76:2448 inte föranledde någon riksdagens åtgärd,

9. beträffande finansiering av kostnaderna för information, utbildning och forskning rörande medbestämmande i arbetslivet att riksdagen med anledning av motionerna 1975/76:2430, yrkandet 13, 1975/76:2483, yrkandet 1, 1975/76:2485, yrkandet 3, och 1975/76:2486, yrkandet 1 i denna del, skulle

dels avslå det vid propositionen fogade förslaget till lag om ändring i lagen (1971:282) om arbetarskyddsavgift i vad avsåg 3 § i lagförslaget,

dels till Bidrag till arbetarskyddsfonden för budgetåret 1976/77 under elfte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 50 000 000 kr.,

10. beträffande lagförslaget i övrigt att riksdagen med bifall till motionen 1975/76:2486, yrkandet 1 i denna del, skulle avslå det genom propositionen framlagda lagförslaget till den del det inte behandlas under punkten 9,

11. beträffande tidsbegränsning av ekonomiskt stöd till arbetsgivar-sammanslutningar att riksdagen med bifall till motionerna 1975/76:2430, yrkandet 12, 1975/76:2483, yrkandet 2 i denna del, och 1975/76:2485, yrkandet 2, som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anför,

12. att riksdagen godkände i propositionen angivna allmänna riktlinjer för finansiering och utformning av stöd till information, utbildning och forskning beträffande medbestämmande i arbetslivet och arbetslivsfrågor i övrigt, i den mån riktlinjerna inte behandlats i föregående punkter,

Nr 146

Onsdagen den
2 juni 1976

*Information m. m.
rörande medbe-
stämmande i
arbetslivet*

13. att riksdagen godkände de allmänna riktlinjer för finansiering och utformning av stöd till utbildning av styrelserepresentanter för de anställda som framgick av vad föredraganden anfört i propositionen, i den mån riktlinjerna inte behandlats i föregående punkter.

Reservationer hade avgivits

1. beträffande sammansättningen av styrelsen för institutet för arbetslivsforskning, m. m.

av herr Lorentzon (vpk) som ansett att utskottet under 7 bort hemställa att riksdagen med bifall till motionen 1975/76:2484 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanten anfört,

2. beträffande finansiering av kostnaderna för information, utbildning och forskning rörande medbestämmande i arbetslivet, m. m.

av herrar Fagerlund (s), Nilsson i Östersund (s), Nilsson i Kalmar (s), Lorentzon (vpk), Andréasson i Falkenberg (s) och Ulander (s) samt fru Ekholm-Frank (s) som ansett att utskottet under 9 och 10 bort hemställa

9. beträffande finansiering av kostnaderna för information, utbildning och forskning rörande medbestämmande i arbetslivet att riksdagen med avslag på motionerna 1975/76:2430, yrkandet 13, 1975/76:2483, yrkandet 1, 1975/76:2485, yrkandet 3, och 1975/76:2486, yrkandet 1 i denna del, skulle anta 3 § i det vid propositionen fogade förslaget till lag om ändring i lagen (1971:282) om arbetarskyddsavgift,

10. beträffande lagförslaget i övrigt att riksdagen med avslag på motionen 1975/76:2486, yrkandet 1 i denna del, skulle bifalla det genom propositionen framlagda lagförslaget till den del det inte behandlats under punkten 9,

3. beträffande tidsbegränsning av ekonomiskt stöd till arbetsgivarsammanslutningar

av herrar Fagerlund (s), Nilsson i Östersund (s), Nilsson i Kalmar (s), Lorentzon (vpk), Andréasson i Falkenberg (s) och Ulander (s) samt fru Ekholm-Frank (s) som ansett att utskottet under 11 bort hemställa

att riksdagen med bifall till propositionens förslag skulle avslå motionerna 1975/76:2430, yrkandet 12, 1975/76:2483, yrkandet 2 i denna del, och 1975/76:2485, yrkandet 2.

Herr ANDRÉASSON i Falkenberg (s):

Herr talman! Vi har i denna sena timme och efter en lång debatt fattat beslut om en lag som i stort kommer att hälsas med tillfredsställelse ute i arbetslivet. Men för att denna lag skall kunna bli en verklighet ute på fältet och för att alla de som kommer att beröras av lagen skall kunna sätta sig in i densamma har regeringen lagt en proposition, nr 182, med förslag till ekonomiskt stöd till information, utbildning och forskning.

Denna arbetsrättsliga reform – lagen om medbestämmande i arbets-

livet – som vi för en liten stund sedan fattat beslut om, är ett viktigt steg emot arbetslivets demokratisering. Denna lag är något som löntagarorganisationerna länge har väntat på, liksom de som ute på arbetsplatserna kommer i kontakt med frågor som berör de anställda.

Information och utbildning med anledning av lagen om medbestämmande i arbetslivet är nödvändig för både arbetsgivare och arbetstagare. En god information och en effektiv utbildning är nödvändiga ting för att lagen skall kunna efterlevas på ett så långt som möjligt riktigt sätt. Det måste vara en strävan att ge största möjliga spridning åt informations- och utbildningsfrågorna. Det är meningen att alla anställda skall ges en översiktlig information om arbetsrättsreformen. Det gäller även de arbetstagare och arbetsgivare som är knutna till de mindre företagen. De som har fackliga uppdrag av något slag behöver utbildning för att kunna klara sina uppgifter att tillvarata de anställdas gemensamma intressen.

Den nya lagen har tillkommit genom önskemål från LO och TCO. Det är därför helt naturligt att de fackliga organisationerna får huvudansvaret för den information och utbildning som reformen kräver. Självfallet har arbetsgivarna sitt ansvar för att deras företrädare får den information och utbildning som där är av behovet.

Statsmakterna bör, liksom man gjort tidigare i olika sammanhang, ta ett visst ansvar för att informera om reformen genom en statlig informationskampanj. Men det är av stor vikt att organisationerna på arbetsmarknaden påtar sig huvuddelen av informationen kring arbetsrättsreformen. De fackliga organisationerna liksom en del studieförbund har redan planerat in kommande informations- och utbildningsinsatser. Vidare har man från de stora löntagarorganisationerna planer på att anordna konferenser på alla nivåer i syfte att nå så många som möjligt.

Kostnaderna för information, utbildning och forskning med anledning av reformen på arbetsrättens område bör enligt propositionen bäras av produktionen. Man föreslår i propositionen en höjning av arbetarskyddsavgiften för information och utbildning med 0,05 % från den 1 januari 1977. Till detta kommer för åren 1977–1979 kostnaden för utbildning av styrelserepresentanter för de anställda. Denna kostnad bör finansieras genom att man ytterligare höjer arbetarskyddsavgiften med 0,02 %.

Av de medel som flyter in genom höjningen av arbetarskyddsavgiften kommer enligt propositionen 27 % att anslås för information och utbildning i anslutning till den nyss antagna lagen.

Till utskottets betänkande har fogats tre reservationer, och jag skall be att något få kommentera reservationerna 2 och 3.

I reservationen 2 gäller det finansieringen av kostnaderna för information, utbildning och forskning. Det var som jag tidigare sagt på initiativ av LO och TCO som denna lag nu skall bli verklighet.

Vi fick möjlighet att träffa företrädare för arbetsmarknadens parter för att med dessa diskutera arbetsrättsreformen. Många värdefulla synpunkter kom här fram. Man talade om att det rådde ett gott förhållande ute i arbetslivet mellan representanter för arbetsgivare och de anställda.

Nr 146

Onsdagen den
2 juni 1976

*Information m. m.
rörande medbe-
stämmande i
arbetslivet*

Onsdagen den
2 juni 1976

*Information m. m.
rörande medbe-
stämmande i
arbetslivet*

Man betonade också att detta förhållande gynnade alla parter. Man hade ett gemensamt mål, nämligen att produktiviteten skulle öka för att alla skulle känna större trygghet i sin anställning, med andra ord produktionen stod i centrum. Därför menar vi reservanter att det är produktionen som skall bära kostnaderna för information, utbildning och forskning. En höjning av arbetarskyddsavgiften är det rätta sättet att finansiera dessa kostnader och inte som majoriteten i utskottet vill över statsbudgeten.

Det är viktigt att de informations- och utbildningsinsatser som arbetsmarknadens parter har planerat med anledning av arbetsrättsreformen måste sättas i gång omedelbart efter det att detta beslut är fattat. Organisationerna har därför behov av ekonomiskt stöd under innevarande år. Detta bidragsbehov bör, som också förordas i propositionen, kunna lånas ur arbetarskyddsfondens kapitalbehållning.

I reservationen 3 gäller det tidsbegränsning av det ekonomiska stödet till arbetsgivar sammanslutningar.

Stödet till information och utbildning föreslås utgå till organisationerna på arbetsmarknaden i förhållande till antalet anställda medlemmar. De fackliga organisationerna föreslås få bidrag som inte är i tiden bestämt mot att arbetsgivarorganisationernas bidrag föreslås utgå endast under år 1977.

Vi kan i dag räkna med att ungefär var tionde fackföreningsmedlem har något fackligt uppdrag. Detta skulle innebära att ca 300 000 fackföreningsmedlemmar är förtroendevalda. Det sker en stor omsättning på fackligt förtroendevalda av skilda anledningar. Inte minst arbetsgivarerna är intresserade att knyta dem som har ett fackligt uppdrag närmare till sig på olika poster i företaget. Många går vidare i det fackliga arbetet och får på så vis på heltid ägna sig åt olika fackliga frågor, medan andra kommer att intressera sig för politiken och därmed kan vara borta från det fackliga arbetet på sina resp. arbetsplatser. Andra åter vill sluta med sina fackliga uppdrag för att ägna sig åt andra intressen eller därför att de flyttar till andra arbetsområden. Det kan inte gärna hävdas att en motsvarande omsättning med åtföljande utbildningsbehov finns på arbetsgivar sidan. Den tidsbegränsning av stödet till arbetsgivarorganisationerna som föreslås i propositionen får ses mot bakgrunden av att av ca 300 000 arbetstagare med fackliga förtroendeuppdrag mer än 60 000 nyväljes varje år. Det är f. n. inte möjligt att göra en exakt bedömning av informations- och utbildningsbehovet för både arbetstagare och arbetsgivare med anledning av arbetsrättsreformen. Bidragsbehovet bör därför, som det står i propositionen, prövas på nytt när erfarenhet vunnits av verksamheten.

Herr talman! Med det anförda yrkar jag bifall till reservationerna 2 och 3 som är fogade till utskottets betänkande samt i övrigt till utskottets hemställan.

Under detta anförande övertog herr andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr HAGBERG i Borlänge (vpk):

Herr talman! Om riksdagen vid den just avslutade omröstningen om arbetsrättsreformen hade följt det förslag till demokratiska rättigheter på arbetsplatserna som lagts fram av vänsterpartiet kommunisterna, då hade den svenska arbetarklassen kunnat notera en seger. Man hade kunnat se fram mot en tid av omvälvande förändringar på arbetsmarknaden, en tid där man med lagen som stöd kunnat minska arbetsköparnas makt-herravälde och framgångsrikt kämpat för sina intressen, dvs. en rimlig andel av produktionsresultatet, trygghet i anställningen, bättre arbetsmiljö, minskad stress och utslagning, färre olycksfall och demokrati även på arbetsplatserna.

Men dagens riksdagsbeslut innebär emellertid ingenting av allt detta. Det innebär bara att gamla klasslagar ersattes av en ny, fylld med klass-samarbete. Det betyder att arbetarklassen måste fortsätta sin kamp för strejkrätt, mot fredsplikt, för vetorätt mot arbetsköparnas godtycke, för en rimlig fördelning av produktionsresultaten mot kapitalägarnas profitbegär, för politisk demokrati på arbetsplatserna mot arbetsköparnas diktatur, för klassolidaritet mot arbetsköparnas splittringsförsök och för en planerad produktion mot kapitalets anarki. Vänsterpartiet kommunisterna kommer att delta i den kampen, men kampen kommer inte att kunna föras med lagen som stöd. Arbetarna kommer att tvingas handla i strid mot lagen för att kunna tillvarata sina intressen, medan samma lag skyddar kapitalet. Det är det som gör den till en orättvis lag – en klassamarbetslag.

Nu kommer riksdagen på nytt att ta ställning i en fråga som rör makt-förhållandena på arbetsmarknaden. Det gäller förslaget om att inrätta ett institut för arbetslivsfrågor. Regeringen och utskottsmajoriteten försöker gå balansgång och inte ta ställning. Men gång på gång trampar de vid sidan, och alltid på samma sida, och det beror på att de försöker blunda för det grundläggande faktum att det inte går att balansera mellan arbetarklassen och kapitalägarna. Mellan dessa klasser finns en intressemotsättning som inte går att överbrygga, och så länge kapitalägarna i kraft just av sitt ägande har makten på arbetsplatserna innebär varje försök att balansera att man i realiteten tar ställning för den som har makten och mot dem som ingen har.

Vpk anser i likhet med utskottsmajoriteten att det behövs en arbetslivsforskning. Varje annat ställningstagande skulle vara verklighetsfrämmande. Men frågan är vilken typ av arbetslivsforskning som behövs, och vem som skall styra den forskningen. Vilka frågor är viktiga att bedriva forskning kring, och vem skall bestämma vilka frågor som är viktiga? När dessa frågor ställs skiljer sig vpk från de övriga partierna i utskottet.

Arbetsköparna har i mer än ett halvsekel bedrivit en omfattande arbetslivsforskning. Denna har haft en sådan omfattning att den t. o. m. bildat beteendevetenskapliga skolor. Syftet har hela tiden varit detsamma – att utvinna mesta möjliga arbete av varje enskild arbetare och samtidigt

Nr 146

Onsdagen den
2 juni 1976

*Information m. m.
rörande medbe-
stämmande i
arbetslivet*

Onsdagen den
2 juni 1976

*Information m. m.
rörande medbe-
stämmande i
arbetslivet*

hålla nere priset på arbetskraft så långt som möjligt. Detta är och kommer alltid att förbli arbetsköparnas primära intresse i kapitalistisk ekonomi. Arbetsköparna har den forskning de behöver och de har ekonomiska och personella resurser att själva utvidga den verksamheten.

Om man menar allvar med uttalanden om att man vill minska förekomsten av dåliga och farliga arbetsmiljöer, arbetshets och utslagning, så måste man först göra klart att detta primärt är arbetarintressen och att mycket av de negativa förhållanden som finns på arbetsplatserna i dag till stor del har drivits fram av den arbetsköparstödda forskningen. Vad som således måste komma är en forskning i de arbetandes intresse – utifrån deras villkor och prioriteringar – en forskning som kan vara ett stöd för de arbetande i deras ständiga kamp för drägligare arbetsvillkor. Med denna forskning har arbetsköparna ingenting att skaffa; det är mot dem och deras intressen den skall användas.

Det är därför vpk avvisar förslaget att styrelsen för institutet för arbetslivsforskning skall vara partssammansatt. Den bör i sin helhet vara utsedd av de fackliga organisationerna.

Vi avvisar också förslaget att forskningsprojekt inom institutet skall finansieras på sedvanligt sätt, genom ansökningar om projektbidrag. Vi avvisar det därför att det kommer att innebära en överprövning av de fackliga organisationernas prioritering av arbetslivsforskning. I stället anser vi att verksamheten i sin helhet skall finansieras genom statsbidrag, som i sin tur skall bekostas av produktionen. Det måste emellertid stå helt klart att institutet för arbetslivsforskning inte kommer att kunna stå för all den forskning som de arbetande behöver. Det är helt nödvändigt att arbetarskyddsfonden öppnas för forskningsverksamhet i facklig regi.

Arbetsplatserna betraktas fortfarande som enskilt område. Det ger arbetsköparna möjlighet att stoppa sådant forskningsarbete som de betraktar som obekvämt – som inte är förenligt med deras intressen. Det har under senare år hänt vid ett flertal tillfällen att seriösa forskare på det här sättet avvisats från arbetsplatser därför att de har haft problemställningar som arbetsköparna inte har velat ha belysta.

För att arbetslivsforskningen vid institutet och i facklig regi skall kunna få en sådan inriktning att den verkligen tjänar de arbetandes intressen, är det nödvändigt att i lag fastställa rätt för den forskarpersonal, som den fackliga organisationen vill anlita, att få fritt tillträde till arbetsplatserna. En sådan lagstiftning bör, anser vi, övervägas i samband med översynen av lagen om de fackliga förtroendemännens ställning. I det sammanhanget bör man också ta upp frågan om fackliga förtroendemäns och deras experters rätt att få tillträde till arbetsplatser där de inte är anställda.

Jag yrkar bifall till reservationen 1.

Herr FRANSSON (c):

Herr talman! För att lagen om medbestämmande i arbetslivet skall kunna föras ut bland de anställda och bland arbetsgivarna så erfordras

det stora insatser från de fackliga organisationerna och från arbetsgivarnas organisationer. För ett smidigt och ändamålsenligt genomslag i praktiken av lagens intentioner krävs en betydande insats av information och utbildning av olika slag för dem som i det praktiska arbetet har att leva med lagen. Om dessa grundläggande bedömningar finns det inga delade meningar i utskottet, utan alla har ställt upp bakom departementschefens förslag, som är baserat på arbetsrättskommitténs tankegångar. Redan när utredningen presenterade sitt förslag fanns det delade meningar om hur det hela skulle finansieras. Dessa ställningstaganden har senare följts upp av resp. politiskt parti. Centerpartiets uppfattning är att en finansiering av utbildningskostnader till följd av en lagstiftning icke skall ske genom arbetsgivaravgift, utan dessa kostnader bör finansieras direkt via statsbudgeten. Vi har delade meningar, och en förlängd debatt här i natt kommer säkerligen inte att leda till att någon kan överbevisa någon annan med några argument.

Delade meningar finns också när det gäller frågan om bidrag skall kunna utgå till arbetsgivarorganisation lika lång tid som det skall göra till arbetstagarorganisation. Utskottsmajoriteten anser att det även under dessa år finns ett behov att utbilda och informera nya arbetsgivare. För vi hoppas verkligen att nyetableringen i framtiden inte skall avstanna utan utvecklas i en för alla positiv riktning. Därför finns det, som vi ser det, ett behov av information och utbildning även efter 1977. Behovet torde naturligtvis inte vara av samma omfattning som under inlednings-skedet, men det måste ur principiell synpunkt vara fel att undanta den ena parten på arbetsmarknaden när det gäller att erhålla bidrag till information och utbildning.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan på samtliga punkter.

Herr OSKARSON (m):

Herr talman! Om den reform, som vi i dag har fattat beslut om skall kunna fylla den funktion som avsetts, krävs en omfattande information till och utbildning av dem som på arbetsplatserna skall se till att lagen förs ut i det praktiska livet. Det är många människor som i det sammanhanget behöver både informeras och utbildas.

Utredningen om politik på arbetsplatsen var enig om att organisationerna själva skulle handha information och utbildning bland sina medlemmar. Den punkt där utredningen inte var lika enig gällde hur utbildningen skulle finansieras. Majoriteten föreslog att kostnaderna skulle finansieras genom höjda arbetsgivaravgifter, medan vi som är representanter för moderaterna, folkpartiet och centern reserverade oss för finansiering över statsbudgeten. Huvudmotivet för detta ställningstagande var att denna utbildning, som kan beräknas komma att pågå under flera år framåt, borde liksom annan utbildning inom samhället finansieras över statsbudgeten. Propositionen ansluter sig till förslagen från utredningens majoritet.

Onsdagen den
2 juni 1976

*Information m. m.
rörande medbe-
stämmande i
arbetslivet*

I en motion av herr Nordgren m. fl. tar han förutom finansieringsfrågan också upp kravet att även arbetsgivarorganisationer vid sidan av SAF – den enda arbetsgivarorganisation som är nämnd i propositionen – skall få samma stöd till information och utbildning som de arbetsgivarorganisationer som nämns i propositionen. Det finns en rad arbetsgivarorganisationer vid sidan av SAF. Dessutom yrkas det att arbetsgivarorganisationerna i likhet med arbetstagarorganisationerna skall kunna erhålla stöd för information och utbildning även efter utgången av år 1977. Enligt propositionen skulle arbetsgivarorganisationerna inte bli delaktiga av detta stöd efter den 31 december 1977.

Utskottets majoritet ställde sig positiv till motionens samtliga krav, dels genom ändringar i föreslagen lag, dels genom att göra ett tillkännagivande. De socialdemokratiska representanterna och vpk-ledamoten har reserverat sig till förmån för propositionens förslag. Jag yrkar med detta bifall till utskottets förslag.

I detta anförande instämde herr Nordgren (m).

Herr EKINGE (fp)

Herr talman! I motionen 2483 med anledning av propositionen om information och utbildning rörande medbestämmande i arbetslivet har jag framhållit att i likhet med annan utbildnings- och forskningsverksamhet också denna verksamhet bör finansieras över statsbudgeten i vanlig ordning. Jag har i motionen framhållit att jag delar departementschefens uppfattning om att stöd till information och utbildning bör gå till de fackliga organisationerna, men jag har också poängterat att i de fall som utbildningen skall ombesörjas via studieförbunden bör dessa behandlas lika och ges samma möjligheter att stå arbetstagare och arbetsgivare till tjänst med utbildningsresurser.

Slutligen har jag där också sagt ut att arbetsgivarorganisationerna bör jämföras i avseende på tiden och insatserna för utbildningen och således alltså även efter år 1977 kunna få del av bidragen till information och utbildning.

I utskottets skrivning har de här önskemålen i hög grad tillgodosetts. Då jag dessutom i allt väsentligt kan instämma i de synpunkter som tidigare framförts här av herr Fransson kan jag, herr talman, nöja mig med att endast yrka bifall till inrikesutskottets hemställan i betänkande nr 46.

Herr RASK (s):

Herr talman! Under den allmänna motionstiden väckte jag motion nr 860, som syftar till bättre information i frågor på arbetsrättens område. Inrikesutskottet har valt att behandla motionen i samband med behandlingen av proposition nr 182. Eftersom motionen väcktes redan den 23 januari och propositionen avlämnades i slutet av mars, har de i tiden inget direkt samband med varandra.

I inrikesutskottets betänkande behandlas i första hand informationsfrågor som hänger samman med den arbetsrättsreform som riksdagen just har beslutat om. När jag skrev min motion bedömde jag behovet av information utifrån de arbetsrättsliga regler som då gällde. Jag gjorde bedömningen också utifrån vissa erfarenheter som jag gjort och med hänsyn till frågor jag kommit i kontakt med i det praktiska arbetslivet.

Som exempel i min motion har jag tagit lagen om anställningsskydd. I motionen påvisar jag att större företag alltid har de personella resurser som krävs för att följa med lagstiftningen och de tillämpningsföreskrifter som olika myndigheter utfärdar.

Många små företag saknar helt dessa resurser. För både anställda och företagare kan det leda till besvärligheter om det hakar upp sig. I många fall är det mera fråga om bristande vetskap och okunnighet än om ett uppsåt att förbigå lagen.

Det är här jag menar att information måste sättas in och då i första hand från samhällets sida. Klar, lättfattlig och entydig information behövs. På detta sätt skulle man nå åtminstone två väsentliga syften: dels skulle en lagstiftning få bättre genomslagskraft, dels skulle ett stort antal onödiga och kostnadskrävande processer kunna begränsas eller kanske helt undvikas.

Jag är medveten om vad departementschefen säger på s. 20 i propositionen 182 om redan vidtagna åtgärder från statsmakterna i vissa fall. Jag är också medveten om vad inrikesutskottet säger i sitt betänkande om informationen kring den arbetsrättsreform som vi beslutat om.

Vad jag avser med mitt motionsyrkande är information över hela fältet och en återkommande eller fortlöpande sådan.

Även om det vore frestande att yrka bifall till motion nr 860 inser jag ändå det meningslösa i detta mot ett enigt utskott. Jag har därför nu inget yrkande. Jag kan heller inte komma igen ett kommande år med en motion i samma syfte. Vad jag kan göra nu är endast att hoppas på en, som jag sade tidigare, lättfattlig, klar och entydig information från samhällets sida i våra arbetsrättsliga frågor.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. 1-6

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 7

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 1 av herr Lorentzon, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Hagberg i Borlänge begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Nr 146

Onsdagen den
2 juni 1976

*Information m. m.
rörande medbe-
stämmande i
arbetslivet*

Den som vill att kammaren bifaller inrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 46 mom. 7 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av herr Lorentzon.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Hagberg i Borlänge begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 289
Nej - 14
Avstår - 1

Mom. 8

Utskottets hemställan bifölles.

Mom. 9 och 10

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 2 av herr Fagerlund m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Andréasson i Falkenberg begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller inrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 46 mom. 9 och 10 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av herr Fagerlund m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades tvekan kunna råda angående resultatet, varför votering med omröstningsapparat verkställdes. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 153
Nej - 153
Avstår - 1

Då sålunda de avgivna rösterna var lika delade, gavs propositioner på att ärendet skulle dels återförvisas till utskottet, dels avgöras omedelbart, och förklarades den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Herr andre vice talmannen nedlade i rösturnan en ja-sedel och en nej-sedel, varefter på herr andre vice talmannens anmodan herr Lindström (s) ur urnan upptog den ena av dessa båda sedlar, och befanns denna innehålla ja.

Kammaren hade alltså i enlighet med ja-propositionens innehåll bifallit utskottets hemställan.

Mom. 11

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 3 av herr Fagerlund m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Andréasson i Falkenberg begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller inrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 46 mom. 11 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 3 av herr Fagerlund m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades tvekan kunna råda angående resultatet, varför votering med omröstningsapparat verkställdes. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 154
Nej - 152
Avstår - 1

Mom. 12 och 13

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

§ 3 Föredrogs

Inrikesutskottets betänkande

1975/76:47 angående uppskov med behandlingen av vissa ärenden

Utskottets hemställan bifölls.

På förslag av herr andre vice talmannen beslöt kammaren att uppskjuta behandlingen av det på föredragningslistan återstående ärendet till morgondagens sammanträde.

§ 4 Herr andre vice talmannen meddelade att på föredragningslistan för morgondagens sammanträde skulle finansutskottets betänkande nr 40 och skatteutskottets betänkande nr 67 uppföras främst bland två gånger bordlagda ärenden.

§ 5 Anmälades och bordlades

Konstitutionsutskottets betänkanden

1975/76:56 med anledning av propositionen 1975/76:209 om ändring i regeringsformen (fri- och rättigheter i grundlag) jämte motioner

1975/76:57 angående uppskov till 1976/77 års riksmöte med behandlingen av vissa ärenden

Skatteutskottets betänkande

1975/76:69 med anledning av propositionen 1975/76:212 med förslag till

Nr 146

Onsdagen den
2 juni 1976

*Information m. m.
rörande medbestämmande i
arbetslivet*

Nr 146

Onsdagen den
2 juni 1976

godkännande av avtal mellan Konungariket Sveriges regering och Folkrepubliken Polens regering för undvikande av dubbelbeskattning beträffande skatter på inkomst och förmögenhet samt ett till avtalet fogat protokoll.

Näringsutskottets betänkanden

1975/76:62 med anledning av propositionen 1975/76:122 om omorganisation av förenade fabriksverken, m. m. jämte motioner
1975/76:66 med anledning av motion om försäljningen av utländsk frukt
1975/76:67 om uppskov med behandlingen av vissa ärenden

§ 6 Kammaren åtskildes kl. 01.14.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Solveig Gemert